به نام خداوند جان و خرد

کزین برتر اندیشه برنگذرد

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده اقتصاد

پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد رشته علوم اقتصادی

آثار قیمتی هدفمندی یارانه‌ها بر شاخص‌های فقر(مطالعه موردی اقتصاد ایران)

نگارش:

فاطمه یزدانی

استاد راهنما:

سرکار خانم سهیلا پروین

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر فرشاد مومنی

۱۳۹۳

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب فاطمه یزدانی دانشجوی کارشناسی ارشد رشتهٔ علوم اقتصادی گرایش توسعه و برنامه‌ریزی متعهد می‌شوم: در نگارش پایان‌نامه / رسالهٔ تحصیلی خود با عنوان: « آثار قیمتی هدفمندی یارانه ها بر شاخص های فقر(مطالعه موردی اقتصاد ایران)»

امانت را رعایت کرده‌ام ، نظرات مطرح شده در پایان‌نامه متعلق به اینجانب است و در تمامی مواردی که به نحوی از دیدگاه‌های دیگران بهره گرفته‌ام، منبع یا منابع هر یک را به دقت ذکر کرده‌ام. چنانچه پس از تسلیم این پایان‌نامه، برای دفاع و یا حتی پس از فراغت از تحصیل معلوم شود اصل امانت‌داری و حقوق معنوی پژوهشگران، صاحبنظران و استادان را رعایت نکرده‌ام، دانشگاه می‌تواند موضوع را در مراجع ذیصلاح پیگیری نموده و نسبت به ابطال حقوق مترتب بر آن، اقدام لازم را انجام دهد.

فاطمه یزدانی

دی ماه ۱۳۹۳

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده اقتصاد

ارزشیابی پایان‌نامه تحصیلی کارشناسی‌ارشد

با استعانت از خداوند متعال، جلسه نهایی دفاعیه پایان‌نامه خانم فاطمه یزدانی دانشجوی کارشناسی‌ارشد رشته : علوم اقتصادی

تحت عنوان:

«آثار قیمتی هدفمندی یارانه‌ها بر شاخص‌های فقر(مطالعه موردی اقتصاد ایران)»

در تاریخ .../.../... ۱۳با حضور امضاءکنندگان زیر انجام و با درجه ..... و نمره ..... مورد تصویب قرار گرفت.

اعضای هیأت داوران:

سمت	نام و نام خانوادگی	امضاء
استاد راهنما	**دکتر سهیلا پروین**	
استاد مشاور	**دکتر فرشاد مومنی**	
استاد داور	**دکتر امرالله امینی**	

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

تقدیم به:

خواهرانم

که وجودشان شادی بخش و صفایش مایه آرامش من است.

برادرانم

که همواره در طول تحصیل متحمل زحماتم بودند و تکیه گاه من در مواجهه با مشکلات، و وجودشان مایه دلگرمی من می باشد.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

سپاس‌گزاری

با سپاس از درگاه خدایی که آموزگار مهربانی است و همیشه نگاه مهربانش را احساس می‌کنم و پس از آن تمام زندگی‌ام را مدیون دو حامی بزرگ زندگی‌ام، پدر ارجمند و مادر مهربانم می‌دانم و همیشه قدردان زحماتشان خواهم بود. از دکتر سهیلا پروین که حقیقتا در جایگاه استادی دلسوز، راهنما و الگوی امروز و آینده من بوده و خواهند بودو همچنین از مشاور ارجمندم آقای دکتر فرشاد مومنی، استاد برجسته‌ام که آموختن را به من آموخت، سپاسگزارم؛ قطعا قلم ناتوان و زبان قاصرم توان قدردانی از زحمات فراوان این دو بزرگوار را ندارد اما از درگاه خدایی که آگاه به قلبها و نیت‌ها است آرزوی سربلندی و نیک‌روزی برای این دو بزرگوار که بودن در محضرشان مایه سربلندی من در این مرحله از زندگی‌ام بود، دارم. برایشان موفقیت روزافزون را از خداوند منان مسئلت میطلبم. مسلما این پایان نامه بی نقص نیست، اما تمام ایرادات آن متوجه شخص اینجانب است و امیدوارم و عهد می‌بندم تا بکوشم و با مطالعه بیشتر نواقص آن را برطرف کنم و هر زمان اشکالاتی که خود بر برخی از آنها آگاهم و برخی هم از نظرم پنهان است، را مرتفع نمودم به هر ترتیبی به این پایان‌نامه بیافزایم.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

چکیده:

انجام مطالعات فقر و به خصوص پژوهش‌های مربوط به اندازه‌گیری و مقایسه فقر به منظور بررسی تاثیر سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی دولت‌ها ضروری به نظر می‌رسد. به کارگیری نتایج حاصل از این مطالعات در اتخاذ سیاست‌های موثر در زمینه فقر زدایی مانند سیاست‌های مربوط به تخصیص یارانه‌ها بسیار کمک کننده خواهد بود. برای این منظور در این مطالعه آثار رفاهی پرداخت نقدی یارانه بر گروه‌های هزینه‌ای مختلف(خوراک، پوشاک، مسکن، سوخت، بهداشت و درمان، حمل و نقل و ارتباطات ، آموزش و سایر) برای خانوار شهری و روستایی کشور در سال‌های قبل و بعد از اجرای سیاست هدفمندی یارانه ها بررسی شده است . محور اصلی بحث در این رساله چگونگی اندازه‌گیری اثر تغییرات قیمتی بر شاخص‌های فقر در چارچوب مفاهیم کشش‌های قیمتی در سال‌های قبل و بعد از هدفمندی یارانه‌ها می‌باشد. این یادآوری لازم است که خط فقر مورد استفاده در این مقاله مبتنی بر تعریف خط فقر نسبی می‌باشد.

با استفاده از حساسیت سه شاخص اندازه‌گیری فقر نسبت به تغییرات قیمتی طی دوره ۸۷تا۹۱ بر گروه‌های فقیر و غیر فقیر اندازه‌گیری شده است. تغییرات این شاخص‌ها نشان می‌دهد که طی دوره مذکور هم در مناطق شهری و هم روستائی فقر افزایش یافته است. دلیل آن این است که افزایش قیمت کالاهایی که سهم بیشتری در سبد خانوار فقیر دارند مثل خوراک، مسکن و سوخت بیشتر بوده است. در عین حال پرداخت نقدی در مناطق روستائی باعث گردیده که موقعیت گروه‌های بشدت فقیر فقط در مناطق روستائی بهبود یابد این نتیجه در مناطق شهری تایید نمی‌شود. چون میزان پرداخت نقدی سهم بسیار ناچیزی ددر کل هزینه خانوار شهری داشته است.

واژگان کلیدی: هدفمندی یارانه، فقر، شاخص هزینه زندگی فقر

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

فهرست

فصل اول ۱

۱-۱تعریف عملیاتی واژگان کلیدی ۲

۱-۲ بیان مسئله ۲

۱-۳ اهمیت موضوع ۳

۱-۴هدف‌های تحقیق ۴

۱-۵ پرسش‌های پژوهش ۴

۱-۶ فرضیه ی پژوهش: ۵

۱-۷ روش‌های پژوهش ۵

۱۱-۸ شیوه گردآوری اطلاعات: ۵

۱-۹ ابزار گردآوری اطلاعات ۵

۱-۱۰ جامعه آماری،روش نمونه گیری،حجم نمونه: ۵

۱-۱۱ ساختار تحقیق ۵

۱-۱۲ نتیجه گیری ۶

فصل دوم ۷

۲-۱ ادبیات موضوع ۸

۲-۲ تاریخچه یارانه در ایران ۹

۲-۳ آثار اقتصادی یارانه ۹

۲-۴ اثر فقرزدایی یارانه ها ۱۰

۲-۵ طبقه بندی یارانه ۱۰

۲-۶ هدفمندی یارانه ها ۱۱

۲-۷ روشهای هدفمندی و جایگاه شناسایی در هریک از آنها ۱۳

۲-۷-۱ هدفمندی انفرادی یا خانواری ۱۳

۲-۷-۲ هدفمندی اجتماعی ۱۳

۲-۷-۳ هدفمندی بازاری ۱۴

۲-۷-۴ هدفمندی جغرافیایی ۱۵

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲-۷-۵ هدفمندی جمعیتی ۱۵
۲-۷-۶ هدفمندی خوداظهاری ۱۶
۲-۸ تجربه هدفمندسازی یارانه انرژی ۱۸
۲-۸-۱ لهستان ۱۸
۲-۸-۲ بلغارستان ۱۸
۲-۸-۳ اندونزی ۱۹
۲-۹تجربه هدفمندسازی یارانه مواد غذایی ۲۰
۲-۹-۱ مصر ۲۰
۲-۹-۲ تونس ۲۱
۲-۱۰ آثار حذف یارانه ۲۳
۲-۱۰-۱اثر تورم ۲۳
۲-۱۰-۲اثر تورم بر تخصیص منابع، کارایی و انحراف امکانات تولید ۲۴
۲-۱۰-۳ تاثیر افزایش قیمت مواد غذایی بر مصرف خانوارها ۲۴
۲-۱۱سیاست های کاهش اثرات حذف یارانهها ۲۴
۲-۱۲ شاخص های سنجش فقر ۲۵
۲-۱۲-۱شاخص نسبت افراد فقیر ۲۵
۲-۱۲-۲شاخص نسبت شکاف درآمدی ۲۶
۲-۱۲-۳شاخص فقر سن ۲۶
۲-۱۲-۴شاخص فقر فاستر،گریر و توربک ۲۷
۲-۱۳ مطالعات تجربی در زمینه سیاستهای حمایتی ۲۸
۲-۱۳-۱مطالعات داخلی ۲۸
۲-۱۳-۲مطالعات خارجی ۳۵
۲-۱۴ نتیجه گیری ۴۰
فصل سوم ۴۱
۳-۱ مقدمه ۴۲
۳-۲ شاخص سرشمار فقر ۴۲

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۳-۳ شاخص شکاف فقر ۴۴
۳-۴ شاخص مجذور شکاف فقر(شدت فقر) ۴۶
۳-۵ مقیاسهای سنجش فقر ۴۹
۳-۶ کشش قیمتی شاخصهای فقر ۵۱
۳-۷ اثرات تغییر قیمت بر شاخص فقر ۵۳
۳-۸شاخص قیمت برای گروه فقیر(PIP) ۵۵
فصل چهارم ۵۷
۴-۱مقدمه ۵۸
۴-۲ پایه آماری ۵۸
۴-۳خط فقر ۵۹
۴-۴ شاخصهای اندازه گیری فقر ۶۲
۴-۴-۱ شاخص نسبت افراد فقیر ۶۲
۴-۴-۲ شاخص شکاف درآمدی ۶۲
۴-۴-۳ شاخص فقر فاستر،گریر و توربک ۶۳
۴-۵کششهای قیمتی ۶۳
۴-۶ اثرات تغییر قیمت بر شاخص منفعت فقرا ۶۶
۴-۷ اثرات توزیعی و درآمدی تغییرات قیمت بر شاخصهای فقر ۷۰
۴-۸نتیجه گیری ۷۸
۴-۹پیشنهادات ۷۹
منابع ..... **Error! Bookmark not defined.**

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

فصل اول

کلیات تحقیق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۱-۱تعریف عملیاتی واژگان کلیدی

شاخص هزینه زندگی :

درصد تغییر قیمت نسبت به یک دوره خاص(سال پایه) است و شاخص قیمت مصرف‌کننده درصد تغییر قیمت کالا و خدمات مصرفی خانوارها است که معیاری است برای نشان دادن تغییر قدرت خرید مصرف‌کنندگان برای یک سبد کالاهای خاص با همان کیفیت و مقداری که در دوره مبدا بوده است.

هدفمندی یارانه ها:

یکی از محورهای مهم در نظام پرداخت یارانه ها"هدفمند کردن یارانه ها" به منظور کاهش فشار طبقات کم درآمد جامعه می باشد.در یک مفهموم کلی "هدفمندی یارانه ها" را می توان به صورت کاهش اثرات مخرب یارانه ها و تقویت اصابت یارانه به گروهای هدف تعریف کرد.

فقر:

وضعیتی که درآمد خانوارها پایین تر از خط فقر مورد نظر باشد.

۱-۲ بیان مسئله

پرداخت یارانه به جهت تامین رفاه اجتماعی و جلوگیری از کاهش رفاه افراد پیوسته مورد توجه اندیشمندان و نظریه پردازان از یکسو و سیاست‌گذارن از سوی دیگر بوده است. یارانه یکی از ابزارهای مهم سیاست‌گذاری دولت می‌باشد که در شرایط بروز بحران‌ها، مشکلات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جهت حمایت از اقشار و بخش‌های مختلف اتخاذ می شود و بر اساس محل و نحوه تخصیص پرداخت‌های یارانه‌ای در فرایند تولید، توزیع، مصرف نتایج و تاثیرات متفاوتی وجود خواهد داشت که هر نظام اقتصادی با توجه به جهت‌گیری سیاسی و اقتصادی خود روش‌های مختلفی را درکاربرد ان بر می‌گزینند. همچنین یارانه می‌تواند که ناکارائی هایی در اقتصاد از جمله در تخصیص منابع ایجادکند. از اینرو برنامه هدفمندی این گونه کمک ها در اولویت برنامه سیاست‌گذاران است به ویژه وقتی سطح یارانه‌ها گسترده و ناکارائی‌های عمده در اقتصاد ایجاد کرده باشد. یکی از مهمترین این ناکارائی اثرات تحمیل هزینه‌های گسترده به دولت می باشد که اگر منابع تامین آن از محل کسری بودجه باشد فشارهای تورمی را خواهد افزود. از این جهت اصلاح سیاست یارانه از اهمیت خاصی برخوردار است. فقدان اطلاعات لازم

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

در مورد موقعیت اقتصادی خانوارها و بخشهای اقتصادی موجب گردید تا اصلاح سیاست‌های یارانه‌ای به شکل پرداخت نقدی همگانی به خانوارها تغییر یابد. به دلیل گستردگی پوشش و شیوه تامین مالی یارانه ها فرآیند تورمی گسترده ایجاد گردید. از این جهت به نظر می رسد این امر موقعیت خانوارهای فقیر را بیشتر تحت تاثیر قرار داده است تا اصل پرداخت یارانه. این رساله از طریق اندازه و تاثیر پذیری شاخص‌های فقر از قیمت‌ها و مقایسه آن برای دو دوره قبل و بعد از سیاست هدفمندی اثرات تغییر قیمت‌ها را بر شاخص‌های فقر مورد سنجش قرار می-دهد.

۱-۳ اهمیت موضوع

با آغاز برنامه پنجم توسعه و اجرای طرح هدفمند نمودن یارانه‌ها در کشور و نتایج به دست آمده از مدت کوتاهی که از اجرای این طرح می‌گذرد می‌توان گفت تحقق اهداف و زمان اجرای طرح مزبور چالش‌هایی در حیطه‌های مختلف از جمله مجریان، میزان تحقق اهداف و زمان اجرای طرح، عوامل و زمینه‌های فراهم کننده اجرای طرح، میزان آمادگی اقتصاد، میزان همخوانی توزیع کالاها براساس قیمت تمام شده با وجوه پرداختی به عنوان یارانه‌ها، پیامدهای اقتصادی و اجتماعی طرح، چگونگی و میزان نظارت و کنترل افزایش قیمت‌ها قبل و بعد از اجرای طرح، رابطه کیفیت محصولات و تقاضای کل اقتصاد، اشتغال و بیکاری با طرح هدفمند کردن یارانه‌ها و در نهایت میزان تطابق فرهنگ حاکم در محیط‌های کاری اعم از تولیدی، خدماتی، توزیعی و مصرفی با اجرای طرح مذکور وجود دارد که می‌بایست جهت اجرای موفق طرح مدنظر قرار داد. اصلی‌ترین اهداف پرداخت یارانه به مصرف‌کنندگان حمایت از اقشار آسیب پذیر و جلوگیری از افزایش قیمت‌ها است، در عین حال حمایت از تولید و صادرات، تامین امنیت غذایی هم مد نظر است. از سویی بسیاری از اقتصاددانان پرداخت عام یارانه را برای افزایش رفاه خانوارهای فقیر بسیار پر هزینه می‌دانند. از آنجا که تعدیل قیمت همراه با کاهش تدریجی یارانه‌ها و حذف آن در یک فرایند زمانی امکان پذیر است لذا اندازه‌گیری تغییرات رفاهی شهروندان به منظور ارائه سیستم‌های حمایتی جبرانی موضوعی بسیار حائز اهمیت است. . با توجه به شرایط اقتصادی از منظر خانوارها اجرای فاز دوم سیاست هدفمندی منوط به داشتن اطلاع از تاثیر اجرای فاز اول بر خانوارها به ویژه خانوارهای کم درآمد می باشد. این مطالعه می تواند جنبه‌های اجرای فاز اول را از منظر خانوارها به تصویر بکشد. تا در طراحی و اجرای فاز دوم دقت نظر بیشتری در شکل و اجرای برنامه بعمل آید. از آنجا که تعدیل فشار بر گروه‌های فقیر مهمترین هدف سیاست‌گذار می‌باشد. نتایج این مطالعه می تواند ابعادی از این مسئله را روشن نماید.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۱-۴هدف‌های تحقیق

در کشورهای در حال گذار از یک سیستم اقتصادی دولت گرا به یک اقتصاد مبتنی بر بازار، آزادسازی بخش‌های مختلف اقتصادی شرط لاینفک این انتقال به شمار می‌رود. در مسیر این انتقال می‌بایست تعدیل‌هایی در سیستم اقتصادی، از جمله تعدیل در ساختار قیمت‌ها به اجرا گذارده شود. مسئله‌ای که این کشورها و خصوصا کشور ما با آن مواجه است، اثرات رفاهی ناشی از این تغییرات است. بسیاری از کشورها در راستای کاهش کسری مالی دولت سعی نموده اند که سهم بیشتری را به خصوصی‌سازی فرایند اقتصادی بدهند. ایران نیز از این مسئله مستثنی نبوده و در طی برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی، کاهش دخالت دولت، حذف یارانه‌های غیر مستقیم، اصلاح قیمت‌ها مورد تاکید قانون‌گذار قرار گرفته است. درحال حاضر طرح تحول اقتصادی به ویژه برنامه هدفمندسازی یارانه ها در حال اجرا است که در نهایت منجر به افزایش قیمت بسیاری از اقلام به ویژه اقلام غذایی شده است. بر اساس آمار بانک مرکزی در آذرماه سال۹۰ یعنی یکسال پس از اجرای طرح هدفمندسازی یارانه‌ها، شاخص گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، به ۳۲۷/۱رسید که نسبت به شاخص مذکور در آذر ماه ۲۴/۶،۱۳۸۹ درصد افزایش یافته است. البته دولت به منظور مصون نگه داشتن گروه‌های آسیب‌پذیر، با پرداختن یارانه نقدی(فراگیر) تلاش نموده است که آثار منفی افزایش قیمت‌ها را جبران یا حداقل کاهش دهد. از آنجا که آثار هر سیاست اقتصادی از طریق قیمت‌ها و متوسط درآمد بر گروه-های درآمدی ظاهر می شود، بنابراین مطالعه در مورد نحوه اصلاح قیمت‌ها و هدفمند کردن یارانه‌ها با هدف برخورداری هر چه بیشتر اقتصاد از چنین برنامه‌ای و همچنین کاهش آثار رفاهی منفی بر گروه‌های متوسط و کم‌درآمد از ضروریات است.در نتیجه یکی از مطالعات که می‌تواند به مسئله ارزیابی تاثیر سیاست هدفمندی یارانه‌ها بر گروه‌های درآمدی یا هزینه‌ای مختلف بپردازد پژوهش حاضر است. این مطالعه تاثیرتغییرات قیمت(قبل و بعد از اعمال سیاست هدفمندی یارانه‌ها) بر شاخص‌های فقر را بررسی می کند.

۱-۵ پرسش‌های پژوهش

الف: پرسش‌های اصلی

۱- اثرات پرداخت نقدی و حذف یارانه کالائی بر شاخص های فقر چیست؟

ب : پرسش‌های فرعی

۱- آیا پرداخت نقدی در کاهش فقر در یک شرایط تورمی کارائی لازم را دارد؟

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲- تغییرات شاخص هزینه زندگی برای گروههای مختلف درآمدی(هزینه) بعد از هدفمندی چقدر است؟

۱-۶ فرضیه‌ی پژوهش:

تغییرات قیمتی سبد مصرفی خانوار پس از سیاست هدفمندی یارانه‌ها فشار بیشتری بر گروه-های فقیر وارد کرده است.

۱-۷ روش‌های پژوهش

برای این منظور از داده‌های بودجه خانوار حداقل برای ۴سال(دوسال قبل از هدفمندی و دو سال بعد از هدفمندی) مورد استفاده قرار می گیرد.

۱۱-۸ شیوه گردآوری اطلاعات:

از داده های منتشره طرح هزینه- درآمد خانوار مرکز آمار ایران استفاده می شود.

۱-۹ ابزار گردآوری اطلاعات:

خرید داده‌ها از مرکز آمار ایران

۱-۱۰ جامعه آماری،روش نمونه گیری،حجم نمونه:

خانوار شهری و روستایی ایران طی سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱

۱-۱۱ ساختار تحقیق

فصل دوم شامل دو بخش می‌باشد ابتدا در بخش اول با عنوان مبانی نظری تحقیق به منظور رسیدن به درک مناسبی از موضوع هدفمندی یارانه‌ها، علل و آثار آن پرداخته شده است. در بخش بعدی با عنوان مطالعات تجربی به بیان خلاصه‌ای از چند تحقیق انجام شده در ایران و در سایر کشورها پرداخته شده است. در فصل سوم روش شناسی مورد استفاده در این تحقیق را بطور مختصر بیان نمودیم. در فصل چهارم پس از تشریح الگو، معرفی شاخص‌ها و داده‌های

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

استفاده شده در تخمین الگو، نتایج حاصل از تخمین و تحلیل این نتایج بیان خواهد شد. در پایان در فصل پنجم نیز به ذکر نتیجه گیری، پیشنهادات و توصیه‌ها پرداخته می‌شود.

۱-۱۲ نتیجه گیری

در این فصل از تحقیق رئوس کلی مطلب را عنوان نمودیم، اهداف و سوال‌هایی که بدنبال پاسخ به آنها هستیم را مطرح نمودیم و همچنین سعی نمودیم ضرورت انجام این تحقیق را آشکار نمائیم. در ادامه همراستا با اهداف تحقیق مختصری از مبانی نظری موضوع را مطرح می‌نمائیم.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

فصل دوم

ادبیات موضوع

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲-۱ ادبیات موضوع

مقدمه

یارانه ها برای ایجاد درآمد و تعدیل در توزیع آن کاهش آثار ناشی از فشار بازار بر مصرف کنندگان و همچنین کاهش هزینه های تولید وحمایت از تولیدکننده ارائه می شوند.هدف از پرداخت یارانه‌ها تخصیص بهینه منابع، ثبات قیمت ها، ایجاد تعادل بین عرضه و تقاضا و توزیع مجدد درآمدها می‌تواند باشد. بنابراین یارانه جزء سیاست‌های حمایتی دولت در راستای تصحیح و هدایت امور اقتصادی می‌باشد. زیرا عوامل متعددی سبب ایجاد عدم تعادل میان بخش‌های مختلف تولید، توزیع، مصرف و تجارت می‌گردند.

در دهه ۱۹۵۰ با مطرح شدن تفکر دولت رفاه توجه به شاخص‌های رفاه اجتماعی و کاهش فقر دخالت دولتها در این زمینه‌ها گسترش یافت. این نقش را اقتصاددانان قبول نداشتند، چرا که هرگونه دخالت دولت در اقتصاد انحراف از تعادل بازار را در پی داشت. از دهه ۱۹۷۰ با شکل-گیری تفکر محوریت انسان در توسعه، این آگاهی ایجاد شد که برای مواجهه با مسائل مبتلا به توسعه‌نیافتگی کشورها سرمایه فیزیکی کافی نیست و حداقل به اندازه سرمایه فیزیکی، مسایل و سیاست‌های اجتماعی و شکل‌گیری سرمایه انسانی هم ضرورت دارند.

بنابراین حمایت‌های اجتماعی در قالب دولت‌های رفاه، سیاست‌های یارانه‌ای و...در دستور برنامه‌های توسعه کشورها قرار گرفت. آنچه در زمینه پرداخت یارانه‌ها مورد غفلت قرار گرفت، هدفگیری صحیح این سیاستها بود. در دهه ۱۹۸۰ به دنبال بحران بدهی‌ها و رکود جهانی و تقابل تجربه کشورهای شرق آسیا، امریکای لاتین، جنوب آسیا و صحرای آفریقا، تاکید راهبردهای توسعه به سمت بهبود مدیریت اقتصاد و پذیرفتن نقش بیشتر نیروهای بازار تغییر کرد که در چارچوب این رویکرد جدید اکثر کشورها نسبت به تغییر در اجرای برنامه یارانه‌ها اقدام کردند.

دلیل عمده این کشورها جهت تغییر در اجرای برنامه، پرهزینه بودن یارانه عمومی به جهت فراگیر بودن آن بود. با توجه به افزایش جمعیت و افزایش قیمت کالاها و خدمات در بازارهای جهانی بار مالی دولت افزایش قابل توجهی یافته بود. علاوه بر این ناکارآیی نظام توزیع دولتی و اثرات منفی کنترل قیمت محصولات بر تولید کنندگان از دلایل دیگر انجام اصلاحات بوده است.

بررسی‌های انجام شده در کشورهای منتخب نشان می‌دهد که هر یک از این کشورها متناسب با شرایط ویژه خود از شیوه خاص و یا ترکیبی از شیوه‌های مختلف بهره‌مند شده‌اند. غالب کشورها انتخاب خانوارهای فقیر را براساس آزمون وسع انجام داده‌اند. بدین‌گونه درآمد خانوارها

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

به‌عنوان شاخصی برای انتخاب مستحقین مورد استفاده قرار می‌گیرد که از آن جمله می‌توان از امریکا، هندوستان، برزیل و اردن نام برد.[۱]

۲-۲ تاریخچه یارانه در ایران

نخستین جهت‌گیری حمایتی دولت در بخش کشاورزی در ایران به دوره صفویه مربوط می شود. ایران اولین نظام سهمیه بندی همراه با یارانه را در زمان جنگ جهانی تجربه نموده است. سابقه پرداخت یارانه به مفهوم کنونی آن به دهه ۴۰ می رسد که این یارانه ها برای گوشت و گندم پرداخت می‌شد اما رقم آن قابل توجه نبود و تا قبل از افزایش درآمد نفت و بالا رفتن نرخ تورم این یارانه‌ها اندک بود. تا قبل از انقلاب در مردادماه۱۳۵۳دولت اقدام به تاسیس و تشکیل صندوقی بنام حمایت از مصرف کننده نمود و در سال۱۳۵۶ سازمان حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان تاسیس شد که تمام وظایف صندوق به این سازمان محول شد. بعد از پیروزی انقلاب تغییراتی در تشکیلات اجرائی و نحوه توزیع کالاهای مشمول یارانه به وجود آمد. در دوران قبل از ۱۳۶۸ سیاست تثبیت اقتصادی دنبال می شد که فراگیری ، استمرار و فزاینده بودن از ویژگی سیاستهای حمایت در این دوران بود و در واقع همه بنوعی یارانه دریافت می کردند، در هیچ مرحله‌ای پرداخت یارانه قطع نمی‌شد و در حد سقف معینی متوقف نبود.[۲]

۲-۳ آثار اقتصادی یارانه

از دیدگاه نظری یارانه و مالیات دو ابزار مهم اقتصادی هستند که دولت به وسیله آنها دربازار دخالت می کنند. یارانه و مالیات با تغییردر قیمت‌های نسبی، اقتصاد را تحت تاثیر قرارمی دهد. یارانه با تحریف قیمت ها، مانع تخصیص بهینه منابع می شود.و رشد اقتصادی را تحت تاثیر قرار می‌دهد، ازسوی دیگر با ایجاد کسری بودجه و افزایش هزینه‌های اجتماعی، بر اقتصاد ملی آثار جدی بر جای می گذارد. اگرچه در برخی کشورها ظاهرا مصرف‌کنندگان از این یارانه‌ها بهره‌مند می‌شوند، چون قیمتهای پایین تری برای کالاهای یارانه ای پرداخت می کنند، اما در اکثر موارد به طور غیر مستقیم متضرر خواهند شد.

به علاوه هر اندازه که شفافیت در اقتصاد گسترش یابد و مداخله دولت در نظام قیمت ها کمتر شود، انحراف از سرمایه گذاری مولد کاهش می‌یابد به عبارت دیگر سرمایه‌گذاری به بخش‌های دارای مزیت که قابلیت رقابت در بازارهای داخلی و خارجی دارند، سوق پیدا می کند. در

[۱] وزارت رفاه و تامین اجتماعی،معاونت هدفمندی یارانه ها(۱۳۸۷)
[۲] تقوی،مهدی(۱۳۷۹)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

شرایطی که دولت قیمت‌ها را کنترل و برای بخشی از کالاها یارانه پرداخت می‌کند، سرمایه گذاری در بخش‌های مشمول مالیات می تواند دچار انحراف شود. بر این اساس و به دلیل اخلال پرداخت یارانه در نظام قیمت گذاری و تخصیص بهینه منابع که اقتصاددانان توسعه پرداخت یارانه را تنها برای جبران آثار نامناسب راهبردهای توسعه و توزیع دارایی‌ها، توجیه‌پذیر می-دانند. درکشورهایی که راهبردهای توسعه به دنبال ایجاد اشتغال، رشد بهره‌وری، توزیع دارائی-ها، سرمایه‌گذاری در زیر ساخت‌های روستایی و بهبود بازاریابی است، به پرداخت یارانه نیازی نیست. پرداخت یارانه با تاثیر بر نظام قیمت ها بر ترجیحات مصرف کننده نیز اثر گذاشته است، از این رو در مورد کالاهای که تولید داخل جوابگوی تقاضا نباشد، موجب افزایش واردات این اقلام می‌شود. از سوی دیگر به دلیل اینکه مصرف کننده، قیمت واقعی کالای یارانه‌ای را پرداخت نمی‌کند مصرف بهینه آن را نیز رعایت نخواهد کرد. همین امر افزایش یارانه‌ها را بدنبال دارد که خود یکی از عوامل اصلی کسری بودجه به شمار می رود.

۲-۴ اثر فقرزدایی یارانه ها

بسیاری از کشورها برای مبارزه با فقر، به اجرای طرح‌ها و برنامه‌هایی می‌پردازند که هدف آن‌ها، حمایت از اقشار کم‌درآمد و افزایش قدرت خرید آن‌هاست. متداول‌ترین این طرح‌ها پرداخت یارانه در دو بخش تولید و مصرف است. این کار در بخش مصرف در راستای ایجاد امکان تهیه‌ی کالاها و خدمات ارزان قیمت و کمک به ثبات قیمت کالاهای ضروری و در بخش تولید به منظور افزایش سطح اشتغال، رشد تولید و افزایش رقابت‌پذیری انجام می‌گیرد. دولت‌ها تلاش می‌کنند با تنظیم صحیح نرخ یارانه‌ی کالاهای مختلف، بیشترین منافع را عاید اقشار کم‌درآمد و دهک‌های پایین درآمدی نموده و به این ترتیب رفاه اجتماعی را بالا ببرند.

۲-۵ طبقه بندی یارانه

تنوع و پیچیدگی محاسبات و کاربردهای گوناگون یارانه ها وهمچنین تاثیرات و نتایج گوناگونی که روش پرداخت یارانه می تواند داشته باشد، ضرورت طبقه‌بندی و تفکیک آن را بیشتر نمایان می کند. به نسبت گستردگی وظایف دولت در اقتصاد، یارانه‌ها می‌توانند از تنوع بیشتری

برخوردار باشند همچنین با توجه به گستردگی موارد پرداخت و منابع و مصارف آن می تواند طبقه بندی‌های متعددی داشته باشد مثلا:

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

الف: یارانه را می‌توان بر حسب مورد و هدف طبقه‌بندی کرد(یارانه اقتصادی اجتماعی، سیاسی، توسعه ای).

ب: یارانه بر اساس حسابهای ملی شامل :یارانه مستقیم یارانه غیر مستقیم می‌باشد.

ج: یارانه کالایی، نقدی.

د: یارانه بر اساس انعکاس هزینه های آن در حسابهای ملی شامل یارانه پنهان و یارانه آشکار

ه: یارانه بر اساس مورد پرداخت به تولید کننده، مصرف کننده، صادر کننده، واردکننده... تقسیم می‌شود.

۲-۶ هدفمندی یارانه ها

در میان سیاست‌های حمایتی دولتی در جهت از بین بردن فقر و یا کاهش آن مباحث مربوط به هدفمندی همواره یکی از پیچیده‌ترین‌ها به حساب می‌آید. هدفمندی سیاست‌های حمایتی منابع مالی را به سمت اقشاری که به واقع به آن احتیاج دارند جاری می‌کند، در مصرف این منابع صرفه جویی به عمل می‌آورد و کارایی سیاست‌های حمایتی را افزایش می‌دهد.

هدفمندی روشی است برای بالا بردن اصابت کمک‌ها به هدف مورد نظر.یعنی تلاش در جهت کسب اطمینان از اینکه گروه هدف در اولویت قرار گیرد و از دیدگاه کارایی یعنی حداکثر ساختن تاثیر و کاهش اتلاف منابع محدود. از این رو هدفمند کردن یارانه با هدف افزایش سطح برخورداری گروه‌های آسیب‌پذیر از حمایت‌ها ، از جمله مباحث در زمینه اجرای سیاست‌های حمایتی و افزایش کارایی نظام حمایت اجتماعی است. در واقع رویکرد هدفمندی در عرصه سیاست‌های تامین اجتماعی و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر هدفی است که از یک طرف همه گروه‌های نیازمند و آسیب‌پذیر تحت پوشش این حمایت‌ها قرار گیرند و از طرف دیگر افراد غیر آسیب‌پذیر که جزء گروه هدف سیاست‌های حمایتی نیستند از این حمایت‌ها برخوردار نباشند .

معیار هدفمندی در واقع ابزاری برای حمایت است چرا که آنها به طور مشخص برای دسترسی به گروه هدف طراحی شده است و نشت منابع مالی این نظام‌ها به افراد غیر فقیر کارایی آن‌ها را کاهش می‌دهد. چنانچه نظام حمایتی قابلیت چنین امری را نداشته باشد کارآمد نخواهد بود. به این خاطر است که امروزه هدفمند کردن یارانه‌ها جزء جدایی ناپذیر عموم نظام‌های حمایتی به حساب می‌آید، کما اینکه در ایران نیز این معیار در برنامه های سوم و چهارم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی مورد تاکید قرار گرفته است.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

تجربه کشورهای مختلف در اجرای برنامه هدفمندی نشان می‌دهد که موفقیت برنامه هدفمندی منوط به برنامه ریزی دقیق، مدیریت کارا و نظارت پیوسته است. در یک برنامه هدفمندی موفق، سیستم مشخصی برای اخذ بازخورد، ارتقای سطح اجرا، کاهش خطای نوع اول و خطای نوع دوم وجود دارد. سیستم استاندارد هدفمندی هفت مرحله اساسی دارد[۱]. که عبارت اند از:

ارزیابی: سنجش میزان و وسعت نیاز به یارانه‌ها و تحلیل اثر آن‌ها بر کل جمعیت

شناسایی: تشخیص گروه جمعیتی که از ریسک کاهش رفاه بالاتری برخوردارند به منظور لحاظ شدن در برنامه‌های یارانه ای.

اولویت بندی: مطابق با گروه‌های جمعیتی که تحت تاثیر قرار می‌گیرند و میزان منابع.

برنامه ریزی: ریز شدن در روش کار.

اجرا: اعطای یارانه‌های هدفمند به وسیله یکی از شیوه‌های متداول نقدی، کالایی، کالابرگی و قیمتی.

نظارت: سنجش کارایی برنامه هدفمندی دردستیابی به گروه‌های آسیب پذیر از پیش مشخص شده و به وسیله نماگرهای صحیح و تصمیم سازی بر این اساس درجهت ارتقاء سطح کارایی طرح.

ارزشیابی: سنجش اثر برنامه بر جمعیت مورد هدف.

[۱] خسروری نژاد،علی اکبر(۱۳۸۷)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲-۷ روش‌های هدفمندی و جایگاه شناسایی در هریک از آن‌ها

هدفمندی بر اساس روش اجرا، هزینه‌های اجرا و بسته به این که تا چه حد به سامانه‌های اطلاعاتی فردی و خانواری وابسته باشد، به هفت روش تقسیم می‌شود که عبارت‌اند از: فردی یا خانواری، اجتماعی، اداری، بازاری یا قیمتی، جغرافیایی، جمعیتی و خوداظهاری[۱].

۲-۷-۱ هدفمندی انفرادی یا خانواری

شناسایی خانوارها یا افراد در این روش دقیق بوده و با استفاده از شیوه‌های ترکیبی هدفمندی صورت می‌پذیرد. در این روش گروه‌های هدف از طریق شاخص‌هائی شناسایی و نیازهای آنها سنجیده می‌شود. اطلاع از ویژگی های سنی، تحصیلی، جمعیتی، سکونتی، جغرافیایی، و نوع میزان مصرف کالاهای با دوام مصرفی ا زجمله عمده‌ترین نیازهای مرحله شناسایی در این سیستم هدفمندی به شمار می‌روند.مزایای متعددی برای هدفمندی به این شیوه وجود دارد از جمله دقت بالای هدفمندی، فراهم آمدن زمینه بازبینی استانداردهای زندگی افراد جامعه، کاهش سطح عدم پوشش و فراهم آمدن قابلیت دخالت سریع به منظور رفع نابسامانی‌های ناشی از تکانه‌های اقتصادی یا طبیعی در کوتاه‌ترین زمان اشاره کرد. این شیوه هدفمندی با معایبی نیز روبرو است از جمله بالا بودن هزینه شناسائی و به روز نگهداری اطلاعات مربوط به افراد می‌باشد.

۲-۷-۲ هدفمندی اجتماعی

این شیوه بر ساختار تصمیم گیری در سطح هر یک از گروه‌های جامعه تاکید دارد و بر این اساس کالاها و خدمات مورد نیاز میان طبقات مختلف جامعه توزیع می‌شود.شاخص‌های شناسایی که در این روش به کار می‌روند بیشتر از متغیرهای اجتماعی تشکیل شده اند تا اقتصادی. درشرایطی عملکردی مطلوب خواهد داشت که بتواند تعریفی دقیق از جامعه هدف را ارائه دهد. این روش هدفمندی مناسب کشورهایی است که فاصله افراد فقیر و کمتر فقیر اندک بوده و لذا بخش عمده‌ای از جامعه مستحق تشخیص داده شده و براین اساس دستیابی به اجماع کار دشواری نباشد. ازجمله مزیت‌های این روش آن است که در این سیستم منافع حاصل از کمک‌های اجتماعی تخصیص می‌یابد که خود در بطن مشکلات و چالش‌های آن گروه اجتماعی قرار دارند و بهترین مرجع برای تعریف معیارها اهداف سیستم حمایتی و گروه‌های هدف هستند.

[۱]-خسروی نژاد، علی اکبر (۱۳۸۷)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

علاوه بر این معیارهای هدفمندی به کار گرفته شده با شرایط محلی سازگار بوده و به سادگی به وسیله افراد ان گروه اجتماعی قابل درک وفهم می‌باشند که این مهم به ارتقای کارایی سیستم هدفمندی کمک می‌کند. اما در کنار این مزایا این روش معایبی نیز به همراه دارد از آنجا که هریک از گروه‌های اجتماعی ا زمعیارهای هدفمندی، شناسایی و خروج خاص خود استفاده می‌کند نتایج حاصل از هدفمندی در جوامع مختلف متفاوت بوده و مدیریت برنامه و اداره این سیستم به وسیله تصمیم گیرندگان مرکزی دشوار است. اختلاف در هنجارهای فرهنگی، استاندارد زندگی، وسایل معاش و منابع آن، ساختار قومی و نژادی، کارایی قدرت سیاسی محلی در گروه‌های اجتماعی مختلف می‌تواند به ناهماهنگی در تخصیص منابع بیانجامد. بر این اساس مرحله شناسایی در این سیستم هدفمندی بیش از همه نیازمند اطلاع از مقدار تمایزات بین گروهی و درون گروهی طبقات مختلف اجتماعی به لحاظ مختصات اقتصادی است.

۲-۷-۳ هدفمندی بازاری

در این روش معیار استحقاق افراد برای دریافت یارانه براساس انتخاب خود آنها در خرید و فروش کالاها و خدمات در بازار مشخص می‌شود و شاخص‌های شناسایی از وزن کمتری دراین روش هدفمندی برخوردارند. مبنای این روش الگوی عرضه و تقاضا است.تغییرات رفتاری از عوامل اصلی در دستیابی هر چه کاراتر و موثرتر به اهداف این سیستم شناخته می‌شود.در این روش به جای فقرا، کالاها و خدمات مورد نیاز آنها یا با قیمت‌های یارانه‌ای عرضه شود. اینکه برای حمایت از خانوارهای فقیر، یارانه کالایی یا نقدی ارائه شود به نحو موثری تحت تاثیر سطح یکپارچگی بازار در ناحیه برنامه‌ریزی شده است.

از جمله مزیت های این روش آن است که اجرای هدفمندی بازاری ساده بوده، میزان فساد در این سیستم کاهش یافته و نیاز به مخارج ادرای چندانی(هزینه‌های شناسایی و کنترل) ندارد. معایبی نیز بر این سیستم مرتب است، به نظر می‌رسد که بدون آگاهی از ویژگی بازار و عوامل تعیین کننده مقادیر عرضه و تقاضا در بازار و کشش‌های قیمتی و درآمدی برای کالا، اعمال چنین شیوه‌ای از هدفمندی چندان موثر نباشد.زمانی که تفاوت در ترجیحات بازاری در بین گروه‌های مختلف جمعیتی اندک باشد، اثر سیاست هدفمندی بازاری بر گروه‌های کم‌درآمد به خوبی مشخص نشده و ممکن است مقادیر قابل توجه‌ای از منافع حاصل از برنامه هدفمندی به سمت افرادی جاری شود که به طور نسبی نیاز کمتری به آن داشته باشند. از آنجا که ساز و کار شناسایی و کنترل پویا در سیستم هدفمندی یارانه به شیوه بازاری وجود ندارد، احتمال دارد که حجم قابل توجه‌ای از منافع به سمت افراد بی‌نیاز جاری شود. مرحله شناسایی در

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

سیستم بازاری بیش از همه نیازمند اطلاع از ویژگی‌های مصرفی خانوارهای فقیر و ترجیحات بازاری گروه‌های مختلف جمعیتی است.

۲-۷-۴ هدفمندی جغرافیایی

در این روش از شاخص‌های شناسایی استفاده می‌شود که مبتنی بر اطلاعات فردی، خانواری، منطقه ای و جغرافیایی و براساس ارزیابی فقر، عدم امنیت غذایی و سطح آسیب پذیری، نقشه-ای از فقر جغرافیایی را در اختیار سیاست گذار قرار می‌دهند. در این روش از منابع مختلف اطلاعاتی و نماگرهای مربوط بهره‌برداری می‌شود به عنوان مثال نرخ باسوادی کل جمعیت، نرخ با سوادی زنان، نرخ بیکاری، سطح درآمد، رونق یا رکود بخش کشاورزی، نرخ رشد جمعیت و شیوع سوء تغذیه استفاده می‌شود. در خصوص نقاط قوت این روش می توان گفت از آنجا که هدفمندی به شیوه جغرافیایی یا منطقه‌ای بر اساس آمار فعلی (اعم از داده‌های سرشماری داده‌های سالیانه بخش‌های مختلف اقتصادی اجتماعی و داده‌های نمونه گیری شده پیمایشی) مورد نظر قرار می‌گیرد در طول زمان و بدون هیچ گونه وقفه‌ای می تواند به روز رسانی شود.هزینه اداری این شیوه از هدفمندی پایین است و می‌تواند به وسیله تعداد معدودی از کارشناسان محلی و مرکزی صورت گیرد. علاوه بر این منابع اطلاعاتی مانند نقشه‌های فقر که به واسطه هدفمندی جغرافیایی به دست می‌آیند می توانند فرایندهای برنامه ریزی مرکزی را حمایت کنند.

در کنار این نقاط قوت هدفمندی جغرافیایی نقاط ضعفی نیز دارد، استفاده از این معیار در تشخیص گروه هدف مستلزم این است که اختلاف سطح معیشتی بین مناطق قابل توجه باشد از معایب دیگر این است که استفاده از چنین معیاری در هدفمندی می‌تواند منجر به مهاجرت گروه‌های غیر هدف به مناطق هدف باشد و تراکم در آن مناطق با افزایش هزینه زندگی اثرات یارانه را از بین ببرد. کسب داده‌های قابل اتکاء در سطح محلی و بخشی امر دشواری است، این مشکل به ویژه در کشورهای در حال توسعه وخیم تر است. علاوه بر این محدودیت‌های شیوه-های نمونه گیری در این کشورها نتایج قابل اتکایی را از تخمین نماگرهای هدفمندی به دست نمی‌دهد.

۲-۷-۵ هدفمندی جمعیتی

این روش بر اساس سن یا جنس، یکی از اشکال رایج هدفمندی بر شمرده می‌شود. ایده هدفمندی جمعیتی بسیار ساده است انتخاب گروه‌هایی از جمعیت جامعه بر مبنای معیارهای روشن و قابل مشاهده مانند سالمندان، کودکان و زنان سرپرست خانوار، و ارائه نوعی کمک به

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

آن‌ها. شاخص‌های شناسایی در این روش هدفمندی بیشتر جمعیتی هستند. در اجرای هدفمندی جمعیتی باید درنظر داشت که معیارهای مد نظر در هدفمندی جمعیتی ممکن است شامل تعداد زیادی از افراد شود و بنابراین باید ظرفیت‌های عملیاتی و اجرایی مورد نیاز آن به خوبی پیش‌بینی و تجهیز شوند تا تضمین شود که پرداخت‌ها به نحو مطلوبی صورت می-گیرد.مرحله شناسایی در این سیستم هدفمندی بیش از همه نیازمند اطلاع از تمایزات سنی یا جنسی جمعیت مورد هدف است هر چند که در صورت تلفیق با سایر سیستم‌های هدفمندی نیازمند سامانه اطلاعاتی غنی‌تری خواهد بود.

۲-۷-۶ هدفمندی خوداظهاری

در این روش مهمترین عامل برای شناسایی افراد مستحق و تخصیص منابع، تصمیم افراد یا خانوارها برای دریافت یارانه می‌باشد. ساز و کار خود اظهاری زمانی به کار گرفته می‌شود که منابع کافی برای تخصیص میان بخش عمده‌ای از افراد جامعه وجود داشته و برنامه حمایتی با کمبود منابع روبرو نباشد و همچنین معیارهای دیگری جهت صحت ارزیابی خوداظهاری وجود داشته باشد .سه عامل که در تصمیم خانوارها یا افراد برای دریافت کمک تاثیر گذارند عبارت‌اند از: هزینه‌های مشارکت در برنامه یا دریافت کمک،کمیت و کیفیت کالاها و خدماتی که در صورت شرکت در برنامه به دست می‌آورند،منزلت اجتماعی شرکت در برنامه حمایتی.یکی از عوامل موفقیت این روش این است که تعریف روشنی از جمعیت مورد هدف در مراحل ابتدای برنامه هدفمندی ارائه شود.

خوداظهاری کارآمد زمانی صورت می‌پذیرد که مجریان طرح اطلاعات کاملی از شرایط بازارها با توجه به عرضه و قیمت کالاهای خاص و الگوهای درآمدی و مصرفی گروه‌های مختلف جمعیتی داشته باشند. عامل کلیدی در اینجا این است که خانوارها براساس الگوهای رفتاری و ترجیحات به گروه‌های مختلفی تقسیم‌بندی شوند به گونه‌ای که اختلاف درنوع کالا، کیفیت و هزینه ان منجر به خوداظهاری جمعیت مورد هدف و کنار گذاردن دیگر جمعیت‌ها شود.طراحی سیستم خوداظهاری بر اساس درجه‌بندی کیفیت کالاها نیازمند آزمون داده‌های بودجه خانوار به منظور تشخیص این مطلب است که آیا می‌توان تفاوت‌های اساسی در الگوهای مصرف در بین گروه‌های مختلف درآمدی پیدا کرد یا خیر.

علاوه بر این یکی از عوامل اصلی در موفقیت برنامه هدفمندی به شیوه خوداظهاری این است که کالای یارانه‌ای مورد قبول جمعیت هدف قرار گیرد چرا که در غیر این صورت، میزان مصرف از کالای یارانه‌ای کاهش خواهد یافت و جمعیت مورد نظر تنها از کالاهای غیر یارانه‌ای استفاده خواهد کرد که این مهم منجر به پایین آمدن کارایی سیستم یارانه‌ای خواهد شد.معمولا این شیوه هدفمندی از طریق یارانه‌های قیمتی،به ویژه در زمینه کالاهایی که به

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

وسیله فقرا مصرف می‌شوند و مصرف آن‌ها با کاهش اعتبار اجتماعی همراه است، مورد استفاده قرار می‌گیرد.هدفمندی به شیوه خدواظهاری در مواردی که روش‌های دیگر چندان مقدور نیستند به ویژه زمانی که ظرفیت‌های اجرایی ضعیف است، درموقع بحران‌های اقتصادی و در جایی که نوسان درآمدها زیاد بوده و الگوی منظمی ندارد مفید به نظر می‌رسد.

هدفمندی به شیوه خوداظهاری نیز نسبت به دیگر انواع هدفمندی دارای مزایا و معایبی است. ازآنجا که نیازی به شناسایی وجود ندارد تدوین و محاسبه نماگرهای مختلف در این زمینه کنار گذاشته شده و هزینه‌های اداری هدفمندی به شدت پایین خواهد آمد. از انجا که هیچ گونه مانعی در دستیابی گروه‌های مختلف به منابع یارانه‌ای وجود ندارد این سیستم معمولا از درجه پوشش قابل توجه‌ای برخوردار است. درکنار این نقاط قوت، هدفمندی به شیوه خوداظهاری نقاط ضعفی نیز دارد. دراین سیستم به سختی می‌توان تشخیص داد که چه فرد، خانوار یا گروهی از مزایای یارانه‌ها استفاده کرده‌اند و یارانه‌ها تا چه حد برای گروه‌های نیازمند و مستحق دریافت یارانه موثر واقع شده‌اند.

همچنین فقرا به ویژه دراثر موانع جغرافیایی و زندگی در نواحی دور افتاده، امکان دسترسی مطلوب به طرح خود اظهاری را ندارند و علاوه بر این زمانی که به موانعی چون کیفیت پایین یا هزینه فرصت بالای دسترسی به منافع حاصل از شرکت در سیستم یارانه‌ای توجه‌ای نمی‌شود، کارایی هدفمندی به این شیوه کاهش می‌یابد. این نکته نیز قابل ذکر است که هزینه‌های یارانه-ای و به عبارتی مخارج دولت ممکن است به واسطه اتخاذ ساز و کار خوداظهاری و پرداخت جامع به واسطه کم شدن کارائی سیستم یا تورم (افزایش مداوم قیمت کالاهای یارانه‌ای در طول زمان) به میزان قابل توجه‌ای افزایش یابد.

عمده‌ترین نیاز مرحله شناسایی در این سیستم، اطلاع از الگوهای درآمدی و مصرفی گروه‌های مختلف و به عبارت دیگر کشش‌های قیمتی تقاضا برای گروه‌های مختلف جمعیتی است. آشنایی با تفاوت‌های اساسی درالگوی مصرفی طبقات مختلف درآمدی در سنجش دامنه و منزلت اجتماعی مشارکت در برنامه موثر است.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲-۸ تجربه هدفمندسازی یارانه انرژی[۱]

۲-۸-۱ لهستان

هدفمندسازی یارانه انرژی در لهستان بخشی از برنامه اصلاحات اقتصادی پس از فروپاشی نظام سوسیالیستی را تشکیل می‌داد که موفق‌ترین برنامه در گروه کشورهای بلوک شرق بود. بر اساس بسته مذکور، پرداخت یارانه صنایع به روش شوک درمانی قطع شد. انضباط مالی دولت تحت کنترل شدید قرار گرفت، رشد تورمی دستمزدها متوقف و نرخ بهره افزایش یافت. با حمایت صندوق بین‌المللی پول، پول ملی تضعیف شد و برنامه خصوصی‌سازی به همراه آزادسازی قیمت‌ها اجرا شد. همچنین قوانین تجارت خارجی به منظور تسهیل صادرات و جذب سرمایه‌گذاری خارجی اصلاح شد.

آثار کوتاه مدت حاصل از اجرای برنامه فوق کاهش ۲۴درصدی تولیدات صنعتی و رشد ۱۵/۷درصدی بیکاری بود. در مقابل نرخ تورم که در اواخر سال ۱۹۸۹ به ۲۰۰۰ درصد رسیده بود در سال ۱۹۹۲ به ۳۵ درصد کاهش یافت.با تقویت بخش خصوصی، به تدریج آثار اولیه رفع و این بخش به موتور محرک اقتصاد تبدیل شد و با ایجاد ۵۰۰ هزار فرصت شغلی توسط این بخش در سال ۱۹۹۲ نرخ بیکاری کشور کاهش قابل توجهی یافت.

۲-۸-۲ بلغارستان

کشور بلغارستان قبل از ایجاد اصلاحات اقتصادی برای حمایت از خانوارهای کم‌درآمد و تولیدکنندگان از بخش انرژی به شدت حمایت می‌کرد. با شروع برنامه‌های آزاد سازی اقتصادی، به منظور کاهش بدهی‌های عمومی و افزایش سرمایه گذاری، حمایت‌ها در این بخش کاهش یافت و اکنون خانوارها تنها استفاده‌کنندگان منافع حاصل از یارانه‌های انرژی هستند. هزینه‌های یارانه‌های برق مصرفی خانوارها از مصرف‌کنندگان غیرخانواری تامین می‌شود، در صورتی که یارانه خدمات گرمایی ناحیه از محل بودجه دولت تامین خواهد شد. در مورد قیمت‌های گاز طبیعی مصرفی خانوارها نیز تنها یک قیمت برای همه خانوارها وجود دارد و یارانه آن نیز از سایر مشتریان تامین می‌گردد. اما شایان توجه است که خانوارهایی که به گاز طبیعی دسترسی دارند، تعدادشان اندک است. علت این امر اخلال در قیمت برق و محدودیت توسعه سیستم گاز در بلغارستان می‌باشد.

پیشرفت‌های مهمی در اصلاح انرژی از جمله تعدیل قیمت برق صورت گرفته است. در اواسط سال ۲۰۰۲ کمیسیون تنظیم انرژی دولت جداول تعرفه برق را طوری تغییر داد که در دوره

[۱] وزارت رفاه و تامین اجتماعی، معاونت هدفمند نمودن یارانه‌ها(۱۳۸۷)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲۰۰۴-۲۰۰۲ قیمت برق مصرفی خانوارها معادل قیمت تمام شده آن باشد. بدین منظور قرار شد این کمیسیون تعرفه برق را به ترتیب ۲۰، ۱۵ و ۱۰ درصد در این سه سال افزایش دهد تا در سال ۲۰۰۴ قیمت برق مصرفی خانوارها با قیمت تمام شده آن برابر باشد. برای حمایت از فقرا در اثر تعدیل قیمت ها، دولت این فرایند اصلاح را با دو مکانیسم همراه نموده: اول، افزایش یارانه انرژی در زمستان و دوم، ایجاد سیستم دوگانه قیمت‌گذاری که به موجب آن تعرفه یارانه‌ای برای یک سطح معینی از مصرف تا سال ۲۰۰۵ ادامه یابد و تعرفه بیشتر برای سطوح بالاتر مصرف بکار رود. فرآیند اصلاح یارانه‌های انرژی در بلغارستان بسیار موثر بوده است و از سال ۱۹۹۸ سهم یارانه‌ها از تولید ناخالص داخلی روند کاهشی داشته و از ۲/۵ درصد به ۰/۷ درصد در سال ۲۰۰۰ رسیده است. در سال‌های ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲ سهم یارانه‌ها از تولید ناخالص داخلی به ۰/۴ درصد کاهش یافته است.[۱]

۲-۸-۳ اندونزی

دولت اندونزی از اختصاص یارانه مستقیم به فرآورده‌های نفتی برای حمایت از اقشار کم‌درآمد و خانوارهای فقیر استفاده می‌کند. در نتیجه فرآورده‌های نفتی در اندونزی کمترین قیمت را در مقایسه با کشورهای آسیای جنوب شرقی دارد. این یارانه‌ها بیش از ۱۰ درصد بودجه دولت را به خود اختصاص داده و سبب زیانهای اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی شده است. دولت در پرداخت یارانه به فرآورده‌های نفتی، باعث افزایش درآمدهای ارزی و کاهش آسیب‌های زیست محیطی می‌شود. در سال ۲۰۰۲ هزینه خالص اقتصادی پرداخت یارانه به نفت سفید، گازوئیل خودرو، گازوئیل صنعتی، بنزین و نفت کوره سنگین تقریباً به ۴ میلیارد دلار رسیده بود. بر اساس برنامه ریزی سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۰۰ دولت اندونزی ۳۶ میلیارد دلار صرف یارانه‌های نفتی کرده است. ضمناً ارزش درآمدهای ارزی از دست رفته به سبب کاهش صادرات ۱۶ میلیارد دلار بوده است.

هدف اصلی اندونزی در درازمدت این است که تبدیل به یک صادرکننده پایدار نفت گردد. دولت با کاهش یارانه فرآورده‌های نفتی سعی در کاهش کسری بودجه و مهار روند افزایشی مصرف داخلی انرژی دارد. دولت نیاز به کاهش یارانه‌های نفتی را به این شرط که به خانوارهای فقیر بیش از حد فشار وارد نشود، ضروری می‌داند. هدف از انجام این طرح پرداخت یارانه به قشر فقیر است. علاوه بر این دولت باید حداقل بخشی از هزینه یارانه‌های نفت را صرف کاهش فقر، توسعه آموزش، توسعه حمل و نقل عمومی، ارتقا خدمات بهداشتی و دیگر برنامه‌های توسعه اجتماعی کند. افزایش مستقیم درآمد ممکن است بسیار موثرتر از حمایت غیرمستقیم از طریق یارانه‌ها از جمله یارانه‌های نفتی باشد. پرداخت‌های مستقیم به افراد فقیر باید به طور

[۱] زورار،پرمه(۱۳۸٤)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

واضح در بودجه ملی مشخص شوند و دولت و مجلس، با بکارگیری سیاست قیمت‌گذاری دوگانه برای فرآورده‌های نفتی موافقت کنند. با اجرای این برنامه‌ها قیمت نفت سفید برای گروههای کم درآمد و بنزین و گازوئیل جهت حمل و نقل عمومی، افزایش نمی‌یابد. همچنین دولت یک سیستم سهمیه‌بندی پیشنهاد کرده است که به موجب آن کوپن‌های بنزین و نفت سفید باید به افراد واجد شرایط و مالکان خودروها تخصیص داده شود. داشتن کوپن این حق را به افراد می‌دهد که نفت سفید و بنزین را به قیمت یارانه ای خریداری کنند، البته شاید این پیشنهاد در عمل به خوبی کاربرد نداشته باشد. هزینه‌های مدیریت این برنامه، با توجه به اینکه سازمانهای زیادی را درگیر می‌سازد، بسیار زیاد است و سوء استفاده از سیستم شامل چاپ کوپن‌های جعلی، توزیع آنها میان افراد و فروش مجدد کوپن ها، بدون شک می‌تواند مشکل بزرگ و مهمی ایجاد کند.[۱]

۲-۹ تجربه هدفمندسازی یارانه مواد غذایی[۲]

۲-۹-۱ مصر

برنامه یارانه مواد غذایی مصر از زمان جنگ جهانی دوم شروع شد. این برنامه در ابتدا بر سهمیه‌بندی سختگیرانه کالاها با تضمین قابلیت دسترسی به آنها در سطح قیمت‌های پایین‌تر برای تمامی مصرف‌کنندگان تأکید داشت. در سال ۱۹۴۱ یارانه‌های عمومی شامل روغن، شکر، چای و نفت سفید بود، اما در طول زمان فهرست کالاهای یارانه‌ای افزایش یافت و در سال ۱۹۸۰ به ۱۸ قلم کالا رسید. کالاهای یارانه‌ای از طریق سهمیه ماهانه به خانوارهایی که دارای کارت‌های سهمیه بودند توزیع می‌شد و به طور مؤثر عموم مردم را تحت پوشش قرار می‌داد.

علیرغم پوشش همگانی، هزینه برنامه یارانه در طول دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ اندک بوده است. اما در طول دهه ۱۹۷۰ هزینه‌های مالی یارانه به میزان قابل توجهی افزایش یافت. این روند با رشد سریع جمعیت تشدید شده و با کاهش ارزش پول ملی وخیم‌تر گردید. روند فزاینده هزینه‌های مالی یارانه تا آخر دهه ۷۰ تداوم یافت و در سال ۱۹۸۰ نسبت این هزینه‌ها به کل مخارج دولت به اوج خود رسید. از آن سال به بعد این روند آهنگ کاهشی به خود گرفته است.

با اوج‌گیری هزینه‌های مالی یارانه‌ها، ایجاد عدم تعادل‌های کلان اقتصادی و تشدید بدهی‌های خارجی در سال ۱۹۷۷ کشور مصر با حمایت صندوق بین‌المللی پول به اصلاح نظام یارانه‌ها اقدام کرد. این اقدام با افزایش یکباره قیمت کالاهای یارانه‌ای شروع شد. ولی علی‌رغم تدابیر

[۱] زورار پرمه(۱۳۸٤)
[۲] وزارت رفاه وتامین اجتماعی،معاونت هدفمند نمودن یارانه ها(۱۳۸۷)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

اندیشیده‌شده به علت تبعات اجتماعی، این برنامه متوقف شد. لذا این کشور به ناچار به اصلاح تدریجی نظام یارانه در طول دهه ۱۹۸۰ به شرح اقدامات زیر روی آورد:

۱- تعداد کارت‌های سهمیه‌ای کاهش یافت و این کارت‌ها تنها برای برخی خانوارهای کاملاً مستحق اختصاص یافتند.

۲- تعداد کالاهای یارانه‌ای از ۱۸ قلم به ۴ قلم کاهش یافت.

۳- قیمت کالاهای یارانه‌ای افزایش یافت.

در راستای اعمال این سیاست‌ها در سال ۱۹۹۲ سهم جمعیت تحت پوشش به ۸۶ درصدکاهش یافت و این روند نزولی بعدها نیز تداوم یافت. دولت، برنامه‌های یارانه‌ای را از طریق وضع یارانه بر محصولات عمده غذایی اصلاح نمود، به طوری که در سال ۱۹۹۵، ۶۰درصد از هزینه‌های کل برنامه به یارانه آرد گندم و برنج و ۴۰ درصد مابقی به یارانه شکر و روغن اختصاص یافت. امروزه آرد گندم و برنج در قیمت‌های ثابت و برای تمامی مصری‌ها بدون محدودیت‌های مقداری در دسترس می‌باشد. اما شکر و روغن مشروط به سهمیه‌های ماهانه بوده و از طریق کارت‌های سهمیه‌ای توزیع می‌گردند. کالاهای سهمیه‌بندی شده از طریق کتابچه‌های سهمیه‌بندی عرضه می‌شوند و درسطح سهمیه‌های ثابت ماهانه با هزینه‌های پایین‌تر در فروشگاه‌های خاص به فروش می‌رسند.

۲-۹-۲ تونس

دولت تونس در سال ۱۹۷۰ پرداخت یارانه مواد غذایی را برای حمایت از قدرت خرید مصرف‌کنندگان به ویژه فقرا و ثبات قیمت این کالاها شروع کرد. این کالاها شامل غلات، روغن آشپزی، شکر و شیر بودند که بطور نامحدود برای تمام مصرف‌کنندگان و زیر قیمتهای بازار ارایه می‌شدند.

این نوع پرداخت یارانه بار مالی سنگینی بر دوش دولت تونس گذاشته بود به طوری‌که در سال ۱۹۸۹ حدود ۷۲درصد از کل بودجه دولت و ۳درصد از GDP به یارانه‌های پرداختی اختصاص یافته بود. ولی علیرغم بار مالی بسیار سنگین اینگونه یارانه‌ها، در هدفگیری به سمت گروههای فقیر و کم‌درآمد ضعیف عمل کرده بود به طوری‌که برحسب ارزش مطلق یارانه، یارانه‌های غذایی در کل به میزان اندکی به سمت فقرا هدفگیری شده بود.

به عنوان مثال فقیرترین پنجک درآمدی حدود ۳/۲درصد کل بودجه سرانه خود را صرف گندم کرده است در حالیکه این نسبت برای پنجک ثروتمند فقط ۰/۴درصد بوده است. تفاوت برای آرد و نان نیز تقریباً مشابه است. هرچند تحلیل فوق بیان می‌دارد که تحت شرایط نسبی،

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

یارانه‌های غذایی به سمت فقرا هدفگیری شده است. اما در عمل اقدامات اصلاحی متعددی نیز برای کاهش هزینه‌ها و قطع تراوشات به ثروتمندان معرفی شده‌اند. اولین تلاش‌های اصلاحی از طریق افزایش تدریجی قیمت‌ها صورت پذیرفت که منجر به مخالفت طرفداران و نارضایتی‌هایی گردید. این امر مرحله بعدی اصلاح را تحت‌تأثیر قرار داد و دولت برای بهبود اثر توزیعی یارانه‌ها مجبور شد سیستم‌های خودهدفگیری را اتخاذ نماید.

بدین صورت که یارانه بیشتر به کالاهائی که فقرا بیشتر مصرف می‌کنند اعطا شد. به عبارت دیگر یارانه تولیداتی که غالباً توسط اغنیاء مصرف می‌شدند، حذف شد ولی به سایر کالاها که از نظر کیفیت پایین‌تر بودند و توسط فقرا مصرف می‌شدند یارانه اعطا می‌شد.

جدول۲-۱ خلاصه عملکرد کشورهای منتخب در هدفمندسازی یارانه‌ها

کشور	یارانه انرژی	یارانه غذایی
لهستان	پرداخت یارانه صنایع به روش شوک درمانی قطع شد. انضباط مالی دولت تحت کنترل شدید قرار گرفت، رشد تورمی دستمزدها متوقف و نرخ بهره افزایش یافت.	
بلغارستان	سهم یارانه‌ها از تولید ناخالص داخلی روند کاهشی داشته و از ۲/۵ درصد به ۰/۷درصد رسیده است.	
اندونزی	۱۰ درصد بودجه دولت	
مصر		۶۰درصد از هزینه های کل برنامه به یارانه آرد گندم و برنج و ۴۰درصد مابقی به یارانه شکر و روغن
تونس		۷۲درصد از کل بودجه دولت و ۳درصد ازGDP

منبع: وزارت رفاه وتامین اجتماعی،معاونت هدفمند نمودن یارانه ها

یارانه به عنوان ابزاری برای حمایت از اقشار و یا فعالیت‌های اقتصادی و باز توزیع بعد از تولید به شمار می‌آید، و دولت‌ها با اعطای یارانه تلاش می‌کنند قدرت خرید طبقات و یا توان تولید و رقابت در فعالیت‌های اقتصادی را تقویت کنند. پرداخت یارانه در بخش‌های تولیدی با تحریف قیمت‌های نسبی، مانع تخصیص بهینه منابع می‌شود. در بخش خصوصی رقابت و سرمایه‌گذاری در تولید کالاهایی که با پرداخت یارانه مصرفی، قیمت‌شان به طور مصنوعی پایین نگه داشته

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

می‌شود،کاهش می‌یابد. نتیجه ناگزیر این سیاست حمایتی در بلند مدت ناکارایی تولید و اتلاف منابع و امکانات تولیدی است. در بخش‌های مصرفی، پرداخت یارانه با تاثیرگذاری بر نظام قیمت‌های نسبی، بر ترجیهات مصرف کننده نیز تاثیر گذاشته و مصرف کالاهای یارانه‌ای افزایش پیدا می‌کند. به این ترتیب در بلندمدت، الگوی نادرست تولید و مصرف در اقتصاد نهادینه شده و با گذشت زمان رفع عیوب ان دشوارتر می‌شود[۱]. با وجود آنکه اصلاحات اقتصادی عنصر شتاب‌دهنده رشد و توسعه اقتصادی به حساب می‌آید، ولی معمولا اجرای آن‌ها هزینه اجتماعی دارد. توزیع مجدد درآمد، امکان گستردگی فقر و آسیب دیدن برخی گروه‌های اجتماعی در اثر اصلاحات اقتصادی، مانند تغییر تعرفه‌ها، تغییر نظام‌های مالیاتی و تغییر سیستم پرداخت یارانه، همواره مورد توجه اقتصاددانان و سیاست‌گذارن اقتصادی بوده است.

۲-۱۰ آثار حذف یارانه

۲-۱۰-۱اثر تورم

کمتر متغیر اقتصادی وجود دارد که تحت تاثیر اثرات تورم قرار نگیرد،همچنین تورم به عنوان کاهش مستمر ارزش پول ملی به خاطر نقشی که پول در هماهنگ کردن فعالیت های اقتصادی ایفا می کند بر سطح رفاه همه افراد تاثیر می گذارد اما این تاثیر بر همه گروه‌های اقتصادی یکسان نیست.[۲]

یکی از خصوصیات بارز پدیده تورم، ایجاد عدم تناسب و ناهماهنگی تغییرات قیمت‌ها و درآمدهاست. بدین ترتیب که قیمت برخی از کالاها و درآمد بعضی از طبقات و گروه‌ها باآهنگی بسیار شدید افزایش می یابد و حال آنکه قیمت دیگر کالاها و درآمد سایر طبقات و قشرها به کندی بالا می رود و یا حتی ثابت می‌ماند.[۳] این عدم تناسب قدرت خرید درآمدهای پولی افراد جامعه را تقلیل می‌دهد. دریافت‌کنندگان درآمد ثابت و کارگران غیر متشکل که درآمد پولیشان کندتر از نرخ تورم افزایش می یابد معمولا از تورم زیان می کنند. زیان این گروه به نفع گروه-های دیگری که به دلایل مختلف درآمدهای پولی شان سریعتر از نرخ تورم افزایش یافته انتقال می‌یابد. به این ترتیب که هر چه بضاعت و توانایی مالی گروه‌ها بیشتر باشد از آثار و عواقب ناگوار تورم بیشتر مصون می‌مانند به این ترتیب تورم یکی از مهمترین ابزار انتقال درآمد از بخشی به بخش دیگر است.

[۱] آخوندزاده،طاهره(۱۳۸۹)
[۲] شاکری،عباس(۱۳۷۹)
[۳] کتابی، احمد(۱۳۷۱)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲-۱۰-۲اثر تورم بر تخصیص منابع، کارایی و انحراف امکانات تولید

تورم از طریق تخصیص منابع در میان مدت می‌تواند افزایش عرضه کالاهای مشمول تورم را بهبود بخشد. اما این نتیجه در صورتی حاصل می‌شود که شرایط تولید فراهم باشد. در صورت فقدان وجود سایر شرایط، افزایش قیمت‌ها فشار را بر گروه‌های فقیر بیشتر می‌کند. در صورتی که اقتصاد دارای امکانات ارزی باشد، فشار قیمت‌ها موقتا از طریق واردات تعدیل می‌شود. در این حالت تعادل، قیمت کالاها مبادله پذیر و غیر مبادله‌ای بهم می‌خورد. و تورم از ناحیه کالاهای غیر مبادله‌ای مثل مسکن و خدمات تداوم می‌یابد. در ادامه فرآیند تورم موجب کاهش ارزش پول ملی می‌گردد وبا افزایش قیمت ارز بار دیگر قیمت‌ها به سطح بالاتری سوق داده می‌شوند و تورم در سطح بالاتری محقق می‌شود. این فرآیند سیکل‌های اقتصادی را نیز تشدید می‌کند. و هزینه واردات تولید کنندگان را هم تحت فشار قرار داده و می‌تواند منجر به شوک رکودی گردد.

۲-۱۰-۳ تاثیر افزایش قیمت مواد غذایی بر مصرف خانوارها

تاثیر افزایش قیمت مواد غذایی برخانوارها در داخل کشور و دربین مناطق مختلف جغرافیایی، متفاوت است. قیمت بالاتر مواد غذایی به طور اساسی بر قدرت خرید خانوارهای فقیر به ویژه خریداران خالص مواد غذایی و بالطبع نوع و میزان مصرف آنها تاثیرات منفی قابل توجهی می-گذاردر شرایط تورمی خانوارهای فقیر شهری(خریداراران خالص مواد غذایی) با افزایش بیشتر درهزینه این اقلام مواجه هستند. از آنجا که میزان تاثیر گذاری بخش کشاورزی بر سایر بخش-ها به میزان افزایش درآمد این بخش بستگی دارد،لذا در مناطقی که کشاورزی منبع درآمد است، افزایش تولید مواد غذایی و رشد بهره‌وری با توجه به مهیا بودن سایر شرایط تولید، می تواند موجب تاثیر گذاری بر فعالیت های کشاورزی و افزایش اشتغال به ویژه دربخش‌هایی گردد که با تولید کشاورزی مرتبط هستند.

۲-۱۱سیاست های کاهش اثرات حذف یارانه‌ها

اثرات تورمی ناشی از حذف یارانه‌ها بیشترین اثر را برگروه‌های فقیر دارد، علاوه بر وجود شرایط لازم برای حذف یارانه تدابیر اقتصادی خاصی در راستای کاهش اثرات تورمی بر این گروه‌ها اندیشه شود. توزیع درآمد مناسب به عنوان یکی از اهداف اقتصادی دولت، در جهت کاهش نابرابری توزیع درآمد، منجر شده است تا سیاست های مخارج اجتماعی دولت به عنوان یکی از ابزارهای مناسب در زمینه بهبود توزیع درآمد مورد توجه ویژه قرار گیرد. به جای آن که ارائه

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

برخی خدمات بدون هزینه و یا کم هزینه نظیر مخارج خدمات بهداشتی به همه افراد صورت گیرد، گروه های کم درآمد را مورد شناسایی قرار داده و این خدمات به صورت مجانی به آن ها ارائه گردد. خدمات بهداشتی و بیمه های تأمین اجتماعی در سطحی فراگیر انجام گیرد؛ زیرا گروه های کم درآمد بهره مندی بیشتری از این مخارج نسبت به گروه های پر درآمد دارند.

برداشتن گام‌های اساسی برای مبارزه با فقر نیازمند شناخت فقر و عوامل اثرگذار بر آن می‌باشد. در روش‌های اندازه‌گیری فقر نکته‌ی قابل توجه این است که تعداد افراد فقیر و خط فقر به تنهایی نمی‌توانند اندازه‌ی فقر را توصیف کنند، زیرا به ازای خط فقر و تعداد فقیران مشابه در دو یا چند جامعه، شدت فقر در این جوامع می‌تواند متفاوت باشد. از این رو برای درک اندازه‌ی فقر در هر جامعه شاخص‌هایی داریم که شدت و اندازه‌ی فقر را نشان می‌دهند. میزان نابرابری درآمد در بین افراد فقیر، متوسط درآمد افراد فقیر، اندازه‌ی خط فقر، تعداد کل فقیران، از جمله مولفه‌هایی هستند که بر میزان شدت فقر تاثیر گذار است و تفاوت هر یک از آنها موجب تغییر در اندازه شدت فقر می‌شود. با توجه به اثرات گسترش حذف یارانه بر طبقات کم‌درآمد، همراه کردن سیاست‌های حمایتی با هدف کاهش فشار بر طبقات فقیر ضرورت می‌یابد در این رابطه اولین گام تعیین معیار تشخیص خانوار فقیر از غیر فقیر است.

۲-۱۲ شاخص های سنجش فقر[۱]

۲-۱۲-۱شاخص نسبت افراد فقیر

ساده ترین و روش اندازه گیری شدت فقر،شاخص نسبت افراد فقیر است. این شاخص به صورت نسبت تعداد افراد فقیر به کل جامعه تعریف شده است به این ترتیب :

$$P_{\cdot} = \frac{N_P}{N}$$

که درآن N_Pتعداد افراد فقیر و Nتعداد کل افراد جامعه است.این شاخص نشان می دهد که چه نسبتی از افراد زیر خط فقر زندگی می کنند .اندازه این شاخص بین صفر (حالتی که هیچ تغییری در جامعه وجود نداشته باشد) یک (حالتی که کلیه افراد در جامعه فقیر باشند یعنی درآمد کلیه افراد جامعه کمتر از درآمد متناظر با خط فقر باشد) تغییر می کند. اشکال عمده این شاخص این است که افزایش یا کاهش میزان درآمد افراد فقیر و غیر فقیرجامعه مشروط برآنکه موجب جابجایی افراد حول خط فقر نشود.هیچگونه تاثیری دراندازه شاخص نسبت افراد

[۱] خدادکاشی،فرهاد(۱۳۸٤)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

فقیر ندارد.یعنی نسبت به انتقال درامد بین فقیرها وحتی بین فقیرها و غیر فقیر ها حساس نمی باشد وعلاوه بر این،این شاخص نسبت به کاهش درآمد فقرا نیز حساس نمی باشد.

۲-۱۲-۲شاخص نسبت شکاف درآمدی

این شاخص به صورت نسبت میانگین شکاف درامدی افراد فقیر به خط فقر تعریف شده است.به این ترتیب:

$$I = \frac{۱}{N_P}\sum_{i=۱}^{N_P}\frac{Z-X}{Z} = ۱ - \frac{\bar{X}}{Z}$$

که درآن Iشاخص نسبت درآمدی ، $\bar{X} = \frac{۱}{N_P}\sum_{i=۱}^{N_P} X$ متوسط درآمد افراد فقیر. این شاخص بر خلاف نسبت افراد فقیر تحت شرایطی نسبت به انتقال درآمد از یک فرد فقیر به فرد فقیر دیگر حساس نمی باشد.چنانچه دو شاخص مذکور با همدیگر بکار برده شوند می توانند تصویر نسبتا بهتری از فقر را ارائه دهند. سن (۱۹۷۳) اشاره می کند که این دو شاخص نابرابری درآمد بین افراد فقیر را نادیده می گیرند.

۲-۱۲-۳شاخص فقر سن

"سن"در سال ۱۹۷۶ شاخص فقری ارائه داد که بر پایه مفهوم رتبه ای رفاه قرار داشت.این شاخص محرومیت نسبی افراد فقیر را در مقابل سایر افراد جامعه در نظر می گیرد.وی اولین بار شاخص فقر را به صورت زیر ارائه کرد:

$$P = A\sum_{i=۱}^{q} v_i g_i$$

که درآن v وزن شکاف فقر (g=z-y) iامین فرد فقیر و Aجزءثابت نرمال شده است که به n,q,zبستگی دارد.این شاخص را به شکل دیگری نیز می توان بدست آورد اگر ضریب جینی درامدهای $(y_{۱,}y_{۲} \dots \dots \dots y_q)$ افراد فقیر به شکل زیر نوشته شود:

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

$$G = ۱ + \frac{۱}{q} - \frac{۲}{q^۲ \overline{y_p}}(y_۱ + ۲y_۲ + \cdots \ldots . qy_q)$$

که در این صورت خواهیم داشت:

$$P = H[۱ - (۱ - I)\left[۱ - \frac{G_q}{q + ۱}\right]]$$

این شاخص فقر (p)به هر سه معیار H,I,G وابسته است.از ویژگی های شاخص سن ان است که اندازه بین صفر(در حالتی که فرد فقیر در جامعه وجود نداشته باشد) و یک (در حالتی که درآمد کلیه افراد جامعه مساوی صفر باشد) تغییر می کند.

۲-۱۲-۴شاخص فقر فاستر،گریر و توربک

دسته دیگری از شاخص های فقر در سالهای اخیر کاربرد زیادی پیدا کرده است توسط فاستر،گریر توربک پیشنهاد شده است این سه محقق روش خود را برای ارائه شاخص فقر برا این باورمی گذارند

که تجزیه پذیری از ویزگی های مهم یک شاخص فقر مطلوب است.این گروه از شاخص ها (که با علامت FGT نمایش داده می شوند) بیانگر ان هستند که میزان فقر حاصل از بررسی زیر گروههای مختلف جمعیت را می توان با هم جمع کرد وبه میزان واحدی از فقر کل جمعیت دست یافت. فاستر و همکاران وی شاخص فقر خود را بصورت زیر ارائه می دهند:

$$FGT = \frac{۱}{nz^۲} \sum_{i=۱}^{q} g_i^۲$$

این شاخص میزان فقر درجامعه رابه صورت مجموع وزنی شکاف فقر افراد فقیر در نظر می‌گیرد که وزن هر گروه از طریق فاصله درآمدی آن با خط فقر مورد نظر تعیین می‌شود.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲-۱۳ مطالعات تجربی در زمینه سیاست‌های حمایتی

مقدمه

کاربرد سیاستهای تعدیل اقتصادی، نابرابری‌های منطقه‌ای و طرح دولت رفاه در ادبیات اقتصادی کاربرد سیاست‌های حمایتی را بیش از گذشته افزایش داده است. با توجه به اثرات گسترده این سیاستها، تحقیقات گسترده‌ای در ارزیابی نتایج این سیاستها بر ارکان مختلف اقتصادی(دولت،خانوار....) انجام شده است که بخشی از این مطالعات به ارزیابی تاثیر این سیاست‌ها درکاهش نابرابری و فقر اختصاص دارد. از مجموعه این مطالعات مواردی که بیشترین نزدیکی را با موضوع این رساله دارد،عبارتند از:

۲-۱۳-۱مطالعات داخلی

خسروی نژاد،خدادادکاشی،صحبتی(۱۳۹۱) در مطالعه‌ای تحت عنوان "ارزیابی افزایش قیمت مواد غذایی بر رفاه خانوارهای شهری ایران"به ارزیابی افزایش قیمت مواد غذایی مورد مطالعه(نان،گوشت قرمز،گوشت سفید،لبنیات و تخم مرغ) بر رفاه خانوارهای شهری ایران پرداخته‌اند برای این منظور از نظریه تقاضا و به طور خاص از روش سیستم تقاضای ایده‌آل[۱] در برآورد معادلات تقاضا و سپس معیار تغییر جبرانی جهت ارزیابی تغییر رفاه مصرف کنندگان استفاده شده است. تخمین سیستم تقاضا بر اساس داده‌های بودجه خانوارهای شهری ایران و برای دوره زمانی۱۳۸۹-۱۳۵۹ با استفاده از روش پانل دیتا انجام شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که کاهش رفاه ناشی از افزایش قیمت مواد غذایی در دهک‌های پایین هزینه‌ای بیشتر از دهک های میانی و دهک های بالا است. نتایج به دست آمده بر اساس قانون انگل که بیان می دارد سهم مخارج غذا درخانوارهای کم‌درآمد بیشتر از خانوارهای پر درآمد است و درنتیجه افزایش قیمت موادغذایی مستقیما مخارج غذایی این خانوارها را متاثر نموده و کاهش رفاه در این خانوارها بیش از سایر خانوارهای دیگر است. نتایج حاصل از محاسبه کشش های درآمدی حاکی از ان است که برای تمامی دهک‌های خانوارهای شهری کلیه کشش‌های درآمدی (مخارج کل) به غیر از غیر خوراکی‌ها کوچک‌تر از واحد بوده و به عنوان کالای ضروری قلمداد می‌شود.

اسلامی اندارگلی و همکاران(۱۳۹۱) در مطالعه ای اثرات رفاهی یارانه نقدی انرژی الکتریکی بر اقتصاد ایران را با استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی و مدل تعادل عمومی قابل محاسبه، با

[۱] AIDS

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

توجه به سه سناریوی افزایش قیمت و پرداخت نقدی یارانه‌ها و نتایج شبیه سازی مدل، نتایج مطالعه مذکور حاکی از این است که با اجرای این سیاست‌ها، تولید ناخالص داخلی به شدت کاهش یافته و اقتصاد دچار رکود می‌شود. نتیجه دیگر مشاهده شده حاکی از این است که با تامین مالی پرداخت نقدی از سه منبع، مازاد درآمدهای دولت، مالیات بر فروش کالای برق و مالیات بر درآمد خانوار و تلفیق آن با سیاست افزایش قیمت، تولید ناخالص داخلی مجدداً کاهش چشمگیری داشته و روند این کاهش با میزان پرداخت نقدی یارانه‌ها و قیمت انرژی الکتریکی رابطه مستقیم دارد. میزان این تغییر بستگی به منبع تامین مالی یارانه‌ها دارد، به طوری که با افزایش میزان پرداخت و قیمت برق، سطح تولید ناخالص داخلی به طور فزاینده کاهش یافته است.

پروین(۱۳۸۹) در پژوهشی بر اساس تئوری تقاضای مصرف کنندگان با بهره گیری از مفاهیم کشش، تاثیر تغییرات قیمتی بر طبقه ای از شاخص‌های فقر را اندازه گیری کرده است. نتایج تجربی در مناطق شهری ایران نشان می دهد که افزایش سطح عمومی قیمت‌ها از طریق اثر درآمدی تغییرات قیمتی شاخص های فقر را بدتر می کند. تغییرات توزیعی (تغییرات قیمت های نسبی) نیز به نفع گروه فقیر نیست. شاخص های قیمتی که بر اساس رفتار مصرفی گروه فقیر محاسبه می گردد، بزرگتر از شاخص‌های قیمتی بر اساس رفتار مصرفی خانوارمیانگین محاسبه می‌شود. بنابراین در شرایط تورمی شاخص هزینه زندگی گروه کم درآمد به طور نسبی از شاخص هزینه زندگی گروه غیر فقیر بالاتر است.

در مطالعه‌ای آثار اصلاح قیمت نان و حامل‌های انرژی روی سبد هزینه خانوار پرداخته شده است. که الگوی برآورد این آثار در این مطالعه ماتریس حسابداری اجتماعی(SAM) است. حیدری و پرمه (۱۳۸۹) در این مطالعه ابتدا جدول داده-ستانده تدوین شده بر حسب تمام کالاهای اساسی و تمام حامل‌های انرژی را به روز کرده تا از این طریق بتوان آثار سیاست های اقتصادی و به ویژه هدفمند نمودن یارانه ها در بخش آرد و حامل های انرژی را به تفکیک بر اقتصاد ایران مورد بررسی قرار دهند. برای تعیین میزان مصرف کالاها توسط خانوارهای هر دهک ابتدا کد کالاهای مصرفی گزارش شده در نشریه هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی با کد گروه کالایی در ماتریس حسابداری اجتماعی تطبیق داده شده سپس کالاهای مصرفی خانوارهای شهری و روستایی در ۱۴۷گروه هزینه کالایی خانوارهای شهری و روستایی در ماتریس حسابداری اجتماعی قرار داده شده است سپس سهم هر دهک در میزان مصرف کل هر دهک از مصرف کل کالای مورد نظر به ابعاد ۱۰*۱۴۷برای خانوارهای شهری و روستایی تعیین گردیده است.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

نتایج حاصل از این برآورد در قالب سه سناریوی تحلیل می‌شود:

۱- حالتی که تنها یارانه نان حذف شود، حذف یارانه آرد گندم به تنهایی هزینه خانوارهای کم درآمد شهری حدود۱۸درصد و هزینه خانوارهای پر درامد شهری را حدود ۱۷درصد افزایش خواهد داد.علت این امر ان است که پس از وارد امدن شوک افزایش قیمت آرد گندم در مرحله اول قیمتت نان افزایش می یابد این تاثیر برای ۲۰درصد کم درامدترین خانوارهای شهری ۴/۶درصد و برای ۲۰ درصد پردرآمدترین خانوارهای شهری تنها ۲/۵درصد بوده است. مخارج خانوار روستایی نیز ۲۴درصد افزایش می یابد.

۲- حالتی که تنها یارانه حامل های انرژی حذف شود، .درصورت حذف یارانه حامل های انرژی سبد مخارج خانوارهای کم درامد شهری ۱۶درصد و سبد هزینه خانوارهای پردرآمد حدود۱۹درصد افزایش خواهد داشت.افزایش مخارج برای خانوارهای کم درامد و پر درآمد روستایی به ترتیب ۱۸/۵و۲۲درصد است. همانند سناریوی قبل سبد مخارج خانوارهای روستایی تاثیر پذیری بیشتری از حذف یارانه حامل های انرژی خواهند داشت.

۳- ترکیب دو سناریوی قبلی یعنی حذف همزمان یارانه نان و یارانه حامل های انرژی. در قالب سناریوی ترکیبی که همزمان یارانه نان و حامل های انرژی حذف شده است اثر ان بر سبد هزینه خانوارهای شهری و روستایی براورد شده است نتایج دلالت بر آن دارند که مخارج کل خانوارهای کم درآمد شهری با حذف یارانه نان و حامل های انرژی حدود ۳۳درصد افزایش خواهد داشت.درحالیکه مخارج خانوارهای پردرامد شهری ۳۷درصد و خانوارهای کم درامد و پر درآمد روستایی این افزایش به ترتیب حدود۴۳درصد و ۴۵ درصد خواهد بود.پس تاثیر پذیری خانوارهای روستایی از حذف یارانه ها بیشتر از خانوارهای شهری است.

آخوند زاده (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان "آثار رفاهی تعدیل قیمت حامل های انرژی در بخش‌های حمل و نقل ومسکن ایران(۱۳۷۶-۱۳۸۵)" را انجام داده است. در این مقاله تقاضای سیستمی حامل‌های انرژی در بخش‌های حمل و نقل کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی در فاصله زمانی ۱۳۷۶-۱۳۸۵ به همراه آثار رفاهی حذف یارانه انرژی در این بخش ها را محاسبه نموده است. برای برآورد تابع تقاضا از سیستم تقاضای ایده آل و برای محاسبه آثار رفاهی حذف یارانه انرژی و رسیدن قیمت حامل های انرژی به سطح قیمت های بین المللی از متغیر جبرانی CVاستفاده کرده است. برای انجام محاسبات از نرم افزارهای مطلب و اکسل استفاده کرده است. یافته های تحقیق حاکی از آن است که نسبت هزینه حامل های انرژی به کل مخارج بخش حمل و نقل در دهک های میانی بیشتر از سایر دهک‌ها است و این نسبت در بخش مسکن با افزایش سطح رفاه کاهش پیدا می‌کند این نسبت ها همچنین در مناطق روستایی بیشتر از مناطق شهری است و در آخر به این نتیجه رسیده است که تنوع حامل های

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

انرژی در سبد انرژی می‌تواند سبب کاهش متغیر جبرانی شود و در مجموع متغیر جبرانی برای دهک‌های هزینه‌ای بالاتر بیشتر است.

در مطالعه‌ای تحت عنوان "اندازه گیری اثرات رفاهی حذف یارنه کالاهای اساسی بر خانوار شهری ایران" خسروی نژاد (۱۳۸۸)، بااستفاده از داده های بودجه شهری ایران طی سال های ۱۳۸۱-۱۳۷۶ به محاسبه شاخص های رفاهی (درآمد معادل،تغییر جبرانی و شاخص درست هزینه زندگی) ناشی از تعدیل یارانه برای کالاهای نان،قند وشکر و روغن نباتی در قالب سیستم تقاضای کالاهای مذکور و محاسبه اثرات تغییر قیمت پرداخته است. نتایج حاصل از اعمال سیاست های قیمتی نشان می دهد که برای طبقات اول تا سوم، همواره اثرات افزایش قیمت نان بیش از افزایش قیمت قند وشکر و روغن نباتی بوده است وبرای طبقات چهارم تا پنجم اثر تعدیل قیمت روغن نباتی بیشتر از تعدیل قیمت نان و قند و شکر می باشد.

در رساله کارشناسی ارشد بهتری راد (۱۳۸۷) به اثرات آزاد سازی قیمت حامل‌های انرژی با تاکید بر تورم و رشد در ایران پرداخته شده است. وی با اشاره به قیمت های پایین انرژی در اقتصاد ایران ومعایب ناشی از پرداخت یارانه قیمتی آن که با افزایش مصرف انرژی همراه بوده است و همچنین با توجه به محدودیت منابع و ذخایر انرژی آزادسازی قیمت حامل‌های انرژی را امری گریزناپذیر می‌داند. وانچه در این بین حائز اهمیت می‌داند نحوه تعدیل قیمت حامل‌های انرژی است که یکباره صورت گیرد یا تدریجی. ایشان در مطالعه خود ابتدا مفاهیم یارانه و میزان یارانه اعطایی طی سال‌های اخیر سپس با بررسی وضعیت حامل‌های انرژی به برآورد اثرات آزادسازی قیمت حامل‌های انرژی بر تورم و رشد اقتصادی پرداخته است، بر اساس پایه های تئوریکی و ادبیات موضوع اثرات اصلی شوک ها بر تورم ورشد اقتصادی به وسیله مدل خودرگرسیون برداری (VAR) و پیش بینی تجزیه واریانس و عکس العمل تحریک تحت شرایط دو سناریو افزایش یکباره و تدریجی قیمت حامل‌های انرژی مورد بررسی قرار داده و در نهایت نتیجه گرفته که کاهش تدریجی یارانه‌های انرژی مناسبتر از رویکرد افزایش یکباره قیمت‌ها می باشد. و توصیه میکند افزایش قیمت ها به صورت تدریجی مورد عمل واقع شود.

بانوئی و پروین (۱۳۸۷) به تحلیل سیاستی آثار حذف یارانه ی کالاهای اساسی بر شاخص هزینه زندگی خانوارهای شهری و روستایی در چارچوب تحلیل مسیر ساختاری پرداختند.در این مقاله بررسی کمی تحلیل های سیاستی آثار سیاست های مالی ناشی از حذف یارانه ی هفت گروه کالاهای اساسی بر افزایش شاخص هزینه زندگی دهک خانوارهای شهری و روستایی در چارچوب رویکرد هزینه(قیمت) و در قالب دو الگوی مشخص انجام شده است.

الگوی اول، الگوی هزینه ماتریس حسابداری اجتماعی (SAM) مبتنی بر انتقال هزینه از یک حساب به حساب دیگر بوده و الگوی دوم شکل تجزیه شده آن در قالب الگوی هزینه‌ی تحلیل

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

مسیر ساختاری از یک حساب به عنوان قطب مبدا به حساب دیگر به عنوان قطب مقصد و برحسب مسیرهای مستقیم و غیر مستقیم بوده است.

متناسب با این SAM ویژه‌ی کالاها و خدمات سال ۱۳۸۰ به ابعاد(۷۸*۷۸)حاوی ۴۶گروه کالاها و خدمات محاسبه و مورد استفاده قرار گرفت.تحلیل های سیاستی ناشی از حذف یارانه-ی هفت گروه کالا های اساسی: روغن‌ها و چربی های گیاهی و حیوانی محصولات لبنی، انواع نان، قند وشکر، محصولات دارویی و محصولات گوشتی وسایر محصولات حاصل از زراعت(گندم) بر شاخص هزینه گروه‌های اقتصادی و اجتماعی خانوارهای شهری و روستایی در دو الگوی مذکور هدف اصلی مقاله را تشکیل می‌دهد. برمبنای نتایج الگوی قیمت SAM مشاهده شد که اثرات همه جانبه ی ناشی از حذف یارانه در هر یک ازکالاهای مذکور موجب افزایش شاخص هزینه ی زندگی خانوارهای فقیر(شهری و روستایی) بیشتر از خانوارهای ثروتمند شهری و روستایی می‌گردد.

میزان افزایش شاخص هزینه زندگی هفت دهک اول خانوارهای شهری و روستایی در همه ی کالاهای اساسی مذکور بالاتر از متوسط شاخص هزینه زندگی خانوارهای شهری و روستایی قرار می‌گیرند وسه دهک آخر کمتر از متوسط قرار می‌گیرند. این نوع نتایج دارای نارسایی هایی است مثل ماهیت اثرات همه جانبه بودن آنها یعنی اثرات مذکور بر مبنای عناصر کلان ماتریس ضرایب فزاینده حاصل می گردند و قابلیت تجزیه‌ی عناصر مذکور بر حسب مسیرهای مختلف امکان پذیر نیست. برای رفع این محدودیت از الگوی قیمت مسیر ساختاری استفاده شده است.نتایج به طور کلی نشان داد که درصد مسیرهای اولیه آشکار شده از کل اثرات همه جانبه ناشی از حذف یارانه انواع نان درکلیه دهک خانوارهای شهری و روستایی بیشتر از ارقام متناظر سایر محصولات حاصل از زراعت(گندم)است.

در پژوهشی با استفاده از مفهوم رفاه اجتماعی نشان داده شده است که به منطور حداکثر شدن رفاه اجتماعی چه کالاها و خدماتی باید مشمول یارانه واقع شوند بدین منظور از مفهوم کشش تابع اجتماعی اتکینسون[۱] نسبت به قیمت کالاها و خدمات استفاده شده و سپس شاخص‌اصلاح

قیمت استخراج و سرانجام این شاخص به منظور ارزیابی مالیات غیر مستقیم و یارانه ها مورد استفاده قرار می گیرد.

[۱] عبارت است از تفاضل نسبت معادل درآمدی توزیع متعادل به میانگین درآمد جامعه مورد بررسی از عدد واحد اندازه این شاخص در حالت برابری کامل توزیع درآمد مساوی صفر است. لیکن در حالت نابرابری کامل توزیع درآمد، لزوماً برابر یک نخواهد بود، مگر آنکه تابع رفاه انتخاب‌شده، دارای شرایط محدودیت‌هائی بیشتری باشند.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

نتایج پژوهش نشان می دهد که طی سال های ۱۳۸۳-۱۳۷۹در جوامع شهری و روستایی قیمت اقلام خوراکی به افراد فقیر بیشتر از افراد غیر فقیر آسیب رسانده و پرداخت یارانه به گروه اقلام خوراکی در جوامع شهری و روستایی به نفع افراد فقیر بوده است در حالی که افزایش قیمت در گروه هایی نظیر بهداشت و درمان ،حمل و نقل و ارتباطات و تحصیل و آموزش به افراد غیر فقیر بیشتر از افراد فقیر آسیب رسانده و افراد غیر فقیر بیشتر از فقرا از یارانه های پرداختی به این بخش ها منتفع شده اند. بنابراین بازنگری در نحوه پرداخت یارانه و کاهش آن و اعمال مالیات بر بخش های ذکر شده به منظور کاهش نابرابری و بهبود و اصلاح رفاه ضروری به نظر می رسد.(خسرو پیرائی،محمدرضا شهسوار ۱۳۸۶)

داودی،سالم(۱۳۸۲) درمطالعه‌ای تحت عنوان"اثر تغییر قیمت بنزین بر رفاه خانوارها در دهک-های مختلف درآمدی به بررسی آثار تغییر قیمت بنزین در اقتصاد با محاسبه تغییر رفاه مصرف کنندگان دهک‌های مختلف درآمدی ناشی از افزایش ۳۰ درصدی قیمت بنزین با استفاده از دو معیار"تغییر معادل" و "تغییر جبرانی"طی دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۷۵ پرداخته اند مدل انتخابی در برآورد معادلات تقاضا مدل تقاضای تقریبا ایده آل و داده‌های مورد استفاده و نیز داده‌های تلفیقی می باشد.جهت جامعیت مطالعه در محاسبات مربوط به تغییر رفاه علاوه بر اثر مستقیم تغییر قیمت بنزین اثر غیر مستقیم آن یعنی تورم ناشی از این تغییر نیز لحاظ شده است نتایج بدست آمد حاکی از آن است که رفاه نسبی از دست رفته دهک‌های پایین درآمدی از دهک-های بالای درآمدی بیشتر می‌باشد.

برای برآورد سیستم تقاضای تقریبا ایده آل از داده‌های مربوط به مخارج خانوار در دهک‌های مختلف درآمدی برای هشت گروه اصلی و همچنین زیرگروه‌های آن و نیز شاخص بهای مصرفی گروه‌های کالایی فوق استفاده شده است.

برای محاسبه کشش‌های قیمتی و درآمدی در دهک‌های مختلف ابتدا کشش‌های زمانهای مختلف محاسبه شده است سپس از کشش‌های هر دهک برای زمانهای مختلف متوسط گیری کرده وکشش‌های نهایی بدست می‌آید.

برای محاسبه اثر کل تغییر قیمت بنزین روی رفاه خانوارها باید اثر تغییر قیمت بنزین بر روی قیمت سایر کالاها و خدمات را نیز محاسبه کرد. برای ارزیابی اثر کل تغییر قیمت بنزین نیاز به محاسبه اثر تورمی تغییر قیمت بنزین بر روی سایر کالاها است. بر اساس نتایج این مطالعه این میزان تغییر در قیمت بنزین(۳۰درصد) منجر به افزایش ۹ درصدی شاخص قیمت حمل و نقل می‌شودکه ۴,۸۶درصد افزایش سطح عمومی قیمت‌ها (CPI)(به جز گروه حمل و نقل) را به دنبال دارد.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

نتایج نشان داده است که معیار EV طبق انتظار از معیارCV کوچکتر است یعنی میزان درآمدی که باید از خانوارها گرفته شود تا سیاست افزایش قیمت بنزین اجرا نشود ولی خانوارها به سطح مطلوبیت برسند که اگر سیاست اجرا می‌شد به آن می‌رسیدند از میزان درآمدی که باید به خانوارها داده شود تا بعد از اجرای سیاست افزایش قیمت به سطح مطلوبیت اولیه یعنی سطح مطلوبیت قبل از اجرا برسند کمتر است.

دفتر مطالعات اقتصادی معاونت برنامه ریزی و بررسیهای اقتصادی وزارت بازرگانی در مطالعه‌ای با عنوان"بررسی اثر افزایش قیمت بنزین" به تحلیل پیامدهای افزایش قیمت بنزین و اثر آن بر مصرف و سطح عمومی قیمت‌ها در اقتصاد ایران پرداخته است.در این مطالعه برای ارزیابی تاثیر افزایش قیمت بنزین بر سطح عمومی قیمت‌ها از یک تابع مرکب استفاده شده است.به عبارت دیگر ابتدا اثر افزایش قیمت بنزین بر شاخص قیمت حمل و نقل و سپس تاثیر شاخص حمل و نقل بر سطح عمومی قیمت‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.نتایج تخمین نکات زیر را ارائه می-کند:

الف:کشش قیمتی مصرف بنزین (۰/۰۶۴-) است که نشان دهنده پایین بودن این کشش می-باشد.

ب:حساسیت قیمت در بخش حمل و نقل نسبت به قیمت بنزین۰/۳است به عبارت دیگر ۱۰درصد افزایش قیمت بنزین ۳درصد افزایش شاخص قیمت دربخش حمل و نقل را به دنبال خواهد داشت.

ج:حساسیت سطح عمومی قیمت‌ها(CPI) نسبت به سطح قیمت‌ها در بخش حمل و نقل۰/۵۴است یعنی ۱۰ درصد افزایش قیمت بخش حمل و نقل۵/۴درصد افزایش سطح عمومی قیمت‌ها را به دنبال دارد.

با توجه به نکات ب-ج حساسیت سطح عمومی قیمت‌ها نسبت به قیمت بنزین به صورت زیر بدست می آید:۰/۱۶۲=۰/۳*۰/۵۴ $\varepsilon_{cpg} = \varepsilon_{tpg}.\varepsilon_{cpi}$

یعنی ۱۰ درصد افزایش قیمت بنزین،سطح عمومی قیمت‌ها را به میزان ۱/۶درصد افزایش خواهد داد.

معنوی(۱۳۸۰) در پژوهشی به بررسی پرداخت یارانه و چگونگی تخصیص بهینه ان و همچنین محاسبه شاخص هایی مانند شدت فقر،شکاف فقر و شاخص کاکوانی برای مناطق شهری و روستایی پرداخته است. دراین پژوهش خظ فقر مطلق بر اساس روش حداقل کالری برآورد شده و سه سناریو یه صورت زیر معرفی شده است: الف)الگوی انستیتو تغذیه ب)جانشینی کالاهای ارزان با کالاهای گران هم گروه پ)جانشینی کالاهای ارزان با کالاهای گران غیر هم

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

گروه.نتایج نشان دهنده آن است که در صورت حذف یارانه کالاهای اساسی (روغن ،برنج ،قند و شکر) به مزان چهار تا هفت درصد به آمار فقر بر اساس سناریوهای یاد شده در مناطق شهری و روستایی افزوده خواهد شد.

اسلامی(۱۳۷۹) در پژوهشی به بررسی فقر خط فقر و اثر حذف یارانه کالاهای اساسی پرداخته است وی در این مطالعه نشان می‌دهد که گرچه ممکن است در مصرف انرژی طبقات بالای درآمدی از یارانه بیشتری بهره مند شوند ولی این امر در زمینه کالاهایی نظیر نان و شیر صدق نمی کند بررسی های به عمل آمده نشان می دهد که اگر یارانه کالاهای اساسی غذایی حذف و پول ان به صورت مستقیم به اقشار زیر خط فقر پرداخت شود به علت گستردگی و عمق فقر در جامعه این مبلغ قادر نخواهد بود افراد زیر خط فقر را به بالای آن منتقل کند. در مورد دو کالای شیر و نان بدلیل اینکه این کالاها درصد بالایی از سهم هزینه‌های خوراکی و کل گروه-های پایین درآمدی را به خود اختصاص می‌دهد و از نظر کشش قیمتی و درآمدی کوچکتر از یک است، حذف یارانه این کالاها توصیه نمی‌شود.

۲-۱۳-۲مطالعات خارجی

گلاسمن و بردسال(۲۰۱۳) [۱]درمقاله‌ای طرح پرداخت یارانه کالایی و پرداخت یارانه نقدی در هند را مورد بررسی قرار داده اند. پرداخت یارانه نقدی در هند بر پایه برنامه موسوم به "انتقال مستقیم سود" که شامل پرداخت نقدی مستقیم از طرف دولت به فقرا است، اجرا شده است. این سیاست در حالی اجرا شد که بحث درباره سیستم عطیم و ناکارآمد یارانه کالایی برای دهه‌های متوالی محلی برای بحث و مناقشه بوده است. دولت هند، سالانه چیزی حدود۱۴ میلیارد دلار(معادل یک درصد از تولید ناخالص داخلی) را برای یارانه غذا، کود و نفت صرف می‌کرد، البته نباید از هزینه مربوط به توزیع این کالاهای یارانه‌ای صرف نظر شود. توزیع این اقلام در مغازه‌ها و مراکز کوچکی صورت می‌پذیرفت که اغلب د رمناطق فقر نشین قرار داشتند.

نتایج بدست آمده در این زمینه نشان داد که نه تنها این نحوه پرداخت یارانه‌ها باعث کاهش فقر در هند نشده است، بلکه حدود ۷۰درصد از افرادی که از این نحوه پرداخت یارانه منتفع می‌شدند،اساسا فقیر نبوده‌اند .نتایج این تحقیقات همچنین نشان داد اگر پولی که برای یارانه

[۱] Glassman.A,Birdsall.N(۲۰۱۳)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

کالاها پرداخت می‌شود مستقیما به خود فقرا داده شود، همه آن‌ها می‌توانند با استفاده از این پول از زیر خط فقر خارج شوند. درمقایسه با سیستم بسیار ناکارآمد گذشته، سیستم پرداخت نقدی یارانه،پیشرفت بزرگی محسوب می‌شود. گروه‌هایی که هدف این برنامه کاهش فقر بوده‌اند وضعیت معیشتی بهتری را در نتیجه این سیاست‌ها تجربه کرده‌اند. دیگر آمارها نیز در حال بهبود هستند. وضعیت تغذیه و حضور کودکان در مدارس بهتر شده است. فروش کود و ابزار-آلات کشاورزی هم زیادتر شده است.

اریف و فاروک (۲۰۱۲)[۱] در مقاله ای با عنوان "کاهش فقر در پاکستان: درسهایی از تجربه چین" به بررسی موفقیت دولت چین و ناکامی دولت پاکستان در زمینه کاهش فقر پرداخته-اند. این مطالعه به بررسی مکانیزمی پرداخته که چین در سه دهه گذشته از طریق آن موفق به کاهش چشم‌گیر فقرشده است. دوره‌ای که دولت پاکستان در زمینه کاهش فقر ناکام بوده است. در اواخر دهه ۱۹۷۰، نرخ فقر در مناطق روستائی، در چین و پاکستان حدود۳۳ درصد بود در طول دوره۲۰۰۵-۱۹۷۸ هم درصد فقر و هم تعداد فقرا در چین به شدت کاهش یافت، در حالی که در پاکستان فقر همچنان بالا باقی ماند. این موفقیت تاریخی چین در کاهش فقر به طور عمده بدنبال اصلاحات کشاورزی روستائی در اواخر دهه ۱۹۷۰، سرمایه‌گذاری هدفمند و عظیم عمومی از اواسط دهه۱۹۸۰، تقویت درآمد غیر کشاورزی روستاییان و گسترش شهرنشینی در دهه ۱۹۹۰ بوده است. اساس این موفقیت ریشه در عزم سیاسی دولت مردان و توان سازمانی قوی د رچین داشت که در سطح کلان باعث ثبات شرایط اقتصادی و در سطح خرد باعث تقویت فقرا گردید.

در پاکستان نیز عمده ترین دلایل ناکامی دولت در کاهش فقر عبارتند از شکاف سیاسی، اجرای ضعیف برنامه‌ها، نهادهای ضعیف، حاکمیت ضعیف، هزینه های عمومی پایین، سرمایه انسانی پایین، فشار جمعیت و درگیری. در این بین یکی از سیاست‌هایی که در پاکستان در کاهش فقر تا حدودی موفق بوده عبارت است از گسترش شهر نشینی. این سیاست باعث کاهش فقر در مناطق روستایی شده است بنابراین پیشنهاد میکنند با ادغام روستا و ایجاد شهرهای کوچک و متوسط می‌توان د رکاهش فقر در پاکستان تا حدودی از حجم و شدت فقر کاست.

لین و جیانگ(۲۰۱۰)[۲] به بررسی برآورد میزان یارانه‌های تخصیص یافته به بخش انرژی به روش شکاف قیمتی، درقالب مدلCGE بر پایه داده‌های سال۲۰۰۷، واثرات اصلاح یارانه انرژی بر متغیرهای اقتصاد کلان در چین پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه، بیانگر آن است که تحت سناریوی حذف کامل انرژی بدون باز توزیع درآمد، کاهش رفاه اقتصادی، تولید ناخالص داخلی

[۱] Arif.G.M,Farooq.Shujaat
[۱] Lin and Jiang

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

اشتغال به دنبال خواهد داشت. تحت سناریوی حذف کامل یارانه انرژی و با زتوزیع ۳۵درصد از درآمد آن به اقتصاد، آثار مثبتی را داشته به طوری که رفاه اقتصادی، تولید ناخاص و اشتغال به ترتیب درصد افزایش می‌یابد. در سناریوی سوم در صورت باز توزیع ۵۰ درصد ذخایر حذف یارانه، رفاه اقتصادی۱/۵۲ درصد، تولید ناخالص داخلی۱/۷۴ درصد و اشتغال نیز ۲/۰۷ درصد افزایش خواهد داشت.

سان و کاکوانی(۲۰۰۶)[۱] در پژوهشی تاثیر تغییر قیمت کالاهای خوراکی و غیر خوراکی رابر شاخص های فقر در سال های ۱۹۹۹-۲۰۰۶ در کشور برزیل مورد بررسی قرار داده اند.بدین منظور کشش کل فقر محاسبه شده واثر کل تغییر قیمت ها بر روی فقر به صورت دو جزء اثر درآمدی و اثر نابرابری تفکیک شده است.نتایج نشان می دهند که تغییرات قیمت در این دوره در کشور برزیل به طور متناسب در جهت رفاه و مطلوبیت افراد ثروتمند نسبت به افراد فقیر رخ داده است.

مطالعه دودونو[۲]، اپتیز[۳] وپی فافن برگر[۴](۲۰۰۴) به بررسی اثر تعرفه برق بر تغییر رفاه ۵گروه درآمدی مختلف مصرف کننده در کشور اوکراین پرداخته اند. در این بررسی فرض شده که تابع تقاضا خطی است و تنها قیمت برق افزایش یافته و قیمت سایر کالاها واحد منظور شده است.در این تحقیق ۱۲۶ خانوار(۷۸درصد شهری و۲۲درصد روستایی) مورد بررسی قرار گرفته اند که این تعداد بر اساس درآمدهای مختلف به ۵گروه تقسیم شده اند.این تقسیم بندی به ترتیب از فقیرتر به غنی تر می باشد.گروه های چهارم و پنجم به ترتیب بیشترین استفاده و گروه سوم کمترین استفاده از مصرف برق را دارند. و سهم مصرف برق در بودجه خانوار در گروه های دوم و اول به ترتیب بیش ترین مقدار را دارد. برای بررسی اثر افزایش قیمت برق بر روی رفاه گروه‌های مختلف از تغییر جبرانی و معادل استفاده شده است. دیده شده است که افزایش تعرفه برق بیشترین فشار را بر گروه‌های درآمدی اول دوم وارد می نماید. با اینکه گروه های چهارم و پنجم بیشترین استفاده از برق را دارند اما به علت پایین بودن سهم برق دربودجه خانوار تغییر قیمت برق اثر اندکی در رفاه آنان دارد. دولت به گروه‌های پایین درآمدی(اول و دوم) یارانه اعطا می کند. در نتیجه فشار عمده بروی گروه سوم می باشد.

احمد و همکاران(۲۰۰۲)[۵] با هدف یافتن راهکارهایی برای بهبود و تامین امنیت غذایی خانوارهای فقیر در مصر با همکاری موسسه بین المللی تحقیقات سیاست غذایی (IFPRI) وبا

[۲] Son and Kakwani
[۳] Dodonov
[٤] Optiz
[٥] Pfaffenberger

[٥] Ahmed, A. U., H. E. Bouis (۲۰۰۲)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

مساعدت وزارت کشاورزی و بازرگانی از سال۱۹۹۶تا۱۹۹۹ مطالعه تعیین هدفمندی یارانه‌های غذایی را انجام داده‌اند هدفمند کردن کارت های سبز برای فقرا و کارت‌های قرمز برای ثروتمندان نیازمند تعیین خانوارهای فقیر و غنی می بوده است.هر تلاش اجرایی برای هدفمندی یارانه ها با این چالش سیاست‌گذاران مواجه است که چگونه این خانوارها به دقت و با کمترین هزینه تعیین شوند.درامد سرانه خانوارها می تواند به عنوان معیاری برای رفاه انها در نظر گرفته شود. از سوی دیگر برآورد درآمد افراد در مصر به دلیل مشکلات تعیین منابع درآمدی و دسترسی به آمار و اطلاعات مشکل می‌باشد.

بنابراین از روش تعیین درآمد در کشورهای در حال توسعه برای تشخیص افراد واجد شرایط به ندرت استفاده شده است.روش انها استفاده از آزمون تقریب میانگین است. در این روش به جای پرسش مستقیم از درآمد افراد به دنبال تعیین متغیرهایی هستند که بیشترین ارتباط را با درآمد(هزینه مصرفی) دارند و همچنین جمع آوری و تعیین صحت و سقم این متغیرها آسان باشد. این نمونه‌گیری در دو سطح روستایی و شهری انجام شده و حاوی ۲۵۰۰ خانوار از ۲۰ استان بوده که حدود ۹۸درصد جمعیت کشور می‌باشند. برای براورد رفاه خانوارها با استفاده از هزینه سرانه، مجموعه زیادی از متغیرهای موجود در داده های نمونه گیری هزینه و درآمد خانوارها که با مصرف سرانه خانوارها ارتباط دارند در نظر گرفته شده اند. این متغیرها در ۷گروه وضعیت مرگ و میر خانوارها، آموزش، استفاده از خدمات، ویژگی‌های مسکن، مالکیت دارایی ها، اشتغال و متغیرهای مکان.

نتایج نهایی برآورد رگرسیون با متغیر وابسته مصرف سرانه ماهانه نشان داد همه متغیرها در سطح یک درصدی معنی داری می باشند و برابر ۰/۴۳ می باشد با توجه به خط فقر و درصد افراد فقیر نقطه قطع و حداکثر رتبه و امتیاز میان ۳۶/۵درصد پایینی جمعیت ۲۱۷ به دست آمد و هر خانواری که امتیازش پایین تر از ۲۱۷ باشد در زمره خانوار فقیر قرار می گیرد.

کاکوانی و سان (۲۰۰۱)[۱] در پژوهشی به عنوان ارزیابی مالیات های غیر مستقیم و یارانه ها از دیدگاه فقر در کشور فیلیپین در سال ۱۹۹۸ با دو هدف اصلی ۱-روشی برای ارزیابی سیاست های مالی دولت از دیدگاه کاهش فقر ارائه شود ۲-تحلیلی از نظام مالی کشور فیلیپین برای ایجاد برخی اصلاحات نهایی در این سیستم فراهم شود پژوهشگران پس از بدست اوردن کشش فقر نسبت به قیمت ها این کشش را به دو اثر درآمدی و اثر نابرابری یا توزیع مجدد تفکیک کرده و سرانجام با استفاده از این شاخص نشان می دهد که مقادیر این شاخص برای گروه اقلام خوراکی نظیر نان وغلات و برنج و سبزیجات بزرگتر از یک بوده و پرداخت یارانه به این گونه اقلام به نسبت به فقرا بیشتر از ثروتمندان بیشتر منفعت خواهد ساند و هرگونه اعمال مالیات

[۱] Kakwani,N.Son,H.H(۲۰۰۱)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

بر روی این اقلام به ضرر فقرا خواهد بود همچنین نتایج نشان می دهد که مقدار این شاخص برای گروه های نظیر آموزش و پرورش و بهداشت و درمان کمتر از یک بوده و بیان کننده این موضوع است که هر گونه پرداخت یارانه به این گروه ها،به نسبت ثروتمندان را بیشتر از فقرا، منتفع خواهد کرد بنابراین لازم است که دولت مخارج خود را بر روی خدماتی همچون آموزش و پرورش و بهداشت و درمان به نفع فقرا هدف گیری کند.

برادلی-آر-شیلر(۱۹۸۹)[۱] درکتابی به نام"اقتصاد فقر و تبعیض" که در مورد جامعه آمریکاست به بررسی فقر و عوامل موثر بر آن می پردازد وی عمده ترین دلایل فقر را تحت عنوان کلی کمبود سرمایه‌های انسانی،کسری تقاضا برای نیروی کار وجود تبعیض عنوان می‌نماید که این سه عنوان در قالب متغیرهایی شامل بیکاری، بهره وری، دستمزدهای نازل و اندازه وضعیت خانوادگی، فرهنگ و نژاد، تحصیلات و توانایی‌هایی فردی و تبعیضات موجود در بازار کاروکسب تحصیلات برای گروه‌های فقیر مورد بررسی قرار می‌دهد.وی به بررسی ارتباط میان متغیر بیکاری با میزان فقر موجود می‌پردازد پیرامون ارتباط میان بیکاری و فقر با استفاده از جداول آماری و نمودارها نشان می دهد که رابطه معکوس میان این دو متغیر وجود داردشیلر با استفاده از اطلاعات مربوط به تعداد هفته‌های کارکرد سرپرست خانوارهای مورد بررسی و وضعیت درآمدی خانوارنشان می‌دهد که حجم و شدت فقر در میان خانوارهایی که سرپرست انان دارای شغل های نیمه وقت می باشد در مقایسه با خانوارهایی که سرپرست آنان دارای شغل تمام وقت است ۵تا۶درصد بیشتر است.

رشید امجد،رای.آی.کمال(۱۹۹۷)[۲] تحقیقی در اقتصاد پاکستان با عنوان "بررسی آثار سیاست های کلان اقتصادی در کاهش فقر انجام داده است. این مطالعه در سه دوره ده ساله با ویژگی های شامل یک دوره ده ساله همراه با رشد اقتصادی بالا و افزایش سطح فقر دوره دوم با ویژگی رشد اقتصادی پایین و کاهش سطح فقر و دوره سوم با ویژگی خاص خود یعنی رشد اقتصادی که دارای اثر مثبتی بر کاهش فقر بوده است،انجام شده است به عبارت دیگر این مطالعه درصدد بیان این مطلب است که رشد اقتصادی اثرات متفاوتی را بر روی فقر خواهد داشت ونحوه این اثر تحت تاثیر ویژگی‌های ساختاری اقتصادی و مسیری که این ساختارها در طول زمان دارند،می‌باشند.این مقاله با استفاده از مدل‌های ساده رگرسیونی بدنبال آزمون فرضیاتی که شامل ۱- سیاست توزیع عادلانه درآمدها در مقایسه با تاکید بر رشد تولید سیاست مناسبتری برای کاهش فقر است ۲- سطح پایین تر تورم سطح محدود فقر را ایجاد می‌کند ۳-

[۱] Bradley.R,Shiller(۱۹۸۹)

[۲] Amjad,R.A.R.Kamal(۱۹۹۷)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

سطوح بالاتر سوبسید های داخلی پرداختی باعث کاهش میزان فقر می گردد ۴- افزایش تولید غلات و موادغذایی سرانه باعث کاهش سطح فقر خواهد شد.

درنتیجه آزمون این وضعیت و با توجه به نتایج تخمین ها بیان می شود که میزان اشتغال،ترکیب اشتغال در رشد اقتصادی به عنوان مهمترین متغیرهای توصیفی برای تغییر درمیزان فقر در دوره مورد بررسی است.علاوه بر این نتایج مدل ها به این مسئله اشراه می کند که اجرای برنامه های تعدیل ساختاری طی سالهای ۱۹۸۵-۱۹۸۸باعث افزایش میزان فقر گردیده است چرا که این برنامه ها از طریق کاهش رشد اقتصادی همراه با حذف یارانه های پرداختی به نهادهای کشاورزی و مصرفی ،کاهش سطح اشتغال،افزایش مالیاتهای غیر مستقیم و کاهش در مخارج عمومی و خدمات اجتماعی را دنبال داشته است.

۲-۱۵ نتیجه گیری

کاربرد سیاست‌های تعدیل اقتصادی، نابرابری‌های منطقه‌ای و طرح دولت رفاه در ادبیات اقتصادی کاربرد سیاست‌های حمایتی را بیش از گذشته افزایش داده است. با توجه به اثرات گسترده این سیاست‌ها، تحقیقات گسترده‌ای در ارزیابی نتایج این سیاست‌ها بر ارکان مختلف اقتصادی(دولت،خانوار....) انجام شده است. از مجموعه این مطالعات مواردی که بیشترین نزدیکی را با موضوع این رساله دارد اشاره کردیم، بنابراین با توجه به مدت زمان کوتاهی که از اعمال سیاست هدفمندی یارانه‌ها می‌گذرد پژوهش‌های مختلفی در زمینه پیامدهای سیاست-گذاری یارانه‌ای و مالیاتی صورت گرفته است. پژوهش حاضر در زمینه اثرات سیاست قیمتی هدفمندی یارانه‌ها بر شاخص‌های فقر و اثر گذاری آن بر مصرف خانوار را اندازه‌گیری و بررسی می‌کند. مطالعات موجود از منظر فقر کمتر به این مسئله پرداخته‌اند و بیشتر جنبه‌های کلان اقتصادی را مد نظر داشته‌اند.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

فصل سوم

روش شناسی

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۳-۱ مقدمه

در این فصل سعی بر این است که خواننده جهت آشنایی با اصطلاحات به کار رفته از مراجعه به کتب مختلف بی‌نیاز شود بطور مختصر به معرفی ادبیات شاخص‌های فقر و کشش‌های بکار رفته در این تحقیق می پردازیم. خواننده علاقه‌مند جهت مطالعه و اطلاعات بیشتر می‌تواند به مراجع مورد استفاده که در پایان تحقیق ذکر شده‌اند رجوع نماید.

بعد از تعیین شاخص رفاه و همین‌طور خط فقر تنها نکته‌ای که باقی می‌ماند نحوه‌ی محاسبه فقر است. که این کار توسط شاخص‌های متعددی می‌تواند انجام شود. پژوهشگران با توجه به موضوع تحقیق خود از یک یا تعدادی از آنها استفاده می‌کنند.

۳-۲ شاخص سرشمار فقر

سال‌های متمادی است که از این شاخص به طور گسترده برای محاسبه فقر در جوامع استفاده می‌شود. این شاخص به صورت ساده‌ای فقر را در جامعه محاسبه می‌کند.بدین ترتیب که این شاخص نسبت جمعیتی را که فقیر نامیده می‌شوند نشان می‌دهد و معمولا با P.نمایش داده می‌شود.

$$P_{\cdot} = \frac{N_P}{N}$$

که N_P تعداد فقرا وN کل جمعیت یا تعداد کل نمونه می‌باشد. اگر ۶۰ نفر در یک مجموعه‌ای ۳۰۰ نفری از یک نمونه فقیر باشند $P_{\cdot} = \frac{۶۰}{۳۰۰} = ۰/۲$ خواهد بود. بنابراین شاخص سرشمار فقر برابر است با :

$$P_{\cdot} = \frac{۱}{N}\sum_{i=۱}^{N} I(X_i < Z)$$

که $I(۰)$ یک تابع شاخص است ، اگر شرط داخل پرانتز تحقق یابد مقدار ۱ و در غیر این صورت مقدار صفر را اختیار می‌کند. بنابراین اگر مخارج کمتراز از خط فقر باشد $I(۰)$ برابر ۱ خواهد شد و خانوار مربوطه به عنوان فقیر شمرده می‌شود. در غیر این صورت مقدار $I(۰)$ برابر صفر خواهد بود.N_P نیز تعداد کل افراد فقیر در جامعه می‌باشد. مزیت عمده شاخص سرشمار فقر ، ساختار ساده و سهولت محاسبه ان است. اما این نوع محاسبه از فقر حداقل ۳ اشکال عمده دارد:

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

اولین اشکال شاخص سرشمار فقر این است که شدت فقر را نشان نمی‌دهد. به عنوان مثال چنانچه به دو توزیع درآمد که در جدول زیر نشان داده شده است توجه کنیم و همینطور فرض کنیم که در هر دو کشور الف و ب تنها ۴ نفر وجود داشته باشد واضح است که فقر در کشور الف بیشتر از کشور ب می‌باشد زیرا که فاصله افراد فقیر از خط فقر در کشور الف بیشتر از کشور ب است. اما شاخص سرشمار فقر این موضوع را منعکس نمی‌کند و میزان ان در هر دو کشور یکسان محاسبه می‌شود (مقدمه ای بر تجزیه و تحلیل فقر،بانک جهانی،۲۰۰۵).

جدول۳-۱نحوه محاسبه شاخص سرشمار فقر

شاخص سرشمار فقر در دو کشور الف و ب با فرض خط فقر ۱۲۵					
	مخارج به ازای هر فرد در کشور				شاخص فقر
مخارج در کشور الف	۱۰۰	۱۰۰	۱۵۰	۱۵۰	٪۵۰
مخارج در کشورب	۱۲۴	۱۲۴	۱۵۰	۱۵۰	٪۵۰

منبع:مقدمه‌ای بر تجزیه و تحلیل فقر،بانک جهانی ۲۰۰۲

بنابراین شاخص سرشمار فقر نمی‌تواند به عنوان یک تابع رفاه مناسب به شمار رود، زیرا اصل انتقال را نقض می‌کند. این مفهوم (اصل انتقال) اولین بار توسط دالتون(۱۹۲۰) فرموله شد. این اصل اینطور بیان می‌کند که انتقال بخشی از درآمد از شخص ثروتمندتر به شخص فقیرتر می-بایست رفاه را افزایش دهد. اما در اینجا اگر خانواده فقیر چیزی داشت که به خانواده فقیرتر بدهد شاخص سرشمار فقر تغییری نخواهد کرد. همینطور این موضوع منطقی به نظر می‌رسد که تصور کنیم فقر در مقیاس کلی کمتر شده است اما همانطور که گفته شد شاخص سرشمار فقر قادر نخواهد بود این کاهش فقر را نشان دهد.

اشکال دوم شاخص سرشمار فقر این است که این شاخص اشاره‌ای به این موضوع نمی‌کند که چقدر فقرا فقیر هستند و در نتیجه اگر افراد زیر خط فقر فقیرتر شوند، تغییری در این شاخص مشاهده نمی‌شود. در حالی که هنگامیکه سیاستگذارای‌های مبروط به کاهش فقر انجام می-شود آسان ترین راه برای کاهش نرخ سرشمار فقر این خواهد بود که فقرایی را هدف قرار دهیم که درست زیر خط فقر و نزدیک به آن قرار دارند زیرا که انتقال انان به بالای خط فقر ارزان-ترین راه است. در حالی که از نظر اخلاقی افرادی که درست زیر خط خط فقرند کمترین استحقاق را در بین فقرا برای دریافت کمک‌ها دارند. با انجام چنین سیاستی که افراد نزدیک به

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

خط فقر را از فقر نجات دهیم، اگر چه شاخص سرشمار فقر پس از اعمال سیاست کاهش نشان خواهد داد اما تغییری در اوضاع کانی که جزو فقیرترین اقشار جامعه بوده‌اند مشاهده نشده است.

اشکال اساسی دیگری که در رابطه با این شاخص وجود دارد این است که، نرخ فقری که تخمین زده می‌شود می‌بایست فقر را در سطح افراد نشان دهد ونه خانوارها. در حالیکه با توجه به اینکه تقریبا تمام آمارهای مربوط به بودجه خانوار در سطح خانوار می‌باشد، فقیر بودن ۲۰ درصد خانوارها می‌تواند حاکی از ان باشد که ۲۵ درصد جمعیت فقیرند(اگر خانوار فقیر بزرگ باشد) و یا این که ۱۵ درصد جمعیت در فقر به سر می‌برند(اگر خانوارهای فقیر کوچک باشند). این در حالی است که اعداد و ارقام مناسب برای سیاستگذارها ارقامی است که در سطح افراد تعبیر و تفسیر شود. اما برای محاسبه فقر در سطح افراد باید این فرض مهم در نظر گرفته شود که همه اعضای یک خانواده به یک اندازه از سطح مشخصی از رفاه لذت می‌برند در حالیکه ممکن است این فرض در بسیاری از موقعیت‌ها واقعیت نداشته باشد. مثلا ممکن است افراد مسن دریک خانواده و یا دختران نسبت به سایر اعضای همان خانواده فقیرف فقیرتر باشند. در حقیقت کل مصرف هر خانواده بین اعضای همان خانواده یکسان تقسیم نمی‌شود.

۳-۳ شاخص شکاف فقر

محاسبه مناسبتری از شکاف فقر ، شاخص شکاف فقر می‌باشد که میانگین فاصله افراد فقیر را از خط فقر به صورت نسبتی از خط فقر بیان می‌کند. بر طبق تعریف، شکاف فقربرابر است با کسری درامد واقعی از خط فقر. این شکاف برای افراد غیر فقیر صفر محاسبه خواهد شد. با استفاده از تابع شاخص داریم:

$$G_i = (Z - X).I(X < Z)$$

بنابراین شاخص شکاف فقر را می‌توان به صورت زیر نوشت:

$$P_i = \frac{1}{N}\sum_{i=1}^{N}\frac{G_i}{Z}$$

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جدول زیر نشان می‌دهد که چگونه شاخص شکاف فقر P_1 با تقسیم شکاف فقر بر خط فقر و تعداد جمعیت به دست می‌آید (مقدمه‌ای بر تجزیه و تحلیل فقر، بانک جهانی،۲۰۰۵).

جدول۳-۲ نحوه محاسبه شاخص شکاف فقر

محاسبه شاخص شکاف فقر با فرض خط فقر۱۲۵					
	مخارج برای هر فرد در کشور				شاخص شکاف فقر P_1
مخارج در کشورج	۱۰۰	۱۱۰	۱۵۰	۱۶۰	
شکاف فقر	۰	۰	۱۵	۲۵	
$\frac{G_i}{Z}$	۰	۰	۰/۱۲	۰/۲	$\frac{۰.۳۲}{۴} = ۰/۰۸$

منبع:مقدمه‌ای بر تجزیه و تحلیل فقر،بانک جهانی ۲۰۰۲

این محاسبه میانگین نسبت شکاف فقر در جمعیت (که در ان افراد غیر فقیر شکاف فقری برابر صفر دارند) را نشان می‌دهد. عده‌ای این شاخص را هزینه حذف فقر بر می‌شمرند. زیرا که این شاخص نشان می‌دهد که چه مقدار درامد یا مصرف باید به فقرا انتقال یابد تا انها را به بالای خط فقر انتقال دهد. سپس این مقدار به صورت نسبتی از خط فقر بیان می‌شود که همان شاخص شکاف فقر می‌باشد.

به طور ساده حداقل هزینه حذف فقر با استفاده از انتقالات درآمدی هدف دار جمع شکاف‌های فقر در جمعیت است. با این فرض هر شکافی تا رسیدن به نقطه خط فقر پر خواهد شد. البته چنین نتیجه‌ای در صورتی تحقق می‌یابد که انتقالات درآمدی به طور کاملا کارا انجام شود. واضح است که اگر دولت اطلاعات کاملی از فقرا داشته باشد و همچنین بخواهد سیاست‌های حامی فقرا را نیز در جامعه عملی سازد، نیازی نخواهد داشت که بیش از این مبلغ در مورد کاهش فقر هزینه کند.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۳-۴ شاخص مجذور شکاف فقر(شدت فقر)

چنانچه بخواهیم ز شاخصی استفاده کنیم که نابرابری در بین فقرا را نیز نشان دهد از شاخص مجذور شکاف فقر استفاده می‌کنیم. این شاخص جمع وزنی شکاف فقر(که نسبت به خط فقر سنجیده می‌شود) می‌باشد. که وزن هر شکاف فقر، نسبت شکاف فقر در بین خود فقرا می‌باشد. به عنوان مثال شکاف فقری ۱۰ درصد خط فقر باشد وزن ۱۰درصد را به خود اختصاص می‌دهد و یا شکاف فقری که ۵۰درصد خط فقر باشد وزن مربوط به آن ۵۰ درصد خواهد بود. این موضوع بر خلاف شاخص شکاف فقر است. زیرا در شاخص شکاف فقر وزن همه شکاف‌ها یکسان بوده است. در نتیجه با مجذور کردن شکاف فقر وزن بیشتر مختص مشاهداتی است که در فاصله بیشتری از خط فقر به سر می‌برند.

$$P_۲ = \frac{۱}{N}\sum_{i=۱}^{N}(\frac{G_i}{Z})^۲$$

اهمیت این شاخص بیشتر برای برجسته کردن وزن افرادی است که از محرومیت بیشتری برخوردارند. به این ترتیب چنانچه در تخصیص یارانه‌ها، بخواهیم وزن بیشتری به افراد محرومتر بدهیم، این سنجه به ما در تعیین و تخصیص وزن بیشتر به فرد فقیرتر کمک می‌کند. هرچه α (پارامتر انزجار از فقر) بیشتر باشد، وزن تخصیص داده شده به فرد فقیر بیشتر خواهد شد.

جدول زیر نشان می‌دهد که چگونه شکاف فقر محاسبه می‌شود، سپس تقسیم بر خط فقر شده و بعد از ان به توان ۲ می‌رسد و درنتیجه شاخص $P_۲$ را به ما دهد. یعنی همان مجذور شکاف فقر (مقدمه‌ای بر تجزیه و تحلیل فقر،بانک جهانی،۲۰۰۵).

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جدول۳-۳ نحوه محاسبه شاخص شدت فقر

محاسبه شاخص شکاف فقر با فرض خط فقر ۱۲۵					
	مخارج برای هر فرد در کشور				شاخص مجذور شکاف فقر
مخارج در کشورج	۱۰۰	۱۱۰	۱۵۰	۱۶۰	
شکاف فقر	۲۵	۱۵	۰	۰	
$\frac{G_i}{Z}$	۰/۲	۰/۱۲	۰	۰	
$(\frac{G_i}{Z})^۲$	۰/۰۴	۰/۱۴۴	۰	۰	$\frac{۰/۰۰۵۴۴}{۴} = ۰/۰۱۳۶$

منبع:مقدمه‌ای بر تجزیه و تحلیل فقر،بانک جهانی ۲۰۰۲

این شاخص به عنوان یکی از مجموعه‌های محاسباتی است که توسط فوستر-گریر و توربک (۱۹۸۴) برای اندازه‌گیری فقر پیشنهاد شده است که به صورت کلی به صورت زیر نوشته می-شود:

$$P_\alpha = \frac{۱}{N}\sum_{i=۱}^{N}(\frac{G_i}{z})^\alpha \qquad \alpha \geq ۰$$

که α حساسیت شاخص فقر وZ خط فقر وx_i مقدار مخارج برای iام فرد خانوار و $G_i = z - x_i$ شکاف فقر برای فرد i(زمانی که $x_i > z$ و$G_i = ۰$ می باشد) می‌باشد.

محاسبات مربوط به عمق و شدت فقر اطلاعات کاملی را در مورد پدیده فقر به ما می‌دهد. به این ترتیب که ممکن است گروهی شاخص سرشمار فقر بالایی را تجربه کنند در حالی که شکاف فقر در آنها پایین باشد(زمانی که افراد فقیر درست زیرر خط فقر باشند). و یا برعکس، گروهی ممکن است شاخص فقر پایین اما شکاف فقر بالایی را تجربه کنند. این اتفاق زمانی رخ می‌دهد که تعداد کمی از فقرا درست زیر خط فقر قرار داشته و بقیه افراد در سطح پایین از مصرف به سر می‌برند.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جدول زیر مثالی در مورد ماداگاسکار مطرح می‌کند که درآن کارگران غیر ماهر سومین رتبه در نرخ سرشمار فقر را دارا می‌باشند. در حالیکه در مورد شاخص شدت فقر مقام پنجم را دارند. در مقابل احتمال فقیر بودن دامداران بیشتر است در حالیکه فقر آنها از شدت کمتری برخوردار است. بنابراین نوع مداخله دولت که برای کمک به این دو گروه نیاز است، متفاوت خواهد بود(مقدمه‌ای بر تجزیه و تحلیل فقر،بانک جهانی،۲۰۰۵).

جدول۳-۴ شاخص‌های فقر با تفکیک مشاغل در ماداگاسکار

شاخص‌های فقر با تفکیک مشاغل در ماداگاسکار، ۱۹۹۴						
	P_0	رتبه	P_1	رتبه	P_2	رتبه
مزرعه‌داران کوچک	۸۱/۶	۱	۴۱	۱	۲۴/۶	۱
مزرعه‌داران بزرگ	۷۷	۲	۳۴/۶	۲	۱۹	۲
کارگران‌غیر ماهر	۶۲/۷	۳	۲۵/۵	۴	۱۴	۳
دامداران‌و پرورش دهندگان ماهی	۵۱/۴	۴	۲۷/۹	۳	۱۶/۱	۳
بازنشستگان و معلولان	۵۰/۶	۵	۲۳/۶	۵	۱۴	۴

منبع:مقدمه‌ای بر تجزیه و تحلیل فقر،بانک جهانی ۲۰۰۲

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۳-۵ مقیاسهای سنجش فقر[۱]

فرض کنید درآمد یک فرد (x) متغیری تصادفی با تابع F(X) باشد و Z مبین خط فقر، در این صورت یک طبقه‌بندی عمومی از مقیاسهای سنجش فقر به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$\beta = \int_{\cdot}^{z} P(z,x)\, f(x)dx \qquad (۱-۳)$$

که f(x) تابع چگالی x و P(Z,Z)=۰ بوده و P(Z,X) تابعی همگن از درجه صفر نسبت به Z وX می‌باشد (به این معنی که افزایش λ درصدی همه درآمدها و خط فقر بدون اثر می‌باشد) بر اساس رابطه مذکور توابع متنوعی ارائه شده است که در این تحقیق به بررسی تابع ارائه شده توسط فوستر، گریر و توربرک ، می‌پردازیم. این تابع در نگارش پیوسته آن به صورت زیر نوشته می‌شود:

$$\boldsymbol{P_a = \int_0^z (\frac{z-x}{z})^{\alpha} f(x)dx} \qquad \boldsymbol{\alpha \geq 0} \qquad (۲-۳)$$

که حالت خاصی از رابطه (۱) است. در این رابطه α پارامتری است که مقدار بالاتر آن مبین وزن بیشتر برای افراد فقیرتر می‌باشد. زمانی که α = ۰ باشد تابع FGT معادل درصد افراد فقیر در جامعه است ($P_{\cdot} = \mathrm{H}$). این شاخص علی رغم سادگی درمحاسبه و درک آسان از جایگاه افراد فقیر نسبت به خط فقر و نیز فقیرتر شدن افراد فقیر اطلاعاتی را نشان نمی‌دهد. زمانی که α = ۱ باشد ($P_{۱}$) مترادف با شکاف فقر است. در این رابطه (Z-X) معادل مبلغ پرداختی به فرد فقیر است به طوریکه درآمد او معادل Z شده و از زیر خط فقر خارج شود. در این صورت مجموع مبلغ پرداختی به افراد فقیر برای از بین بردن فقر معادل $N_P(z-\mu^*)$ وبا $NZP_{۱}$ است که N_P تعداد افراد فقیر و μ^* متوسط درامد افراد فقیر است. زمانی که α = ۲ باشد این شاخص شدت فقر نامیده می‌شود در این حالت وزن بیشتری به افرادی که فقیرتر هستند داده می‌شود.

[۱] Nanak,Kakwani(۱۹۹۳)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

شاخص رابطه (۲) در حالت پیوسته می‌باشد. در حالت گسسته این شاخص به صورت زیر معرفی می‌شود:

$$FGT = \beta_\alpha = \frac{1}{N}\sum_{i=1}^{N_P}(\frac{z-x}{z})^\alpha \qquad (3-3)$$

که N_Pتعداد افراد فقیر N تعداد افراد جامعه است.

در رابطه ۳، اگر $\alpha = 0$ قرار داده شود، شاخص "نسبت سرشمار" به دست می‌آید:

$$P_0 = \frac{N_P}{N} \qquad (4-3)$$

که درآن N_P تعداد خانوارها یا افراد دارای درآمد پایین تر از خط فقر و Nتعداد افراد جامعه است. این شاخص ساده‌ترین و ابتدایی ترین روش اندازه‌گیری فقر بوده تصویری ساده از میزان فقر در جامعه به دست می‌دهد، اما در مورد عمق یا شدت فقر چیزی بیان نمی‌کند.

در رابطه ۳، اگرα برابر یک در نظر گرفته شود، شاخص "نسبت شکاف فقر" به دست می‌آید که البته با تعداد کل خانوارها (افراد) جامعه نرمال شده است.

$$FGT(1) = \frac{1}{N}\sum_{i=1}^{N_P}(\frac{z-x}{z}) \qquad (5-3)$$

و اگر رابطه ۳، α برابر ۲ در نظر گرفته شود، شاخص "شدت فقر" به دست می‌آید که به صورت زیر نوشته می‌شود:

$$FGT(2) = H[G^2 + (1-G)^2 C_P^2 \qquad (6-3)$$

که درآن C_P^2 مجذور ضریب تغییر یا پراکندگی میان درآمد افراد فقیر و G نسبت شکاف درآمدی فقر است و به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$G = \frac{1}{N_P}\sum_{1}^{N_P}(\frac{z-x}{z}) \qquad (7-3)$$

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

N_Pتعداد افراد فقیر زیر خط فقر بوده و x درآمد فرد (خانوار) iام وz خط فقر است. نسبت شکاف درآمدی که به صورت درصدی از خط فقر بیان می‌شود، گویای آن است درآمد (هزینه) اقشار فقیر جامعه باید چقدر افزایش یابد تا فقر کاملا از بین برود. ویژگی اصلی شاخص $FGT(۲)$ در این است که بیشترین وزن را به خانوارهایی می‌دهد که از خط فقر فاصله زیاد تری دارند.

۳-۶ کشش قیمتی شاخص‌های فقر

اگر U سطحی از مطلوبیت باشد که هر فردی با درامد معادل خط فقر (z) و سطح قیمت‌های P کسب می‌کند، درآن صورت می‌توان نوشت:

$$Z=E(U,P) \qquad (۸-۳)$$

مشتق این معادله نسبت به قیمت کالای iام عبارت خواهد بود از:

$$\frac{\partial Z}{\partial P_i}.\frac{P_i}{Z}=-\frac{P_i q_i(z)}{z}=-w_i(z) \qquad (۹-۳)$$

$w_i(z)$سهم مخارج کالاiام برای خانواری با درآمدی معادل خط فقر (z) می‌باشد.

دریک حالت ساده اگر شاخص فقر به صورت زیر تعریف شود:

$$P_\cdot=\int_{\cdot}^{z} f(x)dx=F(Z) \qquad (۱۰-۳)$$

$F(Z)$ تابع توزیع احتمال برای درآمدی معادل خط فقر (Z) است.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

مشتق رابطه (۱۰) نسبت به P_i ، کشش شاخص فقر سرشمار $(P_.)$ را نسبت به تغییرات قیمت-ها نشان می‌دهد.

$$\eta_{P_i} = \frac{\partial P_.}{\partial P_i} . \frac{P_i}{P_.} = \frac{f(z) w_i(z)}{P_.} \qquad (۱۱ - ۳)$$

کشش تعریف شده در رابطه (۱۱) درصد تغییرات شاخص فقر سرشمار را در ازای یک درصد تغییر در قیمت کالای iام اندازه‌گیری می‌کند. چنانچه همه‌ی قیمت‌ها یک درصد افزایش یابند، درآن صورت شاخص $P_.$ به اندازه‌ی η_{P_i} افزایش خواهد یافت.

$$\eta_{P_.} = \sum_{i=۱}^{m} \eta_{P_.} \frac{f(z)}{P_.} \qquad (۱۲ - ۳)$$

به طور خلاصه $\eta_{P_.}$ تغییرات شاخص فقر سرشمار را در ازای یک درصد تغییر در سطح عمومی قیمت‌ها نشان می‌دهد.

برای طبقه‌ای از شاخص‌های فقر مثل (β) که در رابطه‌ی(۱) بیان شد، هم می‌توان به همین ترتیب کشش محاسبه نمود. با مشتق‌گیری از رابطه یک نسبت P_i و با جایگذاری آن در رابطه (۹) خواهیم داشت:

$$\frac{\partial \beta}{\partial P_i} . \frac{P_i}{\beta} = -\frac{۱}{\theta \beta} \int_.^z \frac{\partial P}{\partial x} x w_i(x) f(x) dx \qquad (۱۳ - ۳)$$

رابطه شماره(۱۳) تغییرات شاخص فقر β را به ازای یک درصد تغییر در قیمت کالای i ام بیان می‌کند. مجددا چنانچه قیمت مجموعه‌ی کالاها یکسان تغییر کرده باشد، کشش شاخص فقر β عبارت خواهد بود:

$$\eta_\beta = \sum_{i=۱}^{n} \eta_\beta = -\frac{۱}{\beta} \int_.^z \frac{\partial p}{\partial x} X f(x) dx \qquad (۱٤ - ۳)$$

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

رابطه (۱۴) تغییرات شاخص فقر β را به ازای تغییرات یکسان در قیمت n کالا نشان می‌دهد.

با جایگزینی رابطه‌ی $P(Z,X)=(\frac{Z-X}{Z})^{\alpha}$ در رابطه (۱۳)، کشش شاخص شدت فقر (FGT) به صورت زیر حاصل می‌شود:

$$\eta_{\alpha_i}=\frac{\partial\beta_\alpha}{\partial P_i}.\frac{P_i}{\beta_\alpha}=\frac{\alpha}{\beta_\alpha}\left[\int_0^z\left(\frac{z-x}{z}\right)^{a-2}\omega_i(x)f(x)dx-\int_0^z\left(\frac{z-x}{z}\right)^{a-1}\omega_i(x)f(x)dx\right] \quad (۱۵\text{-}۳)$$

به ازای $\alpha=0$ مجموع η_{α_i} برای N کالا، کشش قیمتی شاخص به دست می‌آید:

$$\eta_\alpha=\sum_{i-1}^{n}\eta_{\alpha_i}=\frac{a}{\beta}[\beta_{a-1}-\beta_a] \qquad (۱۶-۳)$$

۳-۷ اثرات تغییر قیمت بر شاخص فقر

با فرض اینکه هزینه‌ی خانوار (یا فرد) متاثر از سطح قیمت کالاها و مطلوبیت وی باشد X=E(u,P)، اندازه‌ی شاخص فقر β را بر حسب (x) می‌توان به صورت زیر نوشت:

$$\beta_{(P)}=\int_0^z P\big(Z,E(U,P)\big)f(E(U,P)dE(U,P))$$

که در ان $\beta_{(P)}$ تابعی از بردار قیمت‌ها است که در صورت تغییر قیمت‌ها به سطح $\acute{P}$ اندازه این شاخص به $\beta_{\acute{P}}$ تغییر خواهد کرد.

تغییرات نسبی شاخص فقر βبا استفاده از بسط تیلور خواهیم داشت:

$$\frac{\beta_{P^a}-\beta_P}{\beta_P}=\sum_i^N(\frac{\acute{P}_i-P_i}{P_i})\eta_{\beta_i} \qquad (۱۷-۳)$$

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

که در آن η_{β_i} نشانگر کشش شاخص فقر β در اثر تغییر قیمت کالای iام است.

عبارت سمت راست رابطه بالا تغییرات شاخص فقر β را بعد از تغییرات بردار قیمت‌ها از P به $\acute{P}$اندازه‌گیری می‌کند.

از آنجا که تغییرات شاخص فقر متاثر از تغییر در توزیع درآمد و نیزتغییردرمیانگین درامد خانوارها است، اینکه افزایش قیمت‌هاا در جهت کاهش فقر است یا افزایش ان، بستگی به اندازه‌ی اثر درامدی و اثر توزیعی دارد. اگر کشش شاخص فقر نسبت تغییرات قیمت کالاiام یعنی به دو جزء تفکیک شود، یعنی:

$$\eta_{\beta_i} = \overline{w_i}\eta_\beta + \left(\eta_{\beta_i} - \overline{w_i}\eta_\theta\right) \qquad (۱۸-۳)$$

$\overline{w_i}$ میانگین سهم هزینه کالای iام در کل بودجه خانوار است و به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$\overline{w_i} = \frac{\int_{.}^{\infty} x w_i f(x)dx}{\int_{.}^{\infty} x f(x)dx} \qquad (۱۹-۳)$$

جزءاول سمت راست رابطه (۱۸) اثرات درامدی تغییر قیمت iامین کالا را نشان می‌دهد و همواره مثبت است. عبارت دوم، اثرات توزیعی تغییرات قیمت کالایiام را بیان می‌کند که می-تواند مثبت یا منفی باشد. نتیجه‌ی این عبارت نشان می‌دهد که تغییرات قیمتی در مجموع به نفع گروه فقر است یا گروه غیر فقیر. اگر اثرات توزیعی تغییرات قیمت کالایi ام منفی باشد افزایش قیمت این کالا توزیع درامد را به نفع گروه فقیر تغییر می‌دهد.

برای درک بیشتر این موضوع شاخص سان و کاکوانی (۲۰۰۶) مطرح می‌شود:

$$\varphi_{\beta_i} = \frac{\eta_{\beta_i}}{\overline{w_i}\eta_\beta} \qquad (۲۰-۳)$$

اگر φ_{β_i} کمتر از یک باشد، بعد از افزایش قیمت کالای iام ، گروه غیر فقیر آسیب بیشتری در مقایسه با گروه کم درآمد تجربه خواهد کرد. در صورتی که φ_{β_i} بزرگتر از یک باشد، آسیب

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

پذیری گروه فقیر از افزایش قیمت کالای iم بزرگتر ا زآسیب پذیری گروه غیر فقیر خواهد بود. به این ترتیب، شاخص به عنوان شاخص تحلیل اثرات توزیعی تغییرات قیمتی بر فقر به کار گرفته می‌شود.

با جایگذاری رابطه‌ی (۱۸) در رابطه‌ی (۱۷) می‌توان اثرات تغییر قیمت کالاها را به دو اثر تفکیک کرد.

$$\sum\left(\frac{\acute{P}_i-P_i}{P_i}\right)\eta_{\beta_i}=\sum\left(\frac{\acute{P}_i-P_i}{P_i}\right)\overline{w_i}\eta_\beta+\sum\left(\frac{\acute{P}_i-P_i}{P_i}\right)\left(\eta_{\beta_i}-\overline{w_i}\eta_\beta\right) \qquad (۲۱\text{-}۳)$$

عبارت اول سمت راست رابطه (۲۱) اثرات تغییر قیمت بر شاخص فقر را وقتی همه‌ی قیمت‌ها با یک نسبت تغییر کرده باشند، نشان می‌دهد. عبارت دوم، اثر تغییر قیمت‌های نسبی را بر شاخص فقر اندازه‌گیری می‌کند. تغییرات نسبی قیمت‌ها هنگامی مطلوب گروه فقیر خواهد بود که اندازه عبارت دوم رابطه‌ی(۲۱) منفی باشد، در غیر این صورت این تغییرات مطلوب گروه غیر فقیر خواهد بود.

۳-۸شاخص قیمت برای گروه فقیر(PIP)

شاخص قیمت‌ها معمولا به روش لاسپیرز با استفاده از میانگین وزنی سهم مخارج هر کالا در بودجه‌ی خانوار برای میانگین جامعه محاسبه می‌شود که در واقع مبین رفتار مصرفی تقاضاکننده‌ای با متوسط درامد جامعه است. بنابراین، تغییرات این شاخص، تغییر در هزینه‌ی خانوار را برای میانگین جامعه به دست می‌دهد:

$$L=\sum_{i=۱}^{n}\frac{\acute{P}}{P}\overline{W_i} \qquad (۲۲-۳)$$

حال آنکه رفتار مصرفی خانوار فقیر در قبال تغییرات قیمتی متفاوت از خانوار غیر فقیر است. با استفاده از رابطه‌ی (۲۲) می‌توان شاخص قیمت را برای گروه فقیر به ازای هر یک از شاخص-های فقر محاسبه نمود.

تغییرات نسبی اندازه‌ی شاخص فقر(β) هنگامی که قیمت‌ها از P به $\acute{P}$ تغییر می‌کند، توسط رابطه‌ی (۱۸) اندازه‌گیری می‌شود.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

اگر تمامی قیمت‌ها به یک اندازه تغییر کند، ($\acute{P}_i = \lambda P_i$)، می‌توان λ را به صورت یک شاخص قیمت با اوزان $\frac{\eta_{\beta_i}}{\eta_\beta}$ در نظر گرفت. اگر تغییرات قیمت، شاخص فقر β بر اساس رابطه‌ی (۱۷) تغییر دهد، در آن صورت می‌توان نوشت:

$$\lambda = \sum_{i=1}^{N} \frac{\acute{P}}{P} \left(\frac{\eta_{\theta_i}}{\eta_\theta}\right) \qquad (۲۳-۳)$$

که در آن λ یک شاخص وزنی قیمت است که رفتار مصرفی گروه فقیر(بر اساس شاخص فقر β) را در نظر می‌گیرد.

بنابراین می‌توان λ را شاخص قیمت گروه فقیر(PIP) نامید. به این ترتیب به ازای هر یک از شاخص‌های فقر سرشمار،شکاف فقر،شدت فقر یک شاخص قیمت قابل برآورد خواهد بود.

با استفاده از رابطه‌ی(۱۸)،(۲۲)و(۲۳) می‌توان مقدرا λ را به صورت زیر تجزیه کرد.

$$\lambda = L + \sum_{i=1}^{n} \frac{\acute{P}}{P} \overline{w_i} \left(\varphi_{\beta_i} - 1\right) \qquad (۲۴-۳)$$

$\overline{w_i}$ سهم مخارج کالای iام در کل بودجه خانوار(فرد) است. چنانچه $\lambda < L$ باشد، تغییرات قیمتی به نفع گروه غیر فقیر خواهد بود و در غیر این صورت وضعیت نسبی گروه فقیر بهبود خواهد یافت.

تبعیت λ از شاخص φ_{β_i} دلالت براین دارد که به ازای هر یک از شاخص‌های فقر، شاخص قیمت متفاوتی به دست می‌دهد.

جمع بندی

همانطور که در این فصل دیدیم شاخص‌های معرفی شده می‌توانند بخوبی در راستای اهداف تحقیق بکار گرفته شوند و توانایی پاسخگویی به سوالات این تحقیق را دارند. به همین منظور در این پژوهش از شاخص‌های فقر سرشمارفقر، شکاف فقر، شدت فقر استفاده شد که در فصل بعدی به بررسی و تحلیل نتایج حاصل از اجرای این الگو می‌پردازیم.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

فصل چهارم

تجزیه و تحلیل داده‌ها

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۴-۱مقدمه

شاخص قیمت‌ها معمولا به روش لاسپیرز با استفاده از میانگین وزنی سهم مخارج هر کالا در بودجه‌ی خانوار برای میانگین جامعه محاسبه می‌شود که در واقع مبین رفتار مصرفی تقاضاکننده‌ای با متوسط درآمد جامعه است. بنابراین تغییرات این شاخص، تغییر در هزینه خانوار را برای میانگین جامعه بدست می‌دهد. با توجه به سهم بیشتر کالاهای اساسی در سبد مصرفی خانوارهای کم‌درآمد، رفتار مصرفی گروه فقیر متفاوت از رفتار خانوارهای با درآمد متوسط می‌باشد. چنانچه شاخص قیمت با استفاده از نسبت هزینه‌ی هر کالا در بودجه‌ی خانوارهای فقیر محاسبه گردد، رفتار مصرفی گروه‌های فقیر بهتر تبیین می‌شود

در این فصل پس از تعریف و تعیین خط فقر خانوار شهری و روستایی ایران طی سال‌های ۱۳۸۷تا ۱۳۹۱، در ادامه شاخص‌های نسبت سرشمار فقر، شکاف فقر، شدت فقر را محاسبه خواهد شد.

۴-۲ پایه آماری

جامعه آماری مورد پژوهش خانوار شهری و روستایی ایران است و منبع آماری مورد استفاده ریزداده‌های آماری گردآوری شده در پیمایش‌های هزینه-درآمد خانوارها از سال۱۳۸۷تا۱۳۹۱ می‌باشد. تعداد خانوارها در هر سال ثابت نیست. مساله دیگر در تحلیل داده‌ها مربوط به ابعاد متفاوت خانوار است که مقایسه تغییرات قیمت بر سطح رفاه خانوار را مشکل می‌سازد. به همین دلیل با سرانه کردن هزینه‌ها و مخارج خانوار می‌توان ابعاد متفاوت خانوارها را با یکدیگر مرتبط ساخت.

پس از تعیین خط فقر خانوار شهری و روستایی طی سال‌های مورد بررسی اقدام به برآورد کشش‌های قیمتی می‌کنیم تا از طریق نتایج بدست آمده تاثیر تغییرات قیمت بر هر یک از شاخص‌های سه‌گانه فقر که در این پژوهش مد نظر می باشد یعنی شاخص نسبت سرشمار فقر، شاخص شکاف فقر و شاخص شدت فقر اندازه‌گیری شود.

برای محاسبه شاخص‌های فقر در این پژوهش از آمار رسمی بودجه خانوار که به صورت فایل-هایی تحت نرم‌افزار Excel موجود می‌باشند طی سال‌های منتخب استفاده گردیده است. داده های پیمایش شده هزینه-درآمد خانوار شامل هزینه‌های خوراکی و غیر خوارکی است.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۴-۳خط فقر

با توجه به تعریفی که برای محرومیت انتخاب می‌شود، دو جنبه مطلق و نسبی در شناسایی افراد فقیر مطرح می‌گردد، خط فقر مطلق مبتنی بر جداسازی فقرا از سایر افراد جامعه بر اساس مقدار درآمدی است که مورد بررسی برای تامین حداقل نیازهای ضروری(مانند خوراک، پوشاک، و مسکن) لازم است و عدم تامین آن توسط هر فرد، وی را به طبقه فقیر منتقل می-سازد. اما خط فقر نسبی، بر اساس درجه ارضای نیازهای فرد نسبت به دیگر افراد جامعه تعریف می‌شود و لذا هر چه توزیع درآمد در جامعه ناعادلانه‌تر باشد، شکاف بیشتری بین اقشار کم-درآمد تعریف شده بر اساس این معیار با دیگر گروه‌ها به وجود می‌آید و تعداد بیشتری از افراد به زیر خط فقر می‌روند. انتخاب یکی از دو روش مطلق یا نسبی در تعیین خط فقر بر نتایج بررسیهای حاصل از اجرای سیاست‌های عملی فقرزدایی و نیز توزیع درآمدی تاثیر فراوان دارد. انتخاب خط فقر مطلق به عنوان معیار سنجش فقر در سیاست‌هایی با هدف توزیع مجدد درآمد، به دلیل عدم انعکاس کامل نتایج سیاست بر مبنای این معیار، نتایج گمراه کننده‌ای به دنبال خواهد داشت. بدین سبب در بررسیهای اندازه‌گیری فقر در سیاست‌گذاری، خط فقر مطلق کاربرد چندانی ندارد و خط فقر نسبی مورد استفاده قرار می‌گیرد[۱].

در این مطالعه خط فقر نسبی به صورت ۶۶٪ میانگین هزینه سرانه‌ی کل نمونه در نظر گرفته شده است.(برای پرهیز از اریب ناشی از انتخاب هزینه‌ی یک خانوار به عنوان خط فقر، میانگین مخارج ۰/۵٪ کل نمونه حول نقطه ۶۶٪ مخارج خانوار متوسط به عنوان خط فقر در نظر گرفته شده است).

[۱] رنانی و مه‌آبادی(۱۳۸۷)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جدول۴-۱شاخص خط فقر نسبی گروه‌های کالایی خانوار شهری

گروه کالایی	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱
خوراک	۱	۱/۱۳	۱/۲۲	۱/۳۲	۱/۴۵
پوشاک و کفش	۱	۱/۰۹	۱/۰۸	۱/۱۵	۱/۳۵
مسکن	۱	۱/۰۸	۱/۰۶	۱/۱۰	۱/۱۷
سوخت	۱	۱/۰۳	۱/۶۵	۳/۳۴	۱/۱۹
بهداشت	۱	۱/۱۰	۱/۱۲	۱/۱۱	۱/۲۱
حمل و نقل	۱	۱/۰۴	۱/۱۰	۱/۱۹	۱/۲۰
آموزش	۱	۱/۰۸	۱/۱۲	۱/۱۰	۱/۱۰
سایر	۱	۱/۰۹	۱/۱۳	۱/۲۲	۱/۳۸
هزینه کل	۱	۱/۰۹	۱/۱۵	۱/۲۷	۱/۳۱

منبع: محاسبات محقق

جدول۴-۲شاخص خط فقر نسبی گروه‌های کالایی خانوار روستایی

گروه کالایی	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱
خوراک	۱	۱/۱۲	۱/۲۷	۱/۴۷	۱/۳۹
پوشاک و کفش	۱	۱/۱۰	۱/۰۹	۱/۱۶	۱/۳۸
مسکن	۱	۱/۰۶	۱/۰۷	۱/۰۹	۱/۱۷
سوخت	۱	۱/۰۵	۱/۴۸	۲/۱۸	۱/۰۷
بهداشت	۱	۱/۱۲	۱/۱۴	۱/۱۱	۱/۲۲
حمل و نقل	۱	۱/۰۶	۱/۱۲	۱/۲۲	۱/۱۹
آموزش	۱	۱/۰۳	۱/۰۴	۱/۰۶	۱/۰۵
سایر	۱	۱/۱۱	۱/۱۳	۱/۲۱	۱/۴۵
هزینه کل	۱	۱/۱۰	۱/۲۰	۱/۳۵	۱/۳۲

منبع: محاسبات محقق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

خط فقرهای خانوار شهری و روستایی در سال‌های مختلف نسبت به سال ۸۷ تعدیل کرده‌ایم و مشاهده می‌کنیم که روند تغییر خطوط فقر گروه های کالایی مثبت بوده و خط فقر طی سال-های مورد بررسی رو به افزایش می‌باشد .گروه کالایی خوراک و بهداشت در سال ۸۸ در مناطق روستایی بیشترین مقدار خط فقر را نشان می‌دهند. در حالیکه این مقدار در سال ۸۹ یعنی سال اجرای سیاست هدفمندی بیشتر شده است. در سال ۹۰ یعنی ۱سال پس از اعمال سیاست ماکزیزم خط فقر تغییر ماهیت کالا داده است و به گروه کالایی سوخت مربوط می‌شود، که ناشی اثرات از افزایش قیمت حامل‌های انرژی در این سال است.

مسکن به عنوان یکی از نیازهای اساسی، سهم عمده‌ای از هزینه خانوارها به ویژه خانوارهای کم درآمد را به خود اختصاص می‌دهد و فشار فزاینده‌ای بر گروه‌های کم‌درآمد تحمیل می‌کند. روند صعودی تغییر خط فقر مسکن در میان خانوار شهری و روستایی نشان‌دهنده این است که به تعداد خانوارهای است که مخارج مربوط به گروه کالایی مسکن در سبد مصرفی آنها افزایش یافته است و منجر به قرار گرفتن این خانوارها در زیر خط فقر می‌باشد، افزوده شده است. این در حالی است که دولت با پرداخت یارانه‌های مستقیم از قبیل واگذاری زمین به قیمت کمتر از بازار و واگذاری واحدهای مسکونی به قیمت کمتر از بازار سعی در افزایش رفاه جامعه داشته است، اما در عمل سیاست‌ها و برنامه‌های تامین مسکن برای گروه‌های کم‌درآمدف موفقیت چندانی در برنداشته است. به دلیل ناکارایی‌های ساختاری در نظام پرداخت یارانه‌ها وضعیت مسکن گروه کم‌درآمد نتوانسته است از بهبود قابل قبولی در مناطق شهری و روستایی برخوردار باشد.

طی سال‌های مورد بررسی در بین خانوار شهری خط فقر خوراک و بهداشت و مسکن در میان سایر کالاها روند صعودی داشته‌اند، همچنین در میان خانوار روستایی گروه‌های کالایی پوشاک، مسکن خط فقر افزایش یکپارچه داشته‌اند. اما در این بین برخی از کالاها مثل خوراک، حمل و نقل و سوخت در مناطق روستایی حرکتی نوسانی داشته‌اند به گونه‌ای که تا قبل از اجرای سیاست(سال۸۹) خط فقر روند حرکتی صعودی داشته است، اما در سال‌های بعد از ان این حرکت نزولی شده است که میتوان به تغییر ماهیت سبد مصرفی خانوار از کمتر ضروری به بیشتر ضروری در این سال‌ها اشاره کرد، یعنی سهم این کالاها از کل مخارج خانوار فقیر کمتر شده است.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

در میان خانوار شهری بر خلاف خانوار روستایی خط فقر خوراک افزایش یافته است یعنی سهم خوراک بعد از اجرای سیاست از مخارج کل خانوار بیشتر شده است. در حالیکه همانند خانوار روستایی، خط فقر سوخت حرکتی نزولی در سال‌های بعد از اجرای سیاست داشته است.

۴-۴ شاخص‌های اندازه‌گیری فقر

۴-۴-۱ شاخص نسبت افراد فقیر

ساده ترین و روش اندازه گیری شدت فقر،شاخص نسبت افراد فقیر است. این شاخص به صورت نسبت تعداد افراد فقیر به کل جامعه تعریف شده است به این ترتیب :

$$P_{\cdot} = \frac{\mathrm{N_P}}{\mathrm{N}}$$

که درآن $\mathrm{N_P}$تعداد افراد فقیر وN تعداد کل افراد جامعه است.این شاخص نشان می دهد که چه نسبتی از افراد زیر خط فقر زندگی می کنند .اندازه این شاخص بین صفر (حالتی که هیچ تغییری در جامعه وجود نداشته باشد) یک (حالتی که کلیه افراد در جامعه فقیر باشند یعنی درآمد کلیه افراد جامعه کمتر از درآمد متناظر با خط فقر باشد) تغییر می کند. اشکال عمده این شاخص این است که افزایش یا کاهش میزان درآمد افراد فقیر و غیر فقیرجامعه مشروط برآنکه موجب جابجایی افراد حول خط فقر نشود.هیچگونه تاثیری دراندازه شاخص نسبت افراد فقیر ندارد.یعنی نسبت به انتقال درامد بین فقیرها وحتی بین فقیرها و غیر فقیر ها حساس نمی باشد وعلاوه بر این،این شاخص نسبت به کاهش درآمد فقرا نیز حساس نمی باشد.

۴-۴-۲ شاخص شکاف درآمدی

آمارتیاسن عامل دیگری را نیز در تعیین فقر مورد توجه قرار داد که عبارت است از : میزان شکاف درآمد هر خانوار از خط فقر. این شکاف برای کل جامعه به صورت زیر قابل محاسبه است:

$$I = \frac{۱}{N_P}\sum_{i=۱}^{N_P}\frac{Z - X}{Z} = ۱ - \frac{\bar{X}}{Z}$$

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

که درآن Iشاخص نسبت درآمدی ، $\bar{X} = \frac{۱}{N_P}\sum_{i=۱}^{N_P} X$ متوسط درآمد افراد فقیر.این شاخص بر خلاف نسبت افراد فقیر تحت شرایطی نسبت به انتقال درآمد از یک فرد فقیر به فرد فقیر دیگر حساس نمی باشد.چنانچه دو شاخص مذکور با همدیگر بکار برده شوند می توانند تصویر نسبتا بهتری از فقر را ارائه دهند. سن (۱۹۷۳) اشاره می کند که این دو شاخص نابرابری درآمد بین افراد فقیر را نادیده می گیرند.

۴-۴-۳ شاخص فقر فاستر،گریر و توربک[۱]

دسته دیگری از شاخص های فقر در سالهای اخیر کاربرد زیادی پیدا کرده است توسط فاستر،گریر توربک پیشنهاد شده است این سه محقق روش خود را برای ارائه شاخص فقر برا این باورمی گذارند که تجزیه پذیری از ویزگی های مهم یک شاخص فقر مطلوب است.این گروه از شاخص ها (که با علامت FGT نمایش داده می شوند) بیانگر ان هستند که میزان فقر حاصل از بررسی زیر گروههای مختلف جمعیت را می توان با هم جمع کرد وبه میزان واحدی از فقر کل جمعیت دست یافت. فاستر و همکاران وی شاخص فقر خود را بصورت زیر ارائه می دهند:

$$FGT = \frac{۱}{nz^{۲}}\sum_{i=۱}^{q} g_i^{۲}$$

Z:خط فقر، x مقدار مخارج سرانه برای فرد iام خانوار، g=z-xشکاف فقر برای iامین فرد

این شاخص میزان فقر درجامعه رابه صورت مجموع وزنی شکاف فقر افراد فقیر در نظر می‌گیرد که وزن هر گروه از طریق فاصله درآمدی آن با خط فقر مورد نظر تعیین می‌شود.

۴-۵کشش‌های قیمتی

دریک حالت ساده اگر شاخص فقر به صورت زیر تعریف شود:

$$P_{\cdot} = \int_{\cdot}^{z} f(x)dx = F(Z)$$

$F(Z)$ تابع توزیع احتمال برای درآمدی معادل خط فقر (Z) است.

[۱] Fostar,J.,J.Greer and E.Thorbeck.(۱۹۸٤)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

کشش قیمتی هر یک از شاخص‌های مذکور بر اساس روابط زیرمحاسبه می‌شود:

$$\eta_{P.} = \frac{\partial P.}{\partial P_i}.\frac{P_i}{P.} = \frac{f(z)w_i(z)}{P.}$$

$$\eta_{P_2} = \frac{\partial \beta_\alpha}{\partial P_i}.\frac{P_i}{\beta_\alpha} = \frac{\alpha}{\beta_\alpha}\left[\int_0^z \left(\frac{z-x}{z}\right)^{a-2} \omega_i(X)f(X)dX - \int_0^z \left(\frac{z-x}{z}\right)^{a-1} \omega_i(X)f(X)dX\right]$$

کشش‌های قیمت نسبی براساس شاخص‌های فقر برای سه گروه از شاخص‌های فقر مورد نظر در جداول زیر محاسبه شده است. کشش قیمتی هر یک از کالاها درصد تغییرات شاخص فقر مورد نظر را نسبت به یک درصد تغییرات قیمت کالای مربوطه نشان می‌دهد.

جدول۴-۳ کشش‌های قیمتی شاخص‌های مختلف فقر خانوار شهری

کشش شاخص فقر گروه خوراک			کشش شاخص فقر گروه غیر خوراک		
سال	نسبت سرشمار	شکاف فقر	شدت فقر	نسبت سرشمار	شکاف فقر	شدت فقر
۸۷	$۴۶ * ۱۰^{-۶}$	۰/۷۰	۰/۸۳	$۱۰۸ * ۱۰^{-۶}$	۱/۴۵	۱/۶۱
۸۸	$۴۸ * ۱۰^{-۶}$	۰/۷۱	۰/۸۲	$۱۰۶ * ۱۰^{-۶}$	۱/۴۴	۱/۵۸
۸۹	$۱۵۶ * ۱۰^{-۶}$	۰/۷۳	۰/۸۷	$۱۲۸ * ۱۰^{-۶}$	۱/۴۶	۱/۶۳
۹۰	$۱۷۹ * ۱۰^{-۶}$	۰/۹۱	۱/۰۷	$۱۴۸ * ۱۰^{-۶}$	۱/۶۷	۱/۸۳
۹۱	$۳۱۵ * ۱۰^{-۶}$	۱/۰۴	۱/۲۲	$۱۲۶ * ۱۰^{-۶}$	۱/۷۳	۱/۹۴

منبع: محاسبات محقق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جدول۴-۴ کشش‌های قیمتی شاخص‌های مختلف فقر خانوار روستایی

کشش شاخص فقر گروه خوراک			کشش شاخص فقر گروه غیر خوراک		
سال	نسبت سرشمار	شکاف فقر	شدت فقر	نسبت سرشمار	شکاف فقر	شدت فقر
۸۷	$۶۹ * ۱۰^{-۶}$	۰/۹۶	۱/۰۸	$۷۹ * ۱۰^{-۶}$	۱/۱۵	۱/۳۰
۸۸	$۷۳ * ۱۰^{-۶}$	۰/۹۲	۱/۰۵	$۸۱ * ۱۰^{-۶}$	۱/۱۳	۱/۳۱
۸۹	$۷۱ * ۱۰^{-۶}$	۱/۰۱	۱/۱۲	$۷۳ * ۱۰^{-۶}$	۱/۱۶	۱/۳۰
۹۰	$۸۸ * ۱۰^{-۶}$	۱/۲۶	۱/۲۸	$۸۷ * ۱۰^{-۶}$	۱/۳۴	۱/۴۶
۹۱	$۸۷ * ۱۰^{-۶}$	۱/۳۴	۱/۵۰	$۹۱ * ۱۰^{-۶}$	۱/۳۵	۱/۵۰

منبع: محاسبات محقق

شاخص سرشمار فقر نسبت جمعیتی که به عنوان فقیر شمارش می‌شوند را اندازه‌گیری می‌کند که از نسبت افراد فقیر به کل جامعه یا نمونه حاصل می‌شود. کشش این شاخص در واقع حساسیت این گروه از افراد نسبت به تغییرات قیمت می‌سنجد که جدول ۴-۲، ۴-۱نشان می-دهد تغییرات کشش این شاخص طی سال‌های ۸۷تا ۹۱روند صعودی داشته است، یعنی در صورت افزایش یک درصد قیمت گروه خوراک حساسیت خانوار شهری و روستایی نسبت به افزایش قیمت بیشتر شده است. در مورد گروه غیر خوراکی نیز با افزایش یک درصدی قیمت‌ها حساسیت خانوار شهری نسبت به تغییرات قیمتی روند نزولی بعد از سال ۸۹ دارد در حالیکه در مورد خانوار روستایی روند تغییرات صعودی می‌باشد.

شاخص شکاف فقر میانگین فاصله درآمد افراد تا خط فقر را نسبت به خط فقر اندازه‌گیری می-کند، جمع این میانگین‌ها را برای کل افراد فقیر به صورت درصدی از خط فقر بیان می‌کند. بر اساس این تعریف و با توجه به مقادیر جداول فوق به این نتیجه می‌رسیم که در بعد از سیاست هدفمندی یارانه‌ها حساسیت شاخص شکاف فقر در گروه کالایی خوراک مناطق روستایی افزایش بیشتری نسبت به مناطق شهری دارد. اما کشش این شاخص در گروه غیر خوراکی بعد

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

از اجرای طرح در مناطق روستایی تغییرات کمتری نسبت به شهری دارد. که حاکی از حساسیت کم خانوار روستایی نسبت به تغییرات قیمت گروه های کالایی غیرخوارک می‌باشد. علت استفاده از شاخص شدت فقر نشان دادن نسبت افراد فقیر و عمق فقر در جامعه مورد مطالعه است، که توسط فوسترگریر و توربک پیشنهاد گردیده است، این شاخص صرفا جمع شکاف‌های فقر(به صورت نسبتی از خط فقر) است. تغییرات کشش این شاخص در مناطق روستایی و شهری بعد از افزایش قیمت ها روند افزایشی داشته است. همچنین مشاهده می-کنیم کشش قیمتی این شاخص نسبت به سایر شاخص‌ها بیشتر است که نشان از آسیب‌پذیری بیشتر گروه‌های فقیر است.

بنابراین در تمام دوره مورد بررسی اگر این گروه از کالاها مشمول یارانه باشند، منافع انها به نسبت برای افراد فقیر بیشتر از گروه غیر فقیر است و به کاهش نابرابری و فقر در جامعه منجر می‌شود با توجه به مقادیر کشش فقر برای خوراکی مشاهده می‌شود، این کشش برای مناطق روستایی بیشتر از مناطق شهری است. به بیان دیگر در مناطق روستایی افزایش یک درصد در قیمت این اقلام باعث افزایش بیشتری در شاخص‌های فقر می‌شود. این موضوع با ساختار بودجه‌ای خانوار روستایی در ارتباط است، چون مناطق روستایی به طور کلی سهم بیشتری از بودجه خانوارها به مقادیر کالاهای خوراکی اختصاص می‌یابد و این اقلام نقش حیاتی تری در بودجه خانوار روستایی در مقایسه با بودجه خانوارهای شهری دارند.

۶-۴ اثرات تغییر قیمت بر شاخص منفعت فقرا

برای درک بهتر اینکه تغییر قیمت هر یک از اقلام مصرفی چه تاثیری بر توزیع درآمد دارد، می‌توان از شاخص منفعت فقرا استفاده کرد. شاخص منفعت فقرا با استفاده از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$\varphi_{\beta_i} = \frac{\eta_{\beta_i}}{\overline{w_i}\eta_{\beta}}$$

η_{β_i}:کشش شاخص فقر نسبت به تغییرات قیمت کالای iام

$\overline{w_i}$: میانگین سهم هزینه‌ی کالایiام د رکل بودجه خانوار

بزرگتر از یک بودن این شاخص در اقلام مصرفی مبین آن است که افزایش قیمت آن گروه از کالاها توزیع درآمد را به زیان(نفع) گروه فقیر(غیر فقیر) تغییر می‌دهد. این معیار راهنمای مناسبی برای تغییر در سیاست‌های یارانه‌ای و مالیات‌های غیر مستقیم است.بررسی اثرات تغییر

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

قیمت بر این شاخص(منفعت فقرا) در میان خانوار شهری و روستایی نشان می‌دهد که درگروه-های کالایی پوشاک، بهداشت و آموزش این شاخص کمتر از یک است و به معنای:

$$\eta_{\beta_i} < \overline{w}_i \eta_{\beta}$$

می‌باشد، به عبارتی نتایج بدست آمده نشان دهنده رفتار خانوار شهری در مقابل تغییرات قیمت کالاهای نام برده شده است که نشان می‌دهد با افزایش قیمت این کالاها پس از اعمال سیاست هدفمندی حساسیت کمتری نسبت به تغییر قیمت‌ها نشان داده‌اند و پرداخت یارانه به این نوع کالاها سبب منفعت بیشتر خانوار فقیر از پرداخت یارانه می‌شود. همچنین طی سال‌های مورد بررسی کالاهای خوارک، پوشاک، مسکن و سوخت تا قبل از سال اجرای سیاست هدفمندی بزرگتر از یک می‌باشد، یعنی پرداخت یارانه تا قبل از این سال و براساس هر سه شاخص اندازه-گیری فقر در میان خانوار روستایی و شهری به نفع خانوار غیر فقیر بوده است. روند تغییر شاخص منفعت فقرا در سال‌های پس از اجرای سیاست برای کالاهای اشاره شده نوسانی است، کمترین مقدار شاخص منفعت فقرا بر اساس شاخص سرشمار فقر به گروه کالایی سوخت در سال ۹۰ مربوط می‌باشد، که به معنای آسیب پذیری گروه غیر فقیر در مقابل افزایش قیمت این کالا در ان سال (به دلیل تمایل بیشتر گروه غیر فقیر در استفاده از این کالاها) می‌باشد.

در دو سال بعد از هدفمندی یارانه‌ها(سال‌های ۹۰و۹۱) شاخص منفعت فقرا بر اساس شاخص-های سه‌گانه فقر در گروه کالایی حمل و نقل خانوار شهری کمتر از خانوار روستایی می‌باشد، از این مشاهدات می‌توان نتیجه گرفت آسیب‌پذیری گروه غیر فقیر مناطق شهری بیشتر از این گروه در مناطق روستایی است. در حالیکه در گروه آموزش عکس نتیجه فوق بدست امده است یعنی اسیب‌پذیر گروه غیر فقیر روستایی در اثر افزایش قیمت گروه کالایی آموزش بیشتر از گروه غیر فقیر شهری در سال‌های بعد از هدفمندی می‌باشد.

بیشترین آسیب خانوارگروه فقیر در مناطق شهری سال۹۱ (سال پس از اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها) و از ناحیه افزایش قیمت گروه کالایی سوخت بوده است. در حالیکه در میان گروه فقیر خانوار روستایی آسیب‌پذیری ناشی از افزایش قیمت‌ها مربوط به گروه کالایی مسکن بوده است. در سال‌های پس از اجرای سیاست افزایش قیمت گروه کالایی آموزش بر خانوارگروه فقیرشهری و روستایی(۰/۴۱،۰/۴۶) اثر منفی کمتری داشته است و در واقع پرداخت یارانه به این گروه کالایی به نفع گروه فقیر می‌باشد. بنابراین افزایش قیمت گروه‌های کالایی خوراک، مسکن، سوخت در مناطق شهری (سال‌های ۸۷-۸۸-۸۹) و روستایی (سال‌های ۸۷تا ۹۰) طبقات پایین درآمدی را بیشتر تحت تاثیر قرار داده است.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جدول ۴-۵ اثرات تغییر قیمت بر شاخص منفعت فقرا خانوار شهری

سال	شاخص منفعت فقرا	خوراک	پوشاک و کفش	مسکن	سوخت	بهداشت	حمل و نقل	آموزش	سایر	هزینه کل
۸۷	$\varphi P_{.}$	۱/۳۰	۰/۶۴	۱/۲۰	۱/۳۷	۰/۷۳	۰/۵۷	۰/۵۸	۰/۸۹	۷/۲۷
	$\varphi P_{۱}$	۱/۴۱	۰/۷۰	۱/۲۵	۱/۶۹	۰/۶۲	۰/۵۴	۰/۴۴	۰/۷۰	۷/۳۵
	$\varphi P_{۲}$	۱/۴۶	۰/۶۲	۱/۳۰	۱/۸۵	۰/۶۰	۰/۵۰	۰/۳۷	۰/۶۲	۷/۳۳
۸۸	$\varphi P_{.}$	۱/۲۹	۰/۶۳	۱/۳۴	۱/۳۷	۰/۶۹	۰/۵۴	۰/۵۸	۰/۸۲	۷/۲۶
	$\varphi P_{۱}$	۱/۳۷	۰/۶۷	۱/۴۰	۱/۷۱	۰/۶۱	۰/۵۳	۰/۴۵	۰/۶۵	۷/۴۰
	$\varphi P_{۲}$	۱/۴۲	۰/۵۸	۱/۴۶	۱/۸۱	۰/۶۱	۰/۵۰	۰/۳۸	۰/۵۷	۷/۳۴
۸۹	$\varphi P_{.}$	۱/۳۷	۰/۶۵	۱/۱۷	۱/۷۷	۰/۶۲	۰/۵۸	۰/۵۲	۰/۸۳	۷/۵۰
	$\varphi P_{۱}$	۱/۴۲	۰/۶۵	۱/۳۱	۱/۴۶	۰/۵۴	۰/۵۶	۰/۵۰	۰/۶۹	۷/۱۴
	$\varphi P_{۲}$	۱/۴۸	۰/۵۶	۱/۳۶	۱/۵۵	۰/۵۳	۰/۵۳	۰/۴۰	۰/۶۱	۷/۰۱
۹۰	$\varphi P_{.}$	۰/۱۷	۰/۸۱	۱/۷۰	۰/۰۷	۰/۲۴	۰/۰۲	۰/۳۷	۳/۷۸	۷/۱۶
	$\varphi P_{۱}$	۱/۳۹	۰/۶۱	۰/۶۷	۱/۲۴	۱/۲۵	۰/۶۳	۰/۴۶	۰/۶۴	۶/۹۰
	$\varphi P_{۲}$	۱/۴۶	۰/۵۴	۰/۶۴	۱/۲۹	۱/۲۶	۰/۵۹	۰/۳۵	۰/۵۶	۶/۶۹
۹۱	$\varphi P_{.}$	۱/۱۸	۰/۷۳	۱/۱۶	۰/۷۹	۰/۷۲	۰/۶۸	۰/۵۱	۰/۹۶	۶/۷۲
	$\varphi P_{۱}$	۱/۳۲	۰/۶۲	۱/۱۷	۱/۵۴	۰/۶۵	۰/۶۹	۰/۵۱	۰/۶۵	۷/۱۵
	$\varphi P_{۲}$	۱/۳۶	۰/۵۴	۱/۲۲	۱/۶۱	۰/۶۴	۰/۶۵	۰/۴۲	۰/۵۸	۷/۰۱

منبع: محاسبات محقق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جدول ۴-۶ اثرات تغییر قیمت بر شاخص منفعت فقرا خانواررروستایی

سال	شاخص منفعت فقرا	خوراک	پوشاک و کفش	مسکن	سوخت	بهداشت	حمل و نقل	آموزش	سایر	هزینه کل
۸۷	$\varphi P_{.}$	۱/۲۶	۰/۸۱	۱/۲۲	۱/۳۷	۰/۶۰	۰/۶۷	۰/۴۰	۰/۷۳	۷/۰۶
	$\varphi P_{۱}$	۱/۲۳	۰/۶۱	۱/۴۸	۱/۶۰	۰/۶۴	۰/۶۲	۰/۴۰	۰/۶۵	۷/۲۳
	$\varphi P_{۲}$	۱/۲۲	۰/۵۰	۱/۶۳	۱/۷۳	۰/۶۲	۰/۵۷	۰/۲۹	۰/۶۲	۷/۱۷
۸۸	$\varphi P_{.}$	۱/۳۳	۰/۸۳	۱/۲۰	۱/۴۲	۰/۵۳	۰/۶۷	۰/۳۱	۰/۶۹	۶/۹۹
	$\varphi P_{۱}$	۱/۲۶	۰/۵۸	۱/۵۶	۱/۶۰	۰/۵۷	۰/۶۶	۰/۳۹	۰/۶۲	۷/۲۳
	$\varphi P_{۲}$	۱/۲۵	۰/۴۶	۱/۷۵	۱/۶۹	۰/۵۵	۰/۶۱	۰/۳۱	۰/۵۸	۷/۲۰
۸۹	$\varphi P_{.}$	۱/۳۴	۰/۸۰	۱/۱۵	۱/۵۶	۰/۵۰	۰/۶۶	۰/۲۷	۰/۶۶	۶/۹۴
	$\varphi P_{۱}$	۱/۲۶	۰/۵۵	۱/۵۶	۱/۴۳	۰/۵۹	۰/۶۶	۰/۳۳	۰/۵۹	۷/۰۱
	$\varphi P_{۲}$	۱/۲۶	۰/۴۶	۱/۷۶	۱/۴۶	۰/۵۶	۰/۶۱	۰/۲۶	۰/۵۴	۶/۹۴
۹۰	$\varphi P_{.}$	۱/۳۳	۰/۷۹	۱/۰	۱/۱۹	۰/۵۱	۰/۶۴	۰/۲۶	۰/۷۰	۶/۵۰
	$\varphi P_{۱}$	۱/۲۶	۰/۵۳	۱/۴۴	۱/۲۷	۰/۶۸	۰/۶۸	۰/۴۱	۰/۵۷	۶/۸۴
	$\varphi P_{۲}$	۱/۲۸	۰/۴۲	۱/۶۱	۱/۲۷	۰/۶۶	۰/۶۲	۰/۳۰	۰/۵۲	۶/۶۷
۹۱	$\varphi P_{.}$	۱/۲۰	۰/۹۴	۱/۲۷	۰/۷۷	۰/۵۶	۰/۷۱	۰/۲۸	۰/۸۴	۶/۵۷
	$\varphi P_{۱}$	۱/۲۲	۰/۵۱	۱/۴۹	۱/۴۲	۰/۶۷	۰/۷۰	۰/۵۲	۰/۵۶	۷/۰۹
	$\varphi P_{۲}$	۱/۲۳	۰/۴۰	۱/۶۵	۱/۴۵	۰/۶۸	۰/۶۵	۰/۴۲	۰/۵۱	۶/۹۹

منبع: محاسبات محقق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۴-۷ اثرات توزیعی و درآمدی تغییرات قیمت بر شاخص‌های فقر

اثر درآمدی بیانگر تغییر در مقدار مورد تقاضا، در نتیجه تغییر در درآمد حقیقی فرد است. این اثر همواره با اثر جانشینی همراه است؛ به گونه‌ای که گاهی اوقات تفکیک آن از اثر جانشینی بسیار مشکل است و عموما با انتقال از یک منحنی بی‌تفاوتی به منحنی بی‌تفاوتی دیگر همراه است. اقتصاددانان برای تحلیل رفتارهای اقتصادی به دنبال یافتن نیروهای مؤثر بر مؤلفه‌های اقتصادی‌اند. تحلیلگر اقتصادی برای تحلیل بهتر، چاره‌ای جز فهم و درک این نیروها در تحلیل‌های خود ندارد. یکی از این نیروها که بر تقاضا تاثیر زیادی دارد، اثر درآمدی است. اثر درآمدی تغییرات یکسان در قیمت همه‌ی کالاها و اثر توزیعی تغییرات قیمت‌های نسبی را اندازه‌گیری می‌کند. به عبارت دیگر اثر توزیعی موقعیت گروه فقیر را در مقایسه با گروه غیر فقیر هنگامی که تغییر قیمت کالاها متفاوت از یکدیگر باشد، نشان می‌دهد.

$$\sum\left(\frac{\acute{P}_i - P_i}{P_i}\right)\eta_{\beta_i} = \sum\left(\frac{\acute{P}_i - P_i}{P_i}\right)\overline{w_i}\eta_{\beta} + \sum\left(\frac{\acute{P}_i - P_i}{P_i}\right)\left(\eta_{\beta_i} - \overline{w_i}\eta_{\beta}\right)$$

$\acute{P}_i$: قیمت کالای iام بعد از تغییرات قیمتی

P_i :قیمت اولیه کالایiام

η_{β_i} : کشش شاخص فقر نسبت به تغییرات قیمت کالای iام

عبارت اول سمت راست رابطه فوق اثرات تغییر قیمت بر شاخص فقر را وقتی همه‌ی قیمت‌ها با یک نسبت تغییر کرده باشند، نشان می‌دهد. عبارت دوم، اثر تغییر قیمت‌های نسبی را بر شاخص فقر اندازه‌گیری می‌کند. تغییرات نسبی قیمت‌ها هنگامی مطلوب گروه فقیر خواهد بود که اندازه عبارت دوم رابطه منفی باشد، در غیر این صورت این تغییرات مطلوب گروه غیر فقیر خواهد بود. در واقع تجزیه‌ی اثر تغییرات قیمتی بر شاخص‌های فقر به اثر درآمدی و اثر توزیعی نشان می‌دهد که تغییرات قیمت نسبی موقعیت گروه فقیر را در مقایسه با گروه غیر فقیر چگونه تغییر می‌دهد.

در جدول ۴-۷ و ۴-۸، اثرات توزیعی و درآمدی ناشی از افزایش قیمت‌ها برای دوره ۹۱-۸۶ با فرض ثابت بودن سایر شرایط تفکیک شده است. بر اساس شاخص فقر سرشمار $(P_.)$، تغییرات

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

نسبی قیمت‌ها طی دوره مورد بررسی، درصد توزیع به نفع گروه غیر فقیر خانوار روستایی در مقایسه با درصد توزیع به نفع گروه غیر فقیر خانوار شهری کمتر است. اثر توزیعی شاخص‌های شکاف فقر و شدت فقر بزرگتر از شاخص سرشمار فقر می‌باشد. به این دلیل که شاخص شکاف فقر و شدت فقر حساسیت بیشتری به توزیع درآمد دارند.

اثردرآمدی قیمت‌ها برای افراد فقیر(شاخص شدت فقر) در مناطق شهری در سال‌های بعد از اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها بیشتر از مناطق روستایی است که بیانگر تغییر بیشتر در درآمد حقیقی خانوارهای مناطق شهری نسبت به روستایی است.

جدول۴-۷ اثرات توزیعی و درآمدی تغییرات قیمت برای خانوار روستایی

شاخص سرشمار فقر	۸۷-۸۶	۸۸-۸۷	۸۹-۸۸	۹۰-۸۹	۹۱-۹۰	کل دوره
اثر درآمدی	$۳۸ * ۱۰^{-۶}$	$۱۶ * ۱۰^{-۶}$	$۲۷ * ۱۰^{-۶}$	$۶۲ * ۱۰^{-۶}$	$۵۸ * ۱۰^{-۶}$	$۲۰۱ * ۱۰^{-۶}$
اثر توزیعی	$۲ * ۱۰^{-۶}$	۰	$۴ * ۱۰^{-۶}$	$۸ * ۱۰^{-۶}$	$۲ * ۱۰^{-۶}$	$۱۵ * ۱۰^{-۶}$
اثرکل	$۴۰ * ۱۰^{-۶}$	$۱۶ * ۱۰^{-۶}$	$۳۱ * ۱۰^{-۶}$	$۷۰ * ۱۰^{-۶}$	$۶۰ * ۱۰^{-۶}$	$۲۱۷ * ۱۰^{-۶}$
شاخص شکاف فقر	۸۷-۸۶	۸۸-۸۷	۸۹-۸۸	۹۰-۸۹	۹۱-۹۰	کل دوره
اثر درآمدی	۰/۵۴	۰/۲۱	۰/۴۱	۰/۹۱	۰/۸۸	۲/۹۵
اثر توزیعی	۰/۴۷	-۰/۰۰	۰/۰۳	۰/۱۰	-۰/۰۳	۰/۵۸
اثرکل	۱/۰۲	۰/۲۰	۰/۴۴	۱/۰۲	۰/۸۵	۳/۵۳
شاخص شدت فقر	۸۷-۸۶	۸۸-۸۷	۸۹-۸۸	۹۰-۸۹	۹۱-۹۰	کل دوره
اثر درآمدی	۰/۶۱	۰/۲۴	۰/۴۵	۱/۰۰	۰/۹۸	۳/۲۹
اثر توزیعی	۰/۰۲	-۰/۰۱	۰/۰۴	۰/۱۱	-۰/۰۵	۰/۱۲
اثرکل	۰/۶۴	۰/۲۳	۰/۴۹	۱/۱۱	۰/۹۴	۳/۴۱

منبع: محاسبات محقق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جدول۴-۸ اثرات توزیعی و درآمدی تغییرات قیمت برای خانوار شهری

شاخص سرشمار فقر	۸۷-۸۶	۸۸-۸۷	۸۹-۸۸	۹۰-۸۹	۹۱-۹۰	کل دوره
اثر درآمدی	$۳۶ * ۱۰^{-۶}$	$۱۴ * ۱۰^{-۶}$	$۲۲ * ۱۰^{-۶}$	$۱۲۹ * ۱۰^{-۶}$	$۵۹ * ۱۰^{-۶}$	$۲۶۱ * ۱۰^{-۶}$
اثر توزیعی	$۳ * ۱۰^{-۶}$	$۱ * ۱۰^{-۶}$	$۳ * ۱۰^{-۶}$	$-۵۹ * ۱۰^{-۶}$	$۲ * ۱۰^{-۶}$	$-۵۱ * ۱۰^{-۶}$
اثرکل	$۴۰ * ۱۰^{-۶}$	$۱۵ * ۱۰^{-۶}$	$۲۵ * ۱۰^{-۶}$	$۷۰ * ۱۰^{-۶}$	$۶۱ * ۱۰^{-۶}$	$۲۱۱ * ۱۰^{-۶}$
شاخص شکاف فقر	۸۷-۸۶	۸۸-۸۷	۸۹-۸۸	۹۰-۸۹	۹۱-۹۰	کل دوره
اثر درآمدی	۰/۵۱	۰/۲۰	۰/۳۲	۱/۸۶	۰/۸۷	۳/۷۵
اثر توزیعی	۰/۰۶	۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۳۵	۰/۰۲	۰/۴۶
اثرکل	۰/۵۶	۰/۲۱	۰/۳۵	۲/۲۱	۰/۸۹	۴/۲۱
شاخص شدت فقر	۸۷-۸۶	۸۸-۸۷	۸۹-۸۸	۹۰-۸۹	۹۱-۹۰	کل دوره
اثر درآمدی	۰/۵۷	۰/۲۲	۰/۳۶	۲/۰۹	۰/۹۹	۴/۲۵
اثر توزیعی	۰/۰۷	۰/۰۱	۰/۰۴	۰/۴۷	۰/۰۲	۰/۶۲
اثرکل	۰/۶۵	۰/۲۴	۰/۴۰	۲/۵۷	۱/۰۱	۴/۸۶

منبع: محاسبات محقق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جدول ۴-۹ شاخص هزینه زندگی برای میانگین جامعه

	۸۷		۹۱	
	شهر	روستا	شهر	روستا
خوراک	۰/۲۳	۰/۳۷	۰/۲۸	۰/۴۱
غیرخوراک	۰/۷۷	۰/۶۳	۰/۷۲	۰/۵۹

منبع :محاسبات محقق

جدول۴-۱۰شاخص هزینه زندگی گروه فقیر

	شاخص قیمت گروه فقیر		۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱
شهری	P۰	خوراک	۰/۳۰	۰/۳۱	۰/۳۲	۰/۳۱	۰/۳۳
		غیرخوراک	۰/۷۰	۰/۶۹	۰/۶۸	۰/۶۹	۰/۶۷
	P۱	خوراک	۰/۳۳	۰/۳۳	۰/۳۳	۰/۳۵	۰/۳۷
		غیرخوراک	۰,۶۷	۰/۶۷	۰/۶۷	۰/۶۵	۰/۶۳
	P۲	خوراک	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۳۵	۰/۳۷	۰/۳۹
		غیرخوراک	۰/۶۶	۰/۶۶	۰/۶۵	۰/۶۳	۰/۶۱
روستا	P۰	خوراک	۰/۴۷	۰/۴۷	۰/۴۹	۰/۵۰	۰/۴۹
		غیرخوراک	۰/۵۳	۰/۵۳	۰/۵۱	۰/۵۰	۰/۵۱
	P۱	خوراک	۰/۴۶	۰/۴۵	۰/۴۶	۰/۴۸	۰/۵۰
		غیرخوراک	۰/۵۴	۰/۵۵	۰/۵۴	۰/۵۲	۰/۵۰
	P۲	خوراک	۰/۴۵	۰/۴۴	۰/۴۶	۰/۴۸	۰/۵۰
		غیرخوراک	۰/۵۵	۰/۵۶	۰/۵۴	۰/۵۲	۰/۵۰

منبع :محاسبات محقق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

تحلیل جزئی‌تر نتایج آن است که تغییرات قیمت کالاهای غیر خوراکی بر اساس هر سه شاخص بنفع گروه غیر فقیر بوده است، چرا که این گروه کالاها وزن بیشتری در سبد خانوار غیر فقیر دارد و چون افزایش قیمت کمتری در مقایسه با گروه خوراکی داشته بنابراین بطور نسبی خانوار فقیر منتفع میگردند(جدول شماره ۱۰).

بطور مثال تغییر قیمت این گروه کالا طی دوره ۸۷ تا ۹۱ بر اساس شاخص شدت فقر از ۰/۵۵ به ۰/۵۲کاهش یافته است در حالیکه افزایش قیمت کالای خوراکی که در سبد خانوار فقیر سهم بالاتری دارد بیشتر بوده است، بنابر این خانوار فقیر آسیب پذیری از این ناحیه را تجربه می‌کند. در حالیکه شاخص هزینه خوراک برای خانوار با درآمد(هزینه) متوسط شهری در سال ۰/۸۷،۲۳ است و برای خانوار فقیر شهری بر اساس شاخص سرشمار فقر۰/۳۴ می‌باشد.

در مناطق روستائی سهم کالاهای خوراکی در سبد مصرفی گروه فقیر(بر اساس هر سه شاخص فقر) بالاتر از خانوار با درآمد(هزینه) متوسط است. این امر مبین آن است که افزایش قیمت کالاهای گروه خوراکی طبقه فقیر را بیشتر از گروه‌های غیر فقیر تحت تاثیر قرار می‌دهد. درست عکس این نتیجه برای گروه غیر خوراکی اخذ می‌شود. به این ترتیب که شاخص هزینه غیر خوراکی برای خانوار غیر فقیر شهری ۰/۷۷ ولی برای خانوار فقیر بر اساس شاخص سرشمار فقر در سال ۸۷ تقریبا ۰/۷ است.

در تغییرات بین دو دوره این نسبت‌ها شدت بیشتری یافته‌اند. بطوری که در سبد خانوار شهری سهم غذا از ۰/۲۳ به ۰/۲۸ برای خانوار با درآمد(هزینه) متوسط رسیده است در حالیکه سهم غیر خوراک از ۰/۷۷ به ۰/۷۲کاهش یافته است. بر اساس شاخص سرشمار فقر سهم خوراک از ۰/۳ به ۰/۳۳ افزایش یافته است این روندها در مورد خانوار روستائی نیز صادق است بطور خلاصه هر چقدر افزایش قیمت کالاهای ضروری (مثل خوراک) بیشتر باشد آسیب‌پذیری به خانوار کم‌درآمد وارد می‌کند. در میان کالاهای غیر خوراکی بالا بودن سهم مسکن و سوخت در سبد خانوار فقیر نیز مبین آن است که افزایش قیمت این گروه از کالاها آسیب بیشتری بر گروه فقیر وارد می‌کند. در حالیکه سهم کالاهای غیر خوراکی نظیر آموزش، تفریح که در این جدول بصورت سایر مشخص شده است در سبد خانوار غیر فقیر بزرگتر است این در حالی است که این گروه کالاها افزایش قیمت کمتری در این دوره داشته‌اند. تورم پایین‌تر در این گروه کالایی به نفع گروه غیر فقیر است. به این ترتیب افزایش قیمت گروه کالاهای اساسی(خوراک، مسکن، سوخت) گروه فقیر را بیشتر تحت فشار قرار داده است.

اثرات تغییر قیمت بر شاخص شدت فقر برای گروه کالاهای خوراکی در مناطق شهری از ۰/۳۴ در سال۸۷ به ۰/۳۹ در سال ۹۱ افزایش یافته است در حالیکه برای گروه کالاهای غیر خوراکی

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

که سهم کوچکتری در سبد هزینه خانوار فقیر دارد، در دوره مشابه در شاخص شدت فقر از ۰/۶۶ به ۰/۶۱ و برای مناطق روستائی از ۰/۵۵ به ۰/۵۰ در سال ۹۱ کاهش یافته است.

نمودارهای ۴-۱و۴-۲و۴-۳ نشان دهنده مقایسه شاخص هزینه‌های خوراک و غیرخوارک خانوار شهری و روستایی در سال‌های قبل و بعد از اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها می‌باشند. شاخص قیمت لاسپیرز محاسبه شده، سهم هزینه هر کالا در متوسط هزینه کل خانوارها به عنوان وزن هزینه‌ها نشان می‌دهد که معرف الگوی رفتار مصرفی خانوارها با درآمد متوسط است. نتایج بدست آمده حاکی از افزایش سهم هزینه گروه کالایی خوراک خانوار شهری و روستایی در سال ۹۱ در مقایسه با سال ۸۷ می‌باشد و از طرفی کاهش سهم هزینه گروه کالایی غیر خوراک در سال ۹۱ کمتر از سال ۸۷ می‌باشد که نشانگر تغییر الگوی مصرفی خانوار و کمتر شدن سهم گروه‌های کالایی غیر خوراک را در سبد مصرفی می‌باشد.

نمودار۴-۱شاخص هزینه خوراک-غیر خوراک برای میانگین جامعه

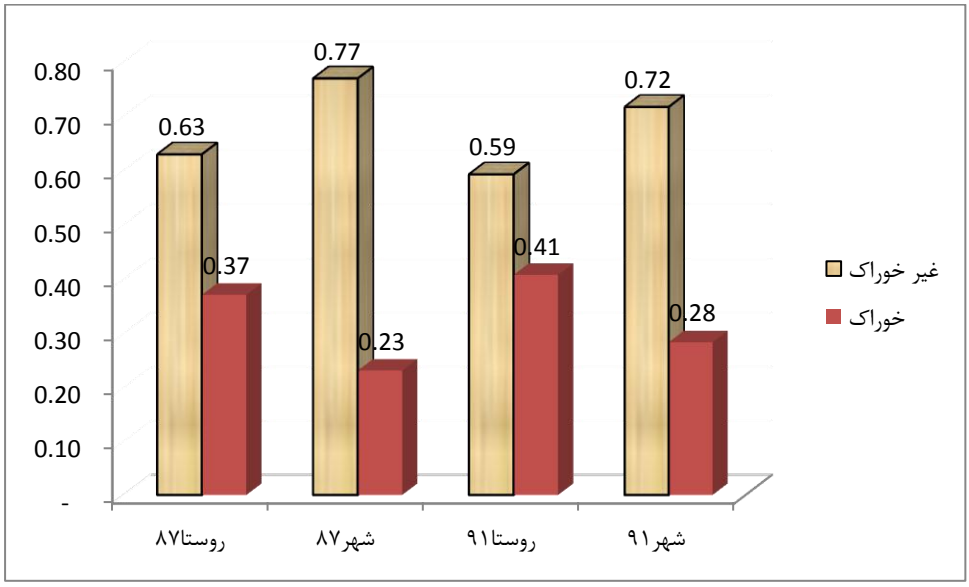

منبع :محاسبات محقق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

با مشاهده این نمودار روند تغییرات قیمت بر روی گروه فقیر و میانگین جامعه نشان می‌دهد که در سال ۹۱ در گروه کالایی خوراک هزینه تحمیل شده بر گروه فقیر مناطق شهری و روستایی بیشتر از متوسط جامعه می‌باشد. و در همین سال با مقایسه شهر و روستا این نتیجه حاصل شده است که افزایش هزینه گروه فقیر در مناطق روستایی بیشتر از مناطق شهری بوده است. بنابراین آسیب پذیری گروه فقیر از افزایش قیمت این کالاها به خاطر وزن بیشتر در سبد مصرفی آنها بیشتر از گروه غیر فقیر است. در حالیکه در گروه کالایی غیر خوراک مشاهده شده است که افزایش هزینه گروه فقیر بر اساس گروه کالایی غیر خوراک کمتر از متوسط جامعه در میان خانوار شهری و روستایی می‌باشد.

نمودار۴-۲ شاخص هزینه خوراک گروه فقیر و متوسط جامعه سال‌های ۸۷و۹۱

منبع :محاسبات محقق

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

نمودار۴-۳شاخص هزینه غیر خوراک گروه فقیر و متوسط جامعه سال‌های ۸۷و۹۱

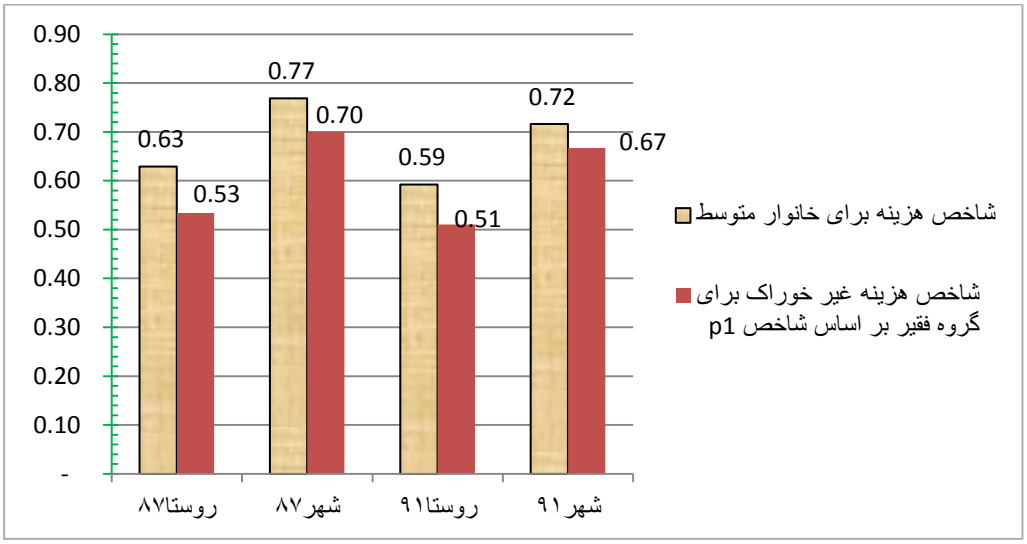

منبع :محاسبات محقق

با مقایسه شاخص هزینه زندگی گروه فقیر خانوار شهری در گروه‌های کالایی خوراک و غیر خوراک این نتیجه حاصل شده است که در سال ۹۱میزان افزایش قیمت‌ها بر خوراک گروه فقیر شهری کمتر از گروه فقیر روستایی بوده است. در حالیکه در مورد گروه کالایی غیر خوراک میزان افزایش قیمت‌ها بر گروه فقیر شهری بیشتر از گروه فقیر روستایی است. که مبنی بر آسیب پذیری بیشتر گروه فقیر روستایی از ناحیه خوراک در اثر افزایش قیمت‌ها نسبت به گروه فقیر شهری می‌باشد.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۴-۸نتیجه گیری

پرداخت یارانه به روش حاضر موجب تشدید شکاف طبقاتی و افزایش فاصله درآمدی خواهد شد. ضرورت اعطای یارانه به خانوارهای فقیر و کم‌درآمد تعیین اولویت تخصیص به کالاهایی که نیازهای ضروری و ارجحیت‌های اجتماعی را برآورده می‌سازد امری لازم است، بر این اساس در اعطای یارانه کالاهای اساسی نیازهای افراد را در جهت جبران کمبودهای احتمالی می‌تواند در جهت‌گیری صحیح یارانه‌ها موثر باشد. در هدفمند نمودن یارانه‌ها، شناسایی خانوارهای کم-درآمد و پرداخت یارانه‌ها به خانوارهای کم‌درامد و حذف ان برای خانوارهای با درآمد بالا، امری ضروری است.

نتایج شاخص‌های اندازه‌گیری فقر طی سال‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که علیرغم وجود نوسانات، روند کلی این شاخص‌ها در میان خانوار شهری و روستایی صعودی بوده است به گونه-ای که شاخص هزینه زندگی خوراک گروه فقیرخانوار روستایی بیشتر از شاخص برای گروه فقیر خانوار شهری است. هر چه مقدار پارامتر شدت نابرابری توزیع در گروه شاخص‌های P_α بزرگتر باشد، وزن افراد فقیرتر در شاخص اندازه‌گیری فقر افزایش می‌یابد. با مقایسه شاخص‌های شکاف فقر و شدت فقر با شاخص سرشمار فقر طی سال‌های مد نظر این نتیجه حاصل می‌شود که طی دوره مورد بررسی تورم موجب افزایش تعداد خانوارهای فقیر گردیده است. اما پرداخت نقدی موجب شده است که شکاف هزینه خانوارهای فقیر تا خط فقر به ویژه در مناطق روستائی کمتر گردد(بر اساس شاخص شکاف فقر) اما در مناطق شهری با توجه به اینکه میزان پرداخت نقدی نسبت به درآمد خانوار شهری ناچیز است، همچنین تحت تاثیر تورم بالاتر در این مناطق، شکاف فقر در مناطق شهری افزایش یافته است. بطور خلاصه می‌توان گفت تومر اثرات پرداخت نقدی را در شهرها از بین برده و فقر را گسترش داده است. بنابراین چه فقر مطلق و چه فقر نسبی در مناطق شهری گسترش یافته است. اما در مناطق روستائی موقعیت گروه‌های خیلی فقیر(خانوارهائی که بیشترین شکاف را تا خط فقر داشته‌اند) در اثر پرداخت نقدی بهبود یافته است، هر چند که در روستاها نیز افزایش فقر طی دوره مورد بررسی افزایش نشان می‌دهد.

هر چند سیاست‌های قیمتی ممکن است به بهبود وو اصلاح قیمت‌های نسبی منجر شود، اما باید توجه داشت قیمت‌های بالاتر برای کالاها هنگامی به عرضه بیشتر(در نتیجه تعدیل تورم) می‌انجامد که از طریق ایجاد اشتغال برای گروه‌های کم‌درآمد(که سهم بزرگی از درآمدشان را صرف کالاهای اساسی می‌کنند) دنبال شود. در غیر این صورت لازم است برای حمایت از گروه-هایی که مشارکتی درمنافع حاصل از افزایش قیمت ندارند، سیاست‌های دیگری تدبیر شود.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۴-۹پیشنهادات

اهمیت چنین مطالعاتی برای سیاست‌گذاری از آنجا ناشی می‌شود که تشخیص اندازه‌گیری رفاه و فقر می‌تواند سیاست‌گذاران را تحت تاثیر قرار دهد. حداقل این از این جنبه که می‌تواند هزینه‌های صریح را کاهش دهد، و در عین حال هزینه‌های غیر صریح را روشن نماید.

دقت در چنین مطالعاتی مستلزم وجود اطلاعات اماری از ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی خانوارها است که برای همین هدف جمع آوری شده باشند. یکی از مهمترین مشکلات این است که مطالعات فاقد آمارهای لازم است اگرچه طرح هزینه و درآمد خانوار سال‌ها است که توسط"مرجع آماری" تهیه می‌گردد، اما چون برای اهداف کلان اقتصادی جمعآوری می‌شوند، برای مطالعاتی از این نوع اندازه‌گیری فقر، رفاه و توزیع از دقت کافی برخوردار نیستند.

مسئله دیگر فقدان اطلاعات خط فقر می‌باشد. از اینرو غالب مطالعات از خط فقر نسبی استفاده می‌کند، که مرجعی برای سنجش نابرابری توزیع درآمد است. و برای سنجش فقر و رفاه به ویژه اگر مخاطب گزارش‌های تهیه شده، سیاست‌گذاران اقتصادی باشند. مهمترین دلایلی هم که سیاست‌گذاران مجبور به پرداخت نقدی آن هم بطور فراگیر گردید، فقدان همین اطلاعات بود، که بی شک هزینه آن به مراتب بیشتر از تهیه اطلاعاتی برای تشخیص خانوارهای هدف و میزان حمایت بود.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

منابع

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

ابونوری، اسماعیل و نادر مالکی(۱۳۸۷)،"خط فقر در استان سمنان طی برنامه‌های توسعه(۸۳-۱۳۶۸)"، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال هفتم، شماره ۲۸.

ابونوری،اسماعیل،جعفری صمیمی ،احمد و یوسف محنت فر(۱۳۸۵)"ارزیابی آثار اقتصادی یارانه بنزین بر میزان مصرف ان در ایران:یک تحلیل تجربی(۱۳۸۲-۱۳۵۰)"جستارهای اقتصادی،شماره ۵

آخوندزاده،طاهره،حسین راغفر و شمس الله شیرین بخش(۱۳۸۹)،"اثار رفاهی تعدیل قیمت‌های حامل‌های انرژی(۱۳۸۵-۱۳۷۶)،فصلنامه رفاه اجتماعی،شماره۳۶

بانوئی،علی اصغر،سهیلا پروین(۱۳۸۷)،"تحلیل سیاستی آثار حذف یارانه کالاهای اساسی بر شاخص هزینه زندگی خانوارهای شهری وروستایی در چارچوب تحلیل مسیر ساختاری"اقتصاد مقداری،شماره ۴

پروین،سهیلا(۱۳۷۳)، روند فقر در مشاغل شهری و عوامل تشدید آن،تهران:معاونت اقتصاد وزارت اقتصاد و دارایی

پروین،سهیلا،۱۳۸۹،تاثیر تغییرات قیمت بر فقر،فصلنامه اقتصاد مقداری،۷،شماره ۹۵

پژویان، جمشید(۱۳۷۵)،" فقر، خط فقر و کاهش فقر"، مجله برنامه و بودجه، شماره ۲.

پیرایی، خسرو، محمدرضا شهسوار(۱۳۸۸)، "بررسی وضعیت فقر در مناطق شهری و روستایی استان فارس"، پژوهشنامه اقتصادی، سال نهم، شماره سوم.

حکمتی‌فرید، صمد(۱۳۷۹)،" برآورد خط فقر در مناطق شهری استان تهران و مقایسه تطبیقی آن با کل کشور"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه تهران.

خالدی، کوهسار، پرمه زورار(۱۳۸۴)، "بررسی وضعیت فقر در مناطق شهری و روستایی ایران"، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۴۹.

خداداد کاشی، فرهاد(۱۳۸۱)، اندازه‌گیری شاخص‌های فقر در ایران، پژوهشکده آمار.

خداد کاشی، فرهاد ،فریده باقری(۱۳۸۴)، "نحوه توزیع فقر بین خانوارهای ایرانی(۷۹-۱۳۷۱)"، فصلنامه پژوهشهای اقتصادی ایران، شماره ۲۲.

خداداد کاشی، فرهاد، خلیل حیدری(۱۳۸۸)،" اندازه‌گیری شاخصهای فقر براساس عملکرد تغذیه‌ای خانوارهای ایرانی"، پژوهشنامه اقتصادی، سال نهم، شماره سوم.

خسروی نژاد، علی اکبر(۱۳۸۷)،"برآورد فقر و شاخص‌های فقر در مناطق شهری و روستایی"،فصلنامه مدلسازی اقتصادی،شماره۲

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

خسروی نژاد، علی اکبر(۱۳۸۸)" اندازه گیری اثرات رفاهی حذف یارانه کالاهای اساسی بر خانوارهای شهری۱۳۷۶-۱۳۸۱"،فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی،شماره ۵۰.

دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۸)،اعتبارات یارانه ای و آثار تورمی آن،بهمن ماه.

راغفر، حسین ، زهرا ابراهیمی(۱۳۸۶)،" فقر در ایران طی سالهای ۸۳-۱۳۶۸"، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۲۴.

زورار،پرمه(۱۳۸۳)،"بررسی اثر سیاست نقدی کردن یارانه‌ها بر سطح قیمت‌ها در ایران"،همایش اقتصاد یارانه،تهران:دانشگاه امام صادق

سن، آمارتیا(۱۳۸۱)، توسعه به مثابه آزادی، ترجمه وحید محمودی، تهران، دستان.

شریف زادگان،محمد حسین(۱۳۸۳)،"تاثیر پرداخت نقدی یارانه‌ها بر توزیع درآمد"همایش اقتصاد یارانه،تهران:دانشگاه امام صادق

شریفی،علی مراد،مهدی صادقی وعابدین قاسمی(۱۳۸۷)"ارزیابی آثار تورمی ناشی از حذف یارانه حامل های انرژی در ایران"،پژوهشنامه اقتصادی،زمستان.

عرب‌مازار، عباس، سیدمرتضی حسینی‌نژاد(۱۳۸۳)، "برآورد میزان فقر و شدت آن در گروههای مختلف شغلی خانوارهای روستایی ایران"، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۴۵.

غروی نخجوانی، سید احمد(۱۳۸۴)،" فقر در خانوارهای ایرانی(با نگاهی به نتایج طرح هزینه درآمد خانوار در ایران)"، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۱۷.

قلی پور، سمانه،۱۳۸۹،تحلیل بر بحران غذایی و بحران مالی جهان در سال ۲۰۰۸،موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.

کتابی،احمد (۱۳۸۹)،تورم علل،آثار و راههای مقابله با آن،چاپ سوم، تهران: انتشارات اقبال

کشاورزحداد،غلامرضا(۱۳۸۳)،"بررسی اثار نقد کردن یارانه‌ها بر تولیدکنندگان و مصرف کنندگان"،همایش اقتصاد یارانه،تهران:دانشگاه امام صادق

کوادی،دیوید(۱۳۸۹)،هدفمند کردن پرداخت‌های انتقالی، ترجمه بهاره عریانی و امیررضا سوری،چاپ اول،تهران:انتشارات موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

کیانی، منصور،خلیل عطار و ژیلا حبیبی(۱۳۹۰)،" اندازه گیری و تحلیل اقتصادی فقر شهری کشور(و استانهای ۳۰ گانه)"، ارایه شده در همایش نیم قرن با اقتصاد خانوار، مرکز آمار ایران.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

محمودی، وحید(۱۳۸۱)، اندازه‌گیری فقر در ایران، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۲۴.

مرکز آمار ایران آمار طرح هزینه-درآمد خانوارهای شهری و روستائی۱۳۸۷-۱۳۹۱

نصرت آبادی، مهدی، احمد عبدالهی و حسین راغفر(۱۳۹۰)،"وضعیت فقر در استان کرمان(۱۳۸۵-۱۳۶۸)"،فصلنامه رفاه اجتماعی،شماره۴۲

وزارت رفاه و تامین اجتماعی، معاونت هدفمند نمودن یارانه‌ها(۱۳۸۷)

Ahmed, A. U., H. E. Bouis (۲۰۰۲); Weighing what's Practical: Proxy Means Tests for Targeting Food Subsidies in Egypt, Food Consumption and Nutrition Division, Discussion Paper ۱۳۲

Chen, Shaohua and Martin Ravallion(۲۰۰۷), Absolute Poverty Measures for the Developing World(۱۹۸۱-۲۰۰٤), World Bank Policy Research Working Paper ٤۲۱۱.

Dawood Jan, Philip R. Eberle, Abbasullah Jan, Ghaffar Ali and Munir Khan(۲۰۰۹), Absolute Poverty in PAKISTAN,Sarhad J.Agric.Vol۲٥,No۲

Dodonov , B., P . Optiz and W . Pfaffenberger. (۲۰۰٤). " How much do electricity tariff in Ukraine hurt the poor? " , Enerrgy Policy , Vol. ۳۲ , pp.۸٥٥-۸٦۳

Foster,j,Greer and E.Thorbeck.(۱۹۸٤).A Class of Decomposable PovertyMeasures.Econometrica,٥۲:۷٦۱-۷٦٥

Greer،J.and Thourbecke،E.(۱۹۸٦)،"A Methodology for Measuring Food Poyerty Applied to Kenya،Journal of Development Econometrics،Vol.۲٤،pp.٥۹-۷٤

Kakwani,N.(۱۹۸۰) On a Class of Poverty Measures.Econometrica.٤۸:٤۳۷-٤٤٦

Sami،B.(۲۰۰۰),"A Welfare Analysis of the Price System Reform:Effects on Poverty in Tunisia" in Building and Sustaining the Capacity for Social Policy Reform،Ashgate publishing Company،USA.

Sen, Amartya K.(۱۹۸۱), Poverty and Famines. An Essay on Entitlement and Deprivation. Clarendon Press; Oxford, U.K.

Wood،B،Nelson،C and Nogueira،L.(۲۰۰۹), Food Price Crisis:Welfare Impact on Miexican household،Mimeo ،University of at Urbana-Champaign

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

Abstract:

Do poverty studies and especially research related to making measurements and compare poverty in order to investigate the influence of politics and social state of the economy are necessary it seems. Using the results of these studies in effective policies in the field like eliminating poverty policies related to allocating subsidies very helpful. For this purpose the study of works of welfare subsidies paid cash groups different cost (food, clothing, housing, fuel, health and medication, transportation and communication education and other for urban and rural households in the country before and after the implementation of deify her policy subsidies. The main focus of discussion in this essay how measured price changes by the poverty indexes in the framework of concepts of attraction price in the year of the before and after OF THE deify her subsidies. It is reminded that it is necessary that the poverty line used in this article based on the relative poverty line is

used with three index of sensitivity as measured poverty changes price during the ۸۷-۹۱ group of the poor and non poor measurements. This changes the indexes are the shows that during the aforementioned period in both urban areas and Rural poverty has increased. The reason is that the increase in the price of goods that share the basket of poor families are like food, housing and fuel. At the same time is being paid cash in rural areas of the position of the group severely poor only in rural areas improved the results in urban areas is not approved. As the rate of pay for a small cash share in total cost urban households.

Keywords: targeted subsidiy, Poverty,living cost of poor households

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

Allameh Tabataba'i University
Faculty of Economics

Thesis Submitted to the Graduate Studies Office in Partial Fulfillment of the Requirement for the Degree of Master of Science (M.Sc.)
In Economics - Theoretical Economics

The price effects of targeted subsidies on poverty indicator(The case of Iran)

By

Fatemeh Yazdani

Superviser

Prof. Soheila Parvin

Adviser

Prof. Farshad Momeni

۱۳۹۳

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.